

DRUZZSIN JÓZSEF

A BALATON KELETI MEDENCÉJE

ÚTIKALAUZ

Druzsín József

A BALATON KELETI-MEDENCÉJE
Útikalauz

elektronikus kiadás

2020.

Előszó az elektronikus kiadáshoz

Munkánkat 2012-óta fejlesztjük és folyamatosan bővítjük, de eredeti terveink szerint hagyományos, papír alapú útleírásnak szántuk. A megváltozott fogyasztói szokások és a elérhető informatikai eszközök és rendszerek rendelkezésre állása azonban arra késztetett, hogy revideáljuk korábbi szándékainkat. Ezért élve az Országos Széchényi Könyvtár Digitális Könyvtári szolgáltatásával, egy mindenki számára hozzáférhető és ingyenes elektronikus kiadási formában tesszük közzé írásunkat. Törekvésünk volt egy időtálló törzsanyag összeállítása, mely többé-kevésbé ellenáll az idő könyörtelen változásának, de nyilvánvaló, hogy indulás előtt célszerű pontosítani az információkat, menetrendeket, nyitvatartásokat és belépőjegy árakat. Kihasználva az e-könyv előnyeit, részletesebb és naprakész információkat szerezhethünk a hiperhivatkozások megnyitásával és a gyorsabb keresést kívánjuk elősegíteni az „okos” tartalomjegyzék alkalmazásával. Azokat segítik a szócikkek mellett látható QR kódok akik kinyomtatva szeretik magukkal vinni az útleírást.

Kívánunk a Tisztelt Olvasónak kellemes túranapokat és e csodálatos táj boldog felfedezését!

A szerző

TARTALOM:

A Balaton
Természeti környezet
Állatvilág
Növényvilág
A történelem sodrában
A Balaton, mint az irodalom, a művészet és a tudomány tárgya
Közlekedés a tó körül
Déli Vasút
Balaton Gőzhajózási Társaság
Balatoni Hajózási ZRt.
Kékszalag, Fehér Szalag
Körutazás a Keleti-medence körül
Balatonaliga
Balatonakararattya
Balatonkenese
Balatonfűzfő, Mára
Balatonalmádi, Vörösberény, Káptalanfüred
Felsőörs
Alsóörs
Bakony–Balaton Geopark
Lovas
Őskori vörös festékbánya állandó kiállítás
Paloznak
Balatonfüred-Csopaki Borvidék
A csopaki rizling története
Csopak
Balácapusztai villagazdaság
Balatonfüred
Reformkori séta Balatonfüreden
Látnivalók Balatonfüreden
Balatonszőlős, Pécsely, Vászoly
Aszófő, Örvényes
Tihany
Tihanyi múzeumok, kiállítóhelyek
Kiemelkedő természeti és kulturális értékek
Szántód
Uradalmi majorság, Szántódpusztá
Zamárdi
Balatonszéplak
Siófok
Balatonszabadi
Balatonszabadi – Sóstó
Balatonvilágos
Zárszó
Irodalom

A BALATON

A Balaton Közép- és Nyugat-Európa legnagyobb tava, tektonikai süllyedésekkel keletkezett, mintegy 25 ezer évvel ezelőtt, átlagos vízmélysége 3 méter. Legmélyebb részét a Tihanyi-félsziget csúcsánál a „Tihanyi-kút”-nál találjuk, ahol 11-12 méter mély a víz. A tó hossza 77 km, területe 600 km², vízmennyisége 1800 millió m³. Középvízállás mellett a partvonal hossza 195 km. Legszélesebb Balatonfűzfő és Siófok-Sóstó között: 16,69 km. A Tihany-Szántód szoros 1,1 km-re szűkíti és két részre osztja a víz felszínét. A tó alapvízszintje a siófoki mércénél mérve az Adria fölött 104,57 m magasban van. Vízutánpótlását a csapadék, a Zala folyó és az északi partvidék patakjai szolgáltatják, a fölös víz levezetését a Sió- csatorna teszi lehetővé. A víz gyengén alkalikus, lágy, magnézium és mésztartalma jelentős. A víz radioaktivitása nagyobb a közepesnél. Hőfoka nyáron meghaladhatja a 26 °C-t is. A fentiek miatt a tó vize bizonyos mértékben gyógyvíznek minősül. A tóra lecsapó heves északi szelek miatt a víz hullámozásba jön, így a hullámok magassága elérheti a 2 m-t is. Nagyon szépek a Balaton színváltozásai, melyek az opálostól a zöldesen át a mélykéig terjednek. A tó vize telente rendszeresen befagy, nemegyszer előfordult fél méternél vastagabb jégtakaró kialakulása is. A jégvágás és a jégi halászat, mint mesterség már a múlté, de a jégréteg összehúzódásából fakadó hosszú, nagy durranással járó repedés, a rianás telente rendszeresen előfordul a tavon. A tóba nyúló Tihanyi-félsziget a tavat két medencére osztja. (1. térkép) Írásunk célja a Balaton keleti medencéjének bemutatása, megismerésének útikönyvszerű segítése. Jól tudjuk, hogy egy táj személyes megismerésénél, felfedezésénél semmi sem lehet izgalmasabb, így ezt a tapasztalatszerzést kívánjuk elősegíteni, azonban meg sem próbálva a teljességre törekedni, inkább csak az általunk felfedezett szépségekből ízelítőt nyújtani a kedves Olvasónak!

1. térkép

Természeti környezet

A Balaton víztükre csaknem pontosan a Dunántúl közepén csillog, fekvése északkelet-délnyugati irányú. Északon a Dunántúli-középhegységhez tartozó, kemény kőzetekből felépült hegyvidék, a Balaton-felvidék szegélyezi. Balatonalmáditól Balatonfüredig a vörös homokkő uralkodik a tájon, ez a perm időszakban keletkezett, és vetődések mentén felszínre került kőzet festi vöröses színűre a jó minőségű borteremő talajt is. Az északi parton Balatonfürednél kezdődik a táj mészkő arca, mely fehér csillogást ad a magaslatoknak. A híres füredi mészkő a felső-triász időszakban ülepedett le. A Balaton keleti medencéjét nyugatról szegélyező, a tóba mélyen benyúló Tihanyi-félsziget a vulkánok hazája. Az egykori vulkánok, majd az utóvulkáni

működés nyomai lépten-nyomon élénk tárulnak. A bazalttufa sziklaalakzatok és pompás gejzírkúpok különleges élőhelyet biztosítanak az élővilág számára. A tavat délről a Zala-somogyi-dombvidék homokból és agyagból álló szelíd dombjai és a közük ékelődött tőzegmezők keretezik. Zamárdi és Balatonvilágos között húzódnak a tó leg- bársonyosabb homokos partú strandjai. Körbejárva a Balatont, keleten a Mezőföld határolja, amelynek felszíne 60-80 m magasán emelkedik a tó tükre fölé, majd meredek löszfalakban szakad le a tóra. A természet örökös változása hozta létre hosszú évmilliók során e sokrétű, színes tájat. Maga a tó földtörténeti szempontból viszonylag fiatal képződmény, a kutatók 20-22 ezer évre teszik korát. A Balaton vidékén észlelhető legrégebbi felszíni maradványok sokkal idősebbek, a karbon időszakból származnak. Hatalmas hegység húzódott ekkor a mai Balaton déli partján. Ez a hegység elsüllyedt, ma csak csúcsai látszanak ki a későbbi lerakódások rétegei alól. A perm időszakban, (240-200 millió évvel ez előtt) keletkeztek a Vörösberény - Badacsonytomaj térségben található vörös homokkővek. Ezek málladéka és pora is vörös színű, az ezeken képződött talajon kitűnő bor terem és szép erdők díszlenek rajta. A pliocén időszak végén újabb kéregmozgások tördelték a mélyebben fekvő rétegeket, vulkáni működés indult meg, melynek emlékei a Balaton-vidék bazalt-hegyei. Ezek közül is a legszebbek a Tapolcai-medence tanúhegyei, többek között: a Badacsony, a Szentgyörgy-hegy, a Csobánc és a Szigliget. A Balaton déli, somogyi partján a vulkáni tevékenységnek köszönhetik létüket Balatonboglár és Fonyód dombjai is. Az utóvulkáni működés legnevezetesebb emléke a Hévízi-tó, - melynek gyógyhatású meleg vize ezeket vonz e vidékre - és a szénsavas és vasas ásványvizek forrásai Balatonfüreden, Csupakon és Kékkúton. Ugyancsak az utóvulkáni működésnek köszönhető a forró vizek felszínre törésével keletkezett mintegy száz gejzírkúp a Tihanyi-félszigeten, vagy a tapolcai Tavasbarlang. A balatoni táj képének alakulásában a Balaton-árok újpleisztocén kori besüllyedése hozta a legjelentősebb változást, ekkor alakultak ki mai képével egyező alapformái. A tó teknője a vizet át nem eresztő agyag üledékében keletkezett, vizét az eső, hó és a befolyó vizek halmazták fel. Mai vízgyűjtő területe meghaladja az 5000 négyzetkilométert, a Zala folyón kívül Balaton-felvidéki patakok sora - melyeket a helyi ember Séd néven ismer - és a somogyi-parti források táplálják.

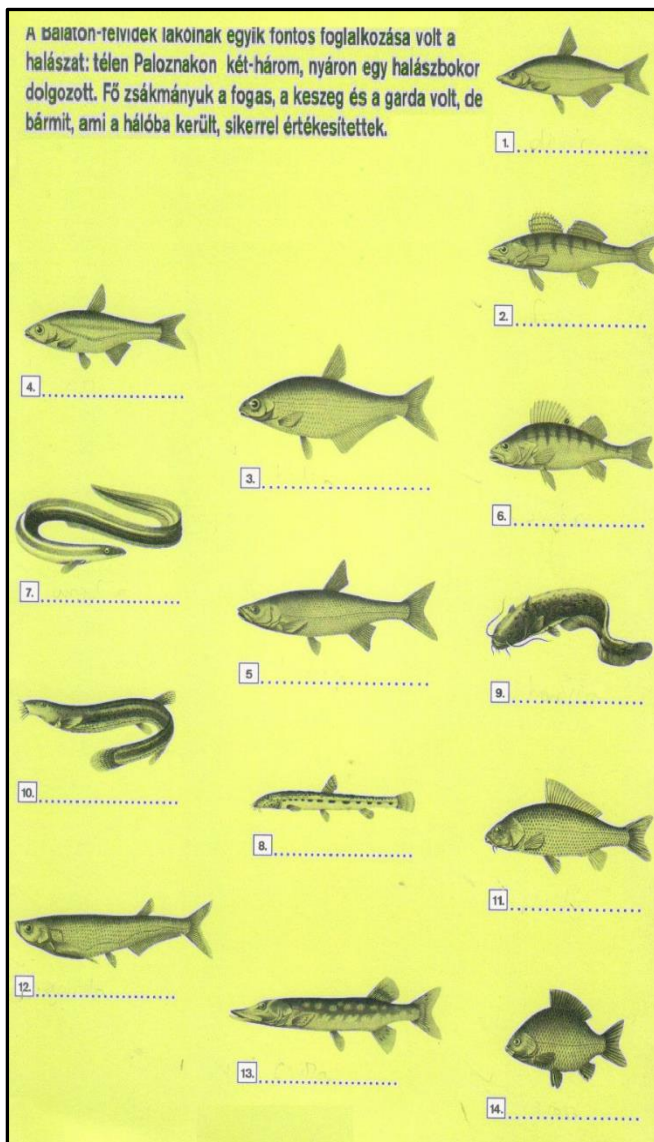
A vidéken lankás és meredek dombok, szelíd és szűk völgyek, magasabb fennsíkrok váltakoznak. A terület jellegét megadó természeti, környezeti adottság mindig a tó vize volt, amelyben tökéletesen megfér egymás mellett a vízi élővilág és a pihenni vágyó ember is. A Balaton közvetlen parti sávja ma már jórészt teljesen beépült művi környezet, mely a természetvédelem szempontjából kevésbé értékes. A mértéktelen beépítés és idegenforgalmi fejlesztések eredménye az a tény, hogy a vízminőség és a természetvédelem szempontjából egyaránt fontos vízparti nád, sás és gyepterületek jelentős része napjainkra eltűnt. A még meglévő, mozaikszerűen elhelyezkedő természetes vegetációjú területek felértékelődtek, további megőrzésük, esetenként helyreállításuk is fontos feladata a természetvédelem szakembereinek és az idegenforgalomban érdekelt önkormányzatoknak.

A Balaton és természeti környezetének kiemelt turisztikai, üdültetési szerepe és természeti értékei miatt hamar nyilvánvalóvá vált, hogy a területen célszerű és szükséges nemzeti park létrehozása. A Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság működési területe a 36/1997. KTM rendelet értelmében Veszprém és Zala megyékre, a Kis-balatoni védett természeti terület Somogy megyébe átnyúló néhány részére, valamint 2004 év elejétől a Balatoni Üdülőkörzet Somogy-megyei területeire terjed ki, 1 millió ha összterülettel. Jelenleg a kezelt terület mintegy 10 %-a áll országos védelem alatt.

Állatvilág

A gerinceseket tekintve sok szarvas és őz él ma is a balatoni erdőkben, nyuszt, róka, nyest, vadmacska is előfordul, de alig kerül puszkavégre. A görény, menyét nemcsak a baromfi-ólak veszedelme, de nyúlnak, fogolynak és fácánnak is ellensége. A hermelin is veszedelmes fészekpusztító, de megteszi ezt a kedélyes mókus is. A kedves kis mókus a dió és a mogyoró

mellett a villák kertjében leleszi a gyümölcsöt is. A borz is, amely szürkület után keresi élelmét, mindenevő. Éjjeli állat az erdőn, mezőn, kertekben egyaránt otthonos sündisznó. Éjjel járnak élelem után a pele-félék, a mókusra emlékeztető kedves külsejű állatkák. A Balaton mentén mindenütt gyakori az ürge, a napsütötte, füves domboldalak lakója. Rejtett életmódja következtében ritkán látjuk a hörcsögöt, ezt a veszedelmes terményrablót. Az üregi nyúl Somogy megyében gyakori a homoktalajon, ahol járatait könnyűszerrel megáshatja. Több emlősnek a víz biztosítja a táplálékát. A Kis-Balaton nevezetessége a patkányfejű pocok, mely

1. ábra

a jégkor idejéről maradt itt. Vízi cickány is előfordul itt, a vízben kitűnően úszik, bukik, sőt a víz fenekén fut is. Minden halas vizünk mellett megtaláljuk a vidrát, ezt a rejtett életet élő, óvatos állatot. Télen jég alatt is halászik. Nyilvánvaló, hogy főszezonban, fényes nappal, strandok közelében élő képviselőikkel nem fogunk találkozni, de egy-egy csapadékos, strandolásra nem alkalmas napon, körbejárva a tavat, felfedezve erdőmezőt, löszfalakat, szőlőhegyeket, gejzírmezőket bizony találkozhatunk képviselőikkel. Néhány madarunk a természeti környezet változásai és az ember tevékenysége folytán nem fészkel már a balatoni tájban. A XVIII. században, a balatoni mocsarakban fészkeltek még az énekes hattyú, és a császármadár, de azóta már eltűntek a vidékről. Nem költ már a fekete gólya sem a balatoni mocsarakat szegélyező erdőkben. Viszont templomtornyok, padlások lakója a kuvik és a gyöngybagoly. Ugyanitt élnek a denevérek, és itt találnak költőhelyet a házigalambok is. Vízparti magas fákon a vetési varjak népes tábora fészkel. A nádassal határos bokrokon építi művészi fészket a függőcinege. A balatoni nádas népes madársereg tanyája. Itt költ a búbos vöcsök, a feketenyakú vöcsök, a szürke és vörös gém, a bakcsó, a bölömbika, a pocgém. A nádas az otthona a különböző vízi csibéknek, vízityúknak és szárcsának.

Énekes madarak is fészkelnek a nádasokban, így a szép hangú sitke, nádi tücsökmadár, nádi rigó, cserregő nádiposzáta, énekes nádiposzáta, nádi sármány. Nádasok szélén, parti tócsákban mindenütt fészkel a tőkés réce. Kedves totyogásukkal ékesítik a füredi sétányt is. Késő ősszel hatalmas ékeken, nagy gágogással érkeznek vissza hozzánk a vetési ludak.

A balatoni táj hullőivel kapcsolatban hangsúlyozni kell, hogy viperák nem élnek itt, a siklók pedig ártalmatlanok az emberre nézve. Leggyakoribb a kockás sikló, és a vízi sikló. Partközelen, domboldalakon él a fürge gyík, hazánk legelterjedtebb gyíkjá. Az erdeinkben élő erdei sikló néha másfél méterre is megnő. A Balaton-part tavaszi, kora nyár estéinek jellegzetes békakonzertje a kecskebékák és kacagóbékák hímjeinek csalogató zenéje. A Balaton nedves tocsogóiban él a vöröshasú unka is. Ugyancsak a tó közelében találjuk a zöld varangyos békát. A gerinctelenek közül kiemelésre érdemes a balatoni kagyló (*Unio pictorum* ssp. *balatonicus*),

melyet a tóból írtak le először a tudomány számára, valamint a szivacsok közül a legnyugatibb előfordulású balatoni szivacs.

Nem véletlenül hagytuk a tó, talán legmeghatározóbb élőlényeit, a halakat felsorolásunk végére. Hazánk 76 halfajtájából 41 él a tóban (1. ábra). A Balaton legismertebb hala a köves tófenéket, az úgynevezett akadók környékét kedvelő fogassüllő (2), a Balaton csúcsragadozója. Húsa hófehér, szálkátlan, kitűnő ízű és nem zsíros. A Balatonnál a másfél kilón alulit süllőnek, az ennél nagyobbakat fogasnak nevezik. A fogassüllő a több búvóhelyet kínáló mélyebb, nyílt vizeket kedveli. Táplálékát többnyire az esti-éjszakai órákban, s gyakran a part menti vizekben vagy a vízfelszín közelében szerzi. Teste a tó vizének zavarosságához alkalmazkodva feltűnően világos, ezüstös színű. Az angolnát (7) 1961-től telepítették be a Balatonba. Az angolna, ragadozó hal, húsa szálkamentes, kitűnő ízű. A ponty (11) több változata él a Balatonban, a tőponty és tükőrponty a legismertebbek. Elérheti a 25 kg súlyt is ez a mindenevő, de főleg az iszaptól kitúrt rovarláccákkal táplálkozó állat. Pontyra a part- és a nádashoz közeli vizeken érdemes szerencsét próbálni. A pontyfélék egyetlen Balatonban élő ragadozóhala a ragadozó őn (4). A csuka (13) a legfalánkabb balatoni ragadozó; a nála alig kisebb testvérét is lenyeli. A mocsaras környezet jellegzetes hala a nyálkás compó vagy cigányhal és a kárász. A kárász (14) pontyra emlékeztető, nagypikkelyű halunk. Az ezüstös balin (3) húsa jó ízű, azonban lassan nő, ötödik évében is alig éri el a fél kilót. A dévérkeszeg (1) vízfénéken turkáló mindenevő, minden úszója szürke, vörös színárnyalat nélkül. Érzékeny bőre a fogás során, vagy szállítás közben véraláfutásos lesz, ezért véres keszegnek is nevezik. A keszegek közül a garda (12) eredetileg tengeri hal volt, és a Sión át kerülhetett a Balatonba. A mélyebb vizeket kedveli. Különleges finomságú íze miatt a Balaton heringjének is nevezik. Régen lehalászása tavi ünnep volt, melyre a november elején szervezett tihanyi Gardafesztivál emlékeztet. Gyakori a Balatonban a lapos keszeg (5). Ismert balatoni hal a csapó sügér (6), a kezdő horgász első zsákmánya. A szivárványos ökle arasznnyi pontyfélé, ragadozóhalaink egyik kedvenc tápláléka, a szélhajtó küsszel egyetemben. A mélyvizek sztárja, kétség kívül a ragadozó harcsa (9), mely több száz kilósra is megnőhet, így nemcsak nagy halakat, de madarakat és óvatlan emlősöket is jó étvággal fogyaszt.

Növényvilág

A balatoni táj változatos, a víz, a homok, a lösz, az agyag, a dolomit, a mészkő, a bazalt, valamint a permii vörös homokkő, más-más növények létfeltételeit biztosítja. Így azután e vidék növényvilága igen változatos, mintegy 1700 fajta növény él a területen. A moszatok nyár derekán hihetetlen mennyiségben szaporodhatnak el a tóban, amit „vízvirágzás” néven ismerünk. A fecskemoszat „virágzása” több hétig tarthat, állománya kb. 4 naponként cserélődik. E parányi növények fontos táplálékot jelentenek a tó élőlényei számára. Hínárfélék valaha elenyésző számban éltek a Balatonban. Mára mindenütt elterjedtek már, jóformán csak a Tihanyi-kút mély vizében nem tenyésznek. Leggyakoribb a hínáros békaszőlő, balatoni nevén szilvalevelű hínár. Társa a füzéres süllőhínár, vagy találó helyi nevén süllőfű, amely onnét kapta a nevét, hogy a süllők szívesen rakják petéiket finom levelei közé. A Balaton nyílt vizéből helyenként szigetszerűen emelkedik ki a tavi káka, vagy ahogy itt nevezik, csuhu kerekded foltja. E növény mintegy 2,5 m vízmélységig hatol előre. A csuhu szigetei közelében már a nádat találjuk. A nád a század elején még a Balaton északi partján élt csak, azóta a déli parton is elterjedt. A sások közül legismertebb a zsombéksás, a posványsás, és a parti sás. A Balaton peremén évezredek óta földművelés folyik, mely nagyrészt megváltoztatta a környék növényvilágát. Szerencsére vannak nehezen megközelíthető, kevésbé hasznosítható területek, amelyek az ősi növényvilágnak menedéket nyújthattak. A legérdekesebb növényeket a dolomitlejátkön találjuk. Fontosak az itt élő jégkori maradványnövények. A dolomit sziklák mélyedéseiben kökőrcsinek virítanak tavasszal. A meredek sziklákon cserszömörce ver gyökeret a mélyedésben összegyűlt talajon. Vele együtt él a molyhos tölgy, vagy ahogy a környéken nevezik: magyal. Gyakori a virágos köris és a som is. Terméséből lekvár készül: szívós, ruganyos fájából már a bronzkorban is fegyverek, szerszámok nyelét készítették. A múlt

századi betyárvilág furkósa is somfából készült. A dolomitok és mészkövek meleg, száraz tetőin, a déli lejtőkön a bokorerdőket mészkedvelő karszt tölgyesek követik. Itt már fává erősödik a magyal, aminek makkját régebben ember és állat egyaránt ette. Az északi dolomit és mészkő lejtők erdeje az elegyes karszterdő, mely a magasabb régiókban bükkösökben folytatódik. Virágos köris, berkenyék, hársak élnek a bükkfák között. Az erdő magasabban fekvő részein hegyi juhar, a mélyebben fekvő részeken viszont gyertyán keveredik a bükk közé. A fákra gyakran borostyán kapaszkodik. A hegyoldalak szikláinak repedésein páfrányok telepsznek meg. Mélyebb fekvésű völgyekben gyertyán és kocsányos tölgy alkot erdőt. A Balaton északi peremén emelkedő permi vörös homokkő magaslatokon csertölgyesek tenyésznek. Valamikor a tó partjáig hatolt az erdő, az ember a hegyerincig szorította vissza az erdőhatárokat, így az erdők eredeti aljnövényzete is kipusztult. A bazalthegyek déli oldala olyan kedvezően hasznosítja a napsugárzást, hogy délszaki növények is megtelepülhetnek rajta. A bazalton kitűnő bor terem, természetes, hogy a szőlőkultúra a hajdani növényvilágot erősen átalakította. Itt-ott azért még megtaláljuk a gesztenyét, amely sokak szerint ősi növényünk e tájon. Balatonakali és Tihany közt találjuk a legnagyobb mandulásokat, melyeket a rómaiak telepítették meg Pannoniában. A fák sorai közt levendula díszlik. A barack és a füge ugyancsak a rómaiak óta terem e tájon. A déli parti Somogy jellegzetes fája az akác. A nagy erdőket a földművelés szorította vissza, a Balaton peremén nagyobb, természetes erdőt nem találunk már. A balatoni parkokban sok helyen telepítetten találjuk meg a tiszafát, amely Szentgálon természetes erdőt alkot még.

A történelem sodrában

Ha az emberi emlékezet nem is képes visszaidézni letűnt korok emlékét, a régészeti leletek még tanúskodnak őseink életéről a Balaton körül is. A keleti medence talán legősibb leletei a lovasi festékbányában talált csontszerszámok, mely a kőkori ember jelenlétéről tanúskodnak. A korai vaskorból urnatemető nyomai kerültek elő Tihanyból. A kelta eredetű népek vas szerszámokat és fegyvereket használtak, halottaikat pedig hamvasztás után urnába helyezték és föléjük halmot emeltek.

A rómaiak Augustus császár uralkodása idején foglalták el a Balaton vidékét, a tavat pedig Lacus Pelsonak nevezték, mely lapos, sekély tavat jelent. Ezt a nevet olvashatjuk a méltán híres Seuzo kincs csodálatos veretű tálján is. A rómaiak majorságokat, villákat építettek a part vidékén, és főként szőlőt telepítettek a napos lankákra. A népvándorlás korában hunok, majd keleti gótok telepedtek le itt hosszabb időre. Valószínűleg nagy királyuk Teodorik is itt, Fenékpusztán született. A gótok után longobárdok, majd Ar népe, az avarok vették birtokukba a Balaton környékét. A mintegy 250 évnyi uralmat követően a terület frank fennhatóság alá került. A frankok érdekeinek védelmében hatalmat kapott szláv Pribina erősségeket épített a tó körül. A szláv egyházatyának tartott Metód püspök is bizonyítottan járt erre felé missziós útja során. A szláv uralom emlékét őrzik azok a településnevek, melyek számunkra máig idegen hangzásúak: Pálozsnak, Áracs, Tihany... A Balaton elnevezése a sumír „balatu” azaz élet szóból származik. Korábban a tó nevét is a szláv eredetű, mocsaras jelentésű „Blatno” szóból próbálták levezetni. A honfoglaló magyarok néhány ütközet után elfoglalták a tóvidéket is: megtelepedtek, megőrizték és szaporították a falvakat, templomokat, monostorokat építettek. Nyelvünk legrégebb összefüggő emlékei abban az oklevélben maradtak ránk, amellyel Árpád-házi I. András király 1055-ben megalapította a tihanyi bencés apátságot. A Balaton környékén több, mint 200 településnév említése ismeretes, melyek a tatár, vagy a török pusztításai nyomán pusztultak el. Ma már csupán templomaik romja, esetleg egy-egy falmaradvány, vagy csak dűlőnév utal egykori létezésükre. A tó, 1514-ből származó első magyar térképszerű ábrázolását Bakócz Tamás esztergomi érsek titkáranak, Lázár deáknak köszönhetjük. A Balaton-felvidéki végváraknak köszönhető, hogy a Dunántúl északi része nem került török kézre. A Rákóczi Szabadságharc idején a Dunántúl felszabadításával megbízott Bottyán János tábornok vezére: Béri Balogh Ádám brigádéros 1707-ben Kenese mellett aratta első győzelmét az osztrákok felett. Ennek emlékét őrzi az a pazar méretű (mára már kidőlt) fatörzs, melyhez a hagyomány

szerint maga a fejedelem kötötte lovát... A reformkor polgárosodása új korszakot nyitott a Balaton idegenforgalmi életében. 1728-ban az északi partmellék összefüggő szőlőterületén megépült az első fürdőház, a század végén pedig a kisebb-nagyobb nyárilakok mellett már rangos szállodája is épült az addigra sokak által felfedezett fürdőtelepnek. Az 1800-as évek közepétől megjelentek az első gőzhajók a tavon, de az új korszak akkor kezdődött az egész Balaton-part életében, amikor 1861-ben megnyílt a déli vasút, és megindult a rendszeres vasúti közlekedés Budapest és Nagykanizsa között. A lassan kibontakozó gyógyfürdő- és üdülőélet serkentőleg hatott a tó menti településekre is, melyek közül addigra Balatonfüred savanyúvízforrásaival már kulcsszerepet töltött be a térség hazai idegenforgalmi életében. Füred ez időben valóságos országos központ lett: a kor társadalmi és politikai vezéralakjai, az irodalmi élet nagyjai itt adnak egymásnak találkozót. A Trianoni katasztrófát követően vált közismertté a Kazinczy Ferentől származó „Magyar Tenger” elnevezés a Balaton vonatkozásában. A történeti vonatkozású részleteket az egyes települések leírásánál bontjuk ki.

A Balaton, mint az irodalom, a művészet és a tudomány tárgya

A XVII. század költői, írói még nem ismerték fel kellően a tó szépségét, inkább fanyalogtak tőle. Talán először szenvedélyesen Pálóczi Horváth Ádám fordult a Balaton környéki népzene felé és össze is gyűjtötte korának nótakincsét. Első tudatos költője és szépségének feltárója Berzsenyi Dániel volt, aki nemcsak a közeli Niklára helyezte otthonát, de műveiben az antik világ mitologikus alakjaival népesítette be a vidéket. A balatoni táj bemutatásában és népszerűsítésében legmaradandóbbat kétséget kizáróan Kisfaludy Sándor alkotta, kiről hálából ház, forrás és hajó is elnevezésre került. Ő alapította az első magyar nyelvű színházat Füreden, mely hamarosan az irodalmi élet központjává vált. Fáy, Vörösmarty, Vachott, Garay mind megfordultak itt, Jókai 20 éven át nyaralt Füreden. Balatoni élményeiket mind megörökítették alkotásaikban, Jókai például az Aranyember lapjain. Eötvös Károly „Utazás a Balaton körül” című műve volt az első jelentős irodalmi mű, melyben részletesen megörökítették a tónál nyaralók életét, a vízpart hangulatát. Később Vas Gereben, Gárdonyi és Krúdy regényeiben is rendre megjelent a téma. A költők közül Vajda Jánost, Kosztolányit, Babitsot és József Attilát ihlették meg a tó szépségei. De Illyés, Szabó Lőrinc és Váci Mihály tollán is megéledt a százféle szépségű tó. A sok híresség közül kiemelkedik csendes szerénységével a tragikus sorsú költő, Soós Lajos (1856-1902) a Balaton poétája, aki szinte egész életművét a balatoni tájnak szentelte.

A Balaton tudományos feltárásának érdeme egyértelműen Lóczy Lajos nevéhez kötődik, aki tudományos igénnyel és szakértelemmel, ugyanakkor érző szívvel fordult a tó felé.

További földrajzi, néprajzi, történeti vagy természetrajzi adatokat részletesebben az adott település taglalásánál közlünk.

Közlekedés a tó körül

A 195 Km hosszú partvonal autóval, kerékpárral, sőt vonattal is körbejárható. A Balaton turisztikai vonzerejét nehéz szavakkal megragadni, mert a fürdőzés, a csodás klíma, a különleges minőségű borok, a lenyűgöző szépségű táj, ritka természeti értékek, és az épített környezet megannyi látnivalója egyszerre van jelen e vonzerőben. De mindez csupán kevesek örömét szolgálná, ha nem lenne olyan jól elérhető, akár közúton, akár vasúton. A Déli **Vasút** vonalán 1861-ben megkezdődött a rendszeres vasúti közlekedés Budapest és a Balaton között. Ezzel elérhetővé váltak a déli part üdülőhelyei, az északi parti települések pedig a Balatoni Gőzhajó Társaság járatai segítségével váltak megközelíthetővé. Később az északi part vasútvonalának kiépülése (1909-től), a déli parti vasút villamosítása, a 7-es és a 71-es **főútvonalak** folyamatos korszerűsítése, és az M7-es autópálya meghosszabbítása mind-mind a tó megközelítését könnyíti, így idegenforgalmának növelését szolgálja. Ma már a Siófok-Kiliti

repülőtér gázturbinás utasszállító repülőgépeket is fogad, közelebb hozva a Balatont a fővároshoz.

A **kerékpáros** közlekedésről újabban sok, részletes irodalmi forrás keletkezett, ezért azt részletesebben nem, csak annyiban érintjük, miszerint saját tapasztalatunk szerint a tó körüli kerékpárút nagyrészt jó minőségű, ám egyes szakaszokon hagy némi kívánnivalót maga után...

Déli Vasút

A magyar fővárost Fiumével a Balaton déli partja mentén összekötő vasút megépítésének terve már a szabadságharc előtti hazai vasútépítési koncepcióban is szerepelt. Az 1859-ben létrejött, Déli Vasútnak elnevezett vasúttársaság (2. ábra) mögött francia és angol

2. ábra

tőkéscsoportok álltak, székhelye Bécsben volt. A vasútvonal tervezői a Balaton vízrajzi jellemzőivel nem számoltak. Az építkezés éveiben a Balaton vízszintje jelentősen alacsonyabb volt, melyet a mérnökök a tó állandó adottságának tekintettek. A vízszint szabályzásának igénye csak a forgalom megindulása után 1861-ben merült fel, amikor a hullámverés és jégtorlás a pályatestben tetemes károkat okozott, sőt annak fennmaradását veszélyeztetette. A kialakult műszaki-tudományos vita ellenére csak egy megoldás maradt, a Balaton vízszintjének 3 láb, azaz 0,92 m mértékű lecsapolása. A megoldás a Balatoni Gőzhajózási Társaság régi törekvéseivel is találkozott, amely a rendes kikötési lehetőségeket Siófoknál tíz éve nélkülözte. gr. Zichy Ferenc királyi biztos vezetése alatt a Sió összefüggő csatornázására, a siófoki Sió-zsilip és a kőmőlókkal védett hajókikötő létesítésére is sor került, melyet 1863-ban adtak át.

A vasúti közlekedés után tekintsük át röviden a vízi közlekedés múltját és jelenét!

Már a rómaiak is hajóztak a Balatonon, a középkorig azonban fatörzsladikokon, úgynevezett „bödönhajókon” közlekedtek a vízparti lakosok. A török korban könnyű naszádok látták el a partvédelmet. A XVIII-XIX. században a Festeticsek hajógyárából került ki az a 20 hajó és komp, mely a tavon vitorlázott, vagy gőzgépe segítségével úszott. 1927-től jár motoros komp Tihany és Szántód között. A világháborúban elpusztult flottát Dunai hajókkal pótolták. 1972-ben már 32 motoros MAHART hajó biztosította a közforgalmú vízi közlekedést.

Balatoni Gőzhajózási Társaság

A balatoni gőzhajózás megteremtése érdekében az 1840-es évek elején már mozgalom indult meg Zala, Somogy és Veszprém vármegyék körében. A terv megvalósítását Széchenyi István gróf vette pártfogásába, *Balatoni gőzhajózás* c. röpiratával 1846-ban. A Balatoni Gőzhajózási Társaság még abban az évben létrejött. Vízre is bocsájtották 1847-ben a Kisfaludy nevű gőzhajót, melynek 40 lóerejű gépe Londonban, teste pedig az óbudai hajógyárban készült. A vállalkozás tönkremenetele után Baross Gábor kereskedelemügyi miniszter karolta fel a balatoni gőzhajózás ügyét. Az újjá alakult Balatontavi Gőzhajózási Részvénytársaság 1889-től kezdte meg működését. A vállalatot a vármegyéken kívül maga a kormány is tetemes összeggel támogatta. A gőzhajóárakat Siófok és Balatonfüred között egy, a kor igényének megfelelő

kerekcsővel kezdették meg. Később a társaságnak további 3 csavargőzőse is volt, összesen 226 tonna befoglalási képességgel. A vasúti közlekedéssel kapcsolatosan rendes járatokat tartottak fenn, azonkívül hetenként többször a Balaton két végső pontja, Kenese és Keszthely között kirándulási járatokat is szerveztek.

Balatoni Hajózási ZRt.

A balatoni személyhajózás 1846. szeptember 21-én indult, a Kisfaludy gőzhajó (3. ábra)

3. ábra

vízre bocsátásával. Az elmúlt 170 év alatt a hajózás a balatoni turizmus alappillérvé vált. A Társaság legfőbb tevékenységi körei: a személyhajózás, a kompközlekedés és a vitorláskikötők üzemeltetése. Évente 2,5 millió utast szállít menetrendi-, külön-, és sétahajókon. Ezeken kívül üzemeltetnek még szállodát Siófokon, kempinget Balatonszemesen, Balatonbogláron, foglalkoznak hajójavítással, kikötőépítéssel és a vízi turisztikával összefüggő más tevékenységgel is. A személyhajó-forgalom lebonyolítását a 23 személyhajóból álló hajóflotta biztosítja. A nagyhajókat az 1969-ben épült, 150

főrhelyes, klasszikus vonalú Füred képviseli. Ide sorolandó a két katamarán: a Siófok és a Badacsony, valamint a legújabb, 2012-es építésű hajó, a 300 fős Szigliget. Kétség kívül legnagyobb hajó a Balaton vizén az 550 főrhelyes Szent Miklós. Szólni kell az öt nosztalgia hajóról is: a 60 fős Csobáncról, a 45 fős Csongorról, az 1927-ben épült, 60 főt befogadó Tündéről és az ikrekről, Helkáról és Kelénről. Őket 1891-ben bocsátották vízre és 50 főt képesek szállítani. Ezeken kívül a flotta tagja még az 5 motoros, a 4 vízibusz és 3 gyorshajó is. Jelenleg a Balatonon egyetlen kompátkelő működik Tihany rév és Szántód rév között, a forgalmat 4 komp bonyolítja le, mely az időjárási feltételek függvényében egész évben üzemel. A két part között kezdetben révészek hordták az utasokat sajkákkal, majd a XVIII. században a Főnix vitorlás is bekapcsolódott az utasforgalom lebonyolításába. A XX. század hajózáását a MAHART névvel fémjelezzük, míg napjaink utasszállítója a Balatoni Hajózási ZRt. A menetrend szerinti járatokon kívül, a Társaság lehetőséget kínál az élményhajózásra is. A szezon legnépszerűbb programjai közé tartozik az úgynevezett sétahajózás, mely során a Balaton nyújtotta festői környezet biztosít egy életre szóló élményt az utasoknak. Emellett célzottan üzemeltetnek gyerekhajókat és a fiatalok körében közkedvelt diszkóhajókat is. A Társaság rendelkezik a Balaton legnagyobb kikötő-láncával, mely jelenleg 10 nagyobb és 11 kisebb kikötőből áll. A vitorláskikötők korszerű felszereléssel rendelkeznek, április 1-től november 30-ig várják a vitorlázás szerelmeseit.

Kékszalag, Fehér Szalag

A Kékszalag maga a balatoni vitorlázás. Egyesíti annak legnemesebb hagyományait, és versenylehetőséget nyújt a legmodernebb technológiával felszerelt hajóknak. Résztevői egyszerre küzdenek meg az ellenfelekkel és az elemek kihívásaival, két napon át egyszerre teszi próbára a vitorlázni tudást, a kitartást és az akaraterőt. A Kékszalag a Balaton és a vitorlázás ünnepe, a Magyar Vitorlás Szövetség legnagyobb eseménye. A Hungária Yacht Club 1934-ben írta ki a Balaton első 160 Km-es navigációs versenyét, a Balaton Kékszalagját. Azóta ez Európa legrégebbi és leghosszabb tókerülő versenye. 1940-ben győzött először olyan hajó,

melynek női kormányosa volt. Kultsár Istvánné Gordon Evelyn (4. ábra) gyönyörű Tramontanájával 1942-ben ismét győzött. A Tramontana a Kékszalag leg sikeresebb hajója, hiszen hétszer diadalmaskodott. A résztvevőket tekintve rekordnak számít 2010-es 42. Kékszalag, melyen 623 hajón, 9 nemzet 3115 versenyzője vett részt. A jelenlegi idő rekord 7 óra 13 perc 57 másodperc, melyet a Fifty-Fifty állított fel 2014-ben. A Balaton keleti medencéjét kerülő nagyhajós verseny tulajdonképpen a Kékszalagnak köszönheti létrejöttét. A háború után 1947-ben folytatódott a Kékszalag 1942 után megszakadt hagyománya. Továbbra is két évente, a páratlan években rendezte meg a Magyar Vitorlás Szövetség. Ahogy nőtt a Kékszalag népszerűsége, a hatvanas években erősödött az igény a páros években is egy nyárközepi távolsági nagyhajós versenyre. Ezért született a Fehér Szalag, amelyen a Balatonfüred – Kenese – Siófok – Tihany – Balatonfüred távon, a Balaton keleti medencéjét megkerülő pályán vitorláznak a hajók. 1996-ban a Fehér Szalag távját is teljes tókerülőre változtatta a Vitorlás Szövetség csak a Kékszalaghoz képest ellenkező irányba haladva. 2001-től már évente rendezik meg Kékszalagot. A Fehér Szalag pedig visszatért a korábbi, csak a keleti medencét kerülő pályára. Erre a versenyre hagyományosan a Kékszalag előtt egy hónappal kerül sor. Így a Fehér Szalag főpróba a nagy megmérettetés előtt, ahol a versenyzők kipróbálhatják a Kékszalagra készült új hajóikat, vagy a régin véghezvitt újításaikat, felszereléseiket, illetve felmérhetik felkészültségüket, és képet alkothatnak egyik-másik vetélytársukról.

4. ábra

Körutazás a Keleti-medence körül

A Balaton keleti medencéjét északon a Balaton-felvidék hegyei szegélyezik, nyugaton a Tihanyi-félsziget szürkés magaslata tekint a tó tükrébe. Déli és keleti irányban a fokozatosan alacsonyodó aligai dombok és a somogyi partok szegélyezik. Köztük, alattuk fodrozódik a Balaton keleti medencéjének mintegy 23 km hosszú, 14 km széles víztükrre.

A Budapest felől érkező nyaraló, érkezzon bár a romantikus déli-vasúton, vagy a hagyományos 7-es főúton, a modern M7 autópályán, vagy akár Kilitire repülővel, akár hogy is, a Keleti-medencébe érkeznek. A Balaton fővárosa Siófok, mondjuk közhely szerűen, mi azonban kezdjük körutazásunkat Balatonaligán, az első balatoni vasúti megállónál. De elérhetjük Aligát az M7-es lehajtójáról és a 71-es főútról is.

Balatonaliga

Balatonaliga és Balatonvilágos gyakorlatilag egy település, hosszan elnyúlva a Balaton délkeleti partján (2. térkép). Egészen Akarattyáig ezt a szakaszt Fehér-partnak nevezik, mert a tóra hirtelen és meredeken leszakadó síkság magaspártja által feltárul a fehéres, világos színű alapkőzet. Balatonvilágos is innen, talajáról nyerte nevét. Balatonfőkajártól 1961-ben elszakadva önállósult az ikertelepülés. Aliga valószínűleg eredetileg személynév volt. Bár a településen csak 400 család él, a nyaralók száma nyaranta a több ezret is meghaladhatja. Köszönhető ez főleg a **Club Aliga** Üdülőközpontnak, mely 50 hektáros arborétum jellegű

ősparkban helyezkedik el. 10 hektáros strandján 2 km saját parttal rendelkezik. 4 szállójában 400 fő helyezhető el. Bérelhető villái mellett vitorlás és közforgalmú kikötője, sportlétesítményei, gazdag programjai teszik felhőtlené a nyaralást. Sőt saját gyógyító intézménye is van Club Aliga Clinic néven a XXIV-es villában. A Balatont kerülő kerékpárút hivatalos nyomvonala a magasparton vezet, ahonnan páratlan kilátás nyílik a tóra, ám a Club Aligán át vezető (Zrínyi u.) parti út is romantikus élmény lehet a kerékpározók részére. Főbb látnivalók a településen: **Szentkorona emlékmű, Rákóczi emlékmű, Szerelmesek hídja** az iskola mögött, (Csók István sétány) a magasparton.

2. térkép

Balatonakarattya

A település környékén az Árpád-korban több falu helyezkedett el. A török hódoltság idejében e falvakkal együtt a mai Akarattya helyén állott falucska is elpusztulhatott. 1795-ben Akarattyai pusztá néven Vörösberényhez tartozónak említik, 1869-től pedig Keneséhez tartozik. Az értéktelen szántókat, legelőket 1929-ben felparcellázták, s a települést, mint nyaralóhelyet ez idő óta említik. Hajdanán a magyar arisztokrácia az Adria partján nyaralt, a Nagy Háború elvesztése után „kedvelték meg” a Balatont. Az első telkeket tanácsosok és magas rangú katonatisztek kapták négyszögölenként negyven fillérért. A negyvenes évekig a fejlődés gyors és látványos volt. A település közigazgatásilag ma is Balatonkeneséhez tartozik. A Balatonkenese Üdülőtelep vasútállomástól induló, eléggé ritkás, de eltéveszthetetlen (S) turista jelzésen érdemes fölkapaszkodni a meredek akarattyai löszfal tetejére, ahonnan megkapó látvány tárul elénk. Távoli vitorlások, kékes-zöld víztömeg, madarak raja, a messze kéklő tólsó part a tihanyi apátsággal... Az Esze Tamás utcán át könnyen elérhetjük a csodás „Leader Kulturparkot” melyben emlékfák, köztéri szobrok és sportlétesítmények között találtuk a pompás park közepén a 750 cm törzskerületű, híres-neves Rákóczi fát (1. kép), mely 1987-ig zöldellt. Ez a kidőlt szilfaóriás (*Ulmus campestris*) még fektében is lenyűgöző. Legendája szerint ehhez kötötte ittjártakor a Nagyságos Fejedeleme a lovát és innen hirdette ki a nép akarattját. Innen származtatják a település nevét, bár az már Árpád-kori okmányokon is szerepelt. A famatuzsálem korát 150-400 év közé taksálják a magukat hozzá értőnek gondolók. Sokkal fontosabb viszont az a momentum, miszerint a fa messziről is jól látható volt. Így természetes határt alkothatott, ha a Balatonban halászók feltekintettek és gondolatban össze

kötötték az **akarattyai szilfát** és a tihanyi apátság tornyait, rögtön tudták, hogy átlépték-e már Veszprém és Somogy megyék határát. Ma ez a határ Balatonvilágoson indul, de a tó közepén visszatér a régi egyenesbe. 1532-ben még országgyűlést is tartottak Akarattyán, igaz nem sok sikerrel, hiszen a két király, Szapolyai János és II. Ferdinánd kibékítése volt a cél a törökök elleni egységes fellépés okán.

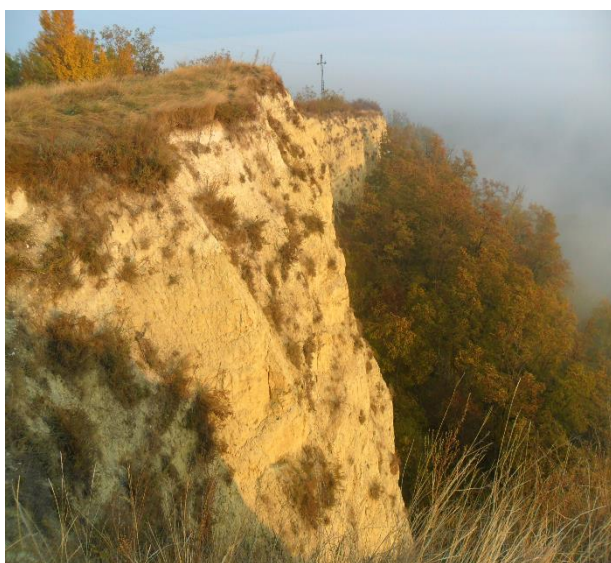
1. kép

Meg kell emlékeznünk a Csittény nevű településrészben fekvő Béri Balogh Ádám Honvéd Üdülőtelepről is, mely sokak szerint a tó legszebb nyaralókonglomerátuma. Ősfás parkjában pavilonszerűen állnak a villák, és a modern épületek, melyek elsősorban a Magyar Honvédség rekreációs céljait szolgálják.

*Kitekintés: Ha több idő áll rendelkezésünkre, érdemes felkeresni **Tácon** a Gorsium nevű római település romjait, illetve a **Nádasdladányi Nádasdy kastélyt**.*

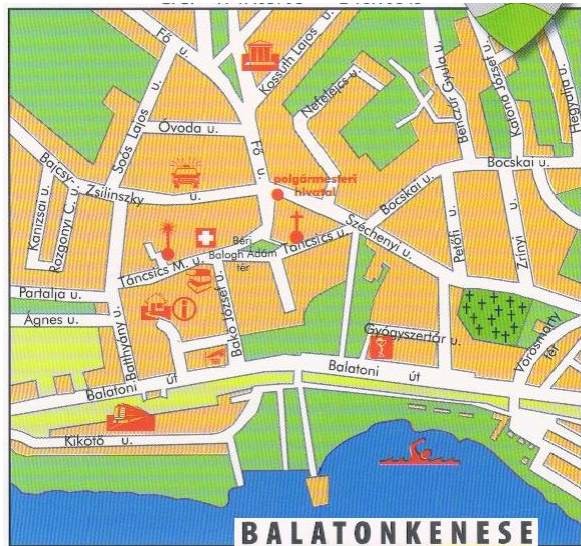
Balatonkenese

Ősi település, a történészek szerint Szt. István a környéken győzte le Koppány seregét. Első írásos említése a veszprémvölgyi görög apácakolostor alapító okiratában szerepel. Itt zajlott a Rákóczi-szabadságharc utolsó sikeres csatája, 1707-ben Béri Balogh Ádám Rabutin császári generálist győzte le. A falu főterén (3. térkép) áll hazánk legrégebbi **Kossuth szobra**, melyet 1899-ben fia, Ferenc jelenlétében avattak fel, Gerenday Béla alkotása. A település fő látványossága a Kossuth Lajos utca 6. számú épületben elhelyezkedő **tájház**, mely 2011-ben elnyerte az év tájháza kitüntető címet. Az épület a Balaton-melléki népi építkezés jellegzetességeit viseli magán. Elrendezése: első szoba, pitvaros-szabadtérre nyíló konyha, hátsó szoba, kamra, kocsiszín és istálló. Az első két helyiség előtt boltíves tornác húzódik, falazott mellvéddel. Az épület falai terméskő lábazon dőngölt föld, vályog-és égetett téglából. A konyha és a pitvar boltozott, a többi gerendás fáfödém. A tetőszerkezet náddal borított. 1983-ban vásárolta meg a Műemlék Felügyelőség e védett portát, és 1991-ben, felújítást követően, mint helytörténeti gyűjteményt nyitották meg. A három osztatú épület első szobájában a település helytörténeti emlékei, tárgyak, dokumentumok kaptak helyet. Megtekinthetők az 1894-ben alakult „'48-as Kossuth Bizottság” munkásságát bemutató dokumentumok, szobrok és képek Kossuth Lajosról. Külön tárlóban láthatók Jánosi Gusztáv (1841-1911), püspöki helynök, a Kisfaludy Társaság tagja Keneséhez kötődésének emlékei, Váth János (1887-1962) kenesei születésű író művei, Soós Lajos (1856-1902) a Balaton poétájának kötetei, tárgyi

2. kép

emlékei, valamint Csizmadia Károly (1878-1934) parasztköltő verses elbeszélése és családi fotói. Az Iparos Kör relikviái és fürdőéletet bemutató színes képek zárják a sort. A tisztaszobából kilépve a szabadkéményes, boltíves konyhába érünk a pitvaron át. A konyha berendezési tárgyai között a 19. századi cserép-, a 20. század eleji öntöttvas edények, szenes vasalók, háztartási eszközök találhatók. A konyhából nyílik az éléskamra. Látható itt vajköpülő, mángorlók, csigatészta (lúdgége tészta) készítő, fűszertartók, fafaragott kenyértartó, szalmafonatú bab-, borsó-, lencsetárolók. A konyha pitvarából nyílik az éléskamra mellett lakószoba. A 19. század végi és a 20. század eleji bútorokkal berendezett helyiség tükre a polgári és paraszti öltözködésnek, lakberendezésnek. A hímzett ágyneműk, terítők, a bölcso és

3. térkép

a szekrényekben őrzött korabeli ruhák és háztartási textiliák készítőik kezűgyességét dicsérik. Az istálló az épület utolsó része. Az eredeti jászol mellett forrázó és mosóteknők, majd az állattartás eszközei: zablák, igák, lószerszámok, az ajtó mellett faragószék és a hozzá tartozó vonókések, a sarokban krumpliforgató villák láthatóak. Az épülethez hozzáépített fészerben a 20. század közepéig használt ekék, boronák, búzatisztítók, ventilátoros magtisztítók, répaszeletelők, a javításukhoz használt kovácsszerszámok fűjtatóval, tábori kovácstűzhellyel látható. A tetőgerendákra akasztva látható a halászok varsája és néhány szalmafonatú méhkas. A működőképes nádszövet-fonó gép mögött szüretelőlád és szőlődaráló kapott helyet. Itt helyezték el a valamikor önkéntes tűzoltóság máig működőképes állapotban lévő

lővontatású szivattyúját.

Nyitva tartás: 01.01-12.31.: Kedd - Szombat: 10-12 és 14-16

Jegyárak: Felnőtt: 200Ft., Diák: 100Ft.

Cím: Balatonkenese, Kossuth u. 6. 8174

Telefon: +3630-837-1853

OLVASS LE

A Papkeszi úton haladva felfelé a kenesei löszfal fölé, szépen gondozott **német katonai temetőt** (3. kép) látogathatunk meg. A 454 egyforma vaskereszt alatt német lovasezredek katonái nyugszanak. A temetőhöz közeli Partfő utcán haladva rálelhetünk a (S; ST) turistajelzésre. Így jutunk ki suvadásos, meredek löszfal (2. kép) szélén egyensúlyozó ösvényre, mely a hangzatos „**Tátorján tanösvény**” nevet viseli. A környéken még nagyobb egyedszámban él a káposztafélekhez tartozó tátorján (*Crambe tataria*), melyet inséges időkben, például a tatárjáráskor fogyasztottak is. A Tanösvényen kisgyerekekre, kaposos társainkra érdemes fokozottan figyelni, mert a mélybe zuhanástól csak a Gondviselés és a

3. kép

jószerencse óv meg. Felérve a magaslatra, valóban döbbenetes a látvány! A 180 m magas Soós

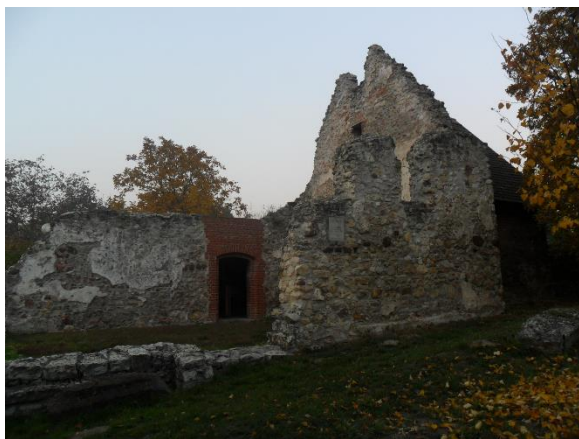
4. kép

Lajos-hegy tetején áll a névadó **vörös homokkő emlékműve** (4. kép). Személyében egy helyi érdekeltsgű, szomorú sorsú poétát tisztelhetünk, aki költészetében sokat foglalkozott a Balatonnal. Sírja a helyi temetőben található. A vasútállomástól az emlékműig 55 m szintkülönbséget kell legyőznünk. A tetőn találjuk még egy lábakon álló beton kilátót és telefon tornyot, melyre csigalépcsőn bárki felmászhat. A magaspárt alatti üregeket, barlangnyílásokat a nép „Tatárliknak” nevezi, feltehetően oda menekültek a tatárok elől.

Kenese és Fűzfő között, járjunk bár gyalog, kerékpárral, vagy suhanjunk el autóval, esetleg vasúton, páratlan élményben lehet részünk. Utunk annyira közel visz a vízhez, már-már úgy érezhetjük, magunk is része lettünk a tónak...

Balatonfűzfő, Máma

Balatonfűzfő első fennmaradt okleveles említése 1270-ből, „Fyuzfyu” formából maradt fenn. A település valószínűleg egy fűzfás helyen lévő patak forrásáról, főjéről, kapta nevét. **Máma** már Szent István idejében meglévő falu volt, erről tanúskodik a veszprémvölgyi kolostor 1002-ben kelt görög nyelvű alapító okirata, ill. ennek 1109-ből fennmaradt latin nyelvű átirata. A falu neve a magyar névadású helynevek esetében igen gyakori személynévi eredetű, valószínűleg az ótörök „Mamajból” ered. A 13. században épült, román stílusú templomrom (5. kép) egyes falai és szentéje látható a közvetlen elé épült, modern Jézus Szíve templom mögött. (Jókai u.37.)

5. kép

*Kitekintés: Ha van időnk és vállalkozó kedvünk, érdemes felkeresni a római kor villagazdaságainak szép példáját mutató **Római villa** romot. A „Balatoni kék” turistajelzés nyomvonalán, erdő szélén található. A Fűzfői vasútállomásról a (S) jelzésen, mintegy 7 Km megtételével érhető el.*

Balatonalmádi, Vörösberény, Káptalanfüred

Az Almádi helynév az almafa szóból keletkezett, eredetileg azt a szőlőhegyet jelentette, amely a veszprémi káptalannak volt dézsmás helye, hegyközsége. Első említése 1082-ből ismert Almádi formában. A Fűzfői-öböl partján elterülő üdülőtelepülés már a permi vörös homokkő málladékától vöröslő talajra épült. Szőlőműves lakói számára a fejlődést a az 1909-ben megépült északi parti vasút adta. A Táncsics utcában találjuk a helység vörös homokkőből épített modern templomát, melynek falait bibliai vizes témák borítják. (Jézus lecsendesíti a háborgó tengert, vagy csónakból tanít... stb.) A falképeket Bicskei Karle János alkotta. A szentéjt a budavári Szentjobb kápolnából szállították ide 1957-ben. Minden követ, díszítő

elemet egyenként kellett újra a helyére illeszteni. A kupolát Lotz Károly Szt. Istvánt ábrázoló alkotása díszíti, mely Velencében készült muránói üvegből. A vasútállomásról 2 Km-es sétával érhetjük el a (KΔ) turistajelzésen a Wesselényi Miklósról elnevezett kilátótornyot, melyről szép áttekintést nyerhetünk a tó keleti partjáról. Persze ehhez a 130 méter szintkülönbséget le kell győzzük.

Az Almádi északkeleti felén található **Vörösberény** 1971 óta közigazgatásilag Balatonalmádihoz tartozik. Vörösberény kora Árpádkori település, 1109-ben Zaarberin, azaz Szárberény néven említik. A berény ótörök eredetű törzsnév, számos helyen előfordul Magyarországon. A szár jelentései: vörös, sárga. Nyilván az itt található permi vörös homokkő volt a névadó. Erődített temploma a 11.-12. században épült román stílusban, a Balaton-vidék egyetlen épen maradt erődtemploma, melyet lőréses, támpilléres fal vesz körül. A 13. és a 15. századokban bővítették, a 18. században barokk stílusban átalakították, ma a református felekezet tulajdona. A barokk stílusú római katolikus templom a néhai jezsuita kolostorral és magtár épülettel egy egységet képez. A Malom utcán végigsétálva népi stílusú házakat és vízimalmokat találunk. Tovább haladva a vadregényes Malom-völgy nyújt alkalmat kalandos sétákra. Ugyancsak kellemes lehet felkapaszkodni a vasútállomástól induló, 8 Km távolságban, 296 m tengerszint feletti magasságban álló Szabadság-kilátóba, a Csere hegy tetejére. Ha a (S) jelzést követjük a káptalanfüredi vasútállomástól, könnyen megtalálhatjuk a Nagyköorra nevű sziklát, melynek nevét kedves monda magyarázza. E szerint az utolsó balatoni óriást itt temették el, de hatalmas orra kimaradt a temetésből, így áll megkövesedve, akár fel is mászhatunk rá.

Balatonalmádi nyugati részét Káptalanfürednek nevezik, mely hamisítatlan Balatonparti üdülőhely. Almádi és Káptalanfüred között állt régen az Eötvös Károly regényeiben is előforduló Torgyöpi csárda, melynek közepén haladt át a megyehatár. Így a legenda szerint az ivó egyik felén ittak a bakonyi betyárok, másik felén pedig a pandúrok, ám ott intézkedési joguk nem volt.

*Kitekintés: Ha időnk és kedvünk engedi, érdemes ellátogatni az Almáditól közúton 2 km-re északra fekvő **Szentkirályszabadjára**. A település közelében fekvő repülőtéren korábban harci helikopter bázis működött. A falu érdekessége, hogy utolsó költeményét itt dátumozta 1944. október 31-én Radnóti Miklós. A végzetéhez közeledő költő utolsó versei a Razglednicáknak (Képeslapok) nevezett rövid versek voltak. Érdekes lehet gyalogos turistaként érkezni a faluban a (KZ; Z+) jelzéseken.*

Felsőörs

A 14. században Vágóörs, Fel-Örs, Nagyörs néven is említették. Később a Batthyány család birtoka lett. Felsőörs központjában található a XII. századi, román stílusú **prépostsági templomot** (6. kép), melynek mellékhajói eredetiek, főhajóját a XVIII. században Padányi Bíró Márton püspök bővítette. Lenyűgöző, lilás-vörös homokkőből épített óriási templom. Fűrészfogas párkánya alatt kettős Herkules-csomóval elválasztott ablakok láthatók. A Herkules-csomók a démoni erővel szembeni védekezés jelképei voltak. Az enteriőrt tekintve említést érdemel a parasztkorok faragványos szószék 1743-ból. Külön érdekes a templom nyolcszögletű tornya, eredeti kapuzata, kváder kövei, de érdekes lehet az 1846 körül épített pince és a barokk stílusú paplak is (préposti kúria). Balatonalmádi felől autóval érkező turista számára szép kitérő lehet, ha leparkol a Csere-hegyi kilátóhoz vezető (SΔ) jelzésnél és gyalog teszi meg a mintegy 2 km-es utat a jól kiépített erdészeti talajúton. A csodás erdőből hirtelen előbukkanó három nádfedeles épület mellett találjuk a szabadon látogatható, vörös kőből épített

6. kép

kilátót (9. kép). Az 1927-ben épült tornyot Horthy Miklós Kormányzóról nevezték el. Ma Szabadság-kilátó néven nevezik és a mintegy 295 méteres magasságból szép látvány tárul elénk. A toronyhoz kapcsolódó egyik épületben galéria is működik. Káptalanfüred felől feljuthatunk ide a Balatoni (K) és a (S), valamint a (S+) jelzéseken is. Felsőörs és Veszprémfajsza között a (Z) turistajelzésen érhető el a közel 80 ezer éves őskori festékbánya, melyet 1951-ben fedeztek fel.

Alsóörs

Mivel a falu meredek, löszös dombra épült (4. térkép), így mindenhol nyaktörő, kanyargós utcák tekeregnek. Oldalukkal a hegynek támaszkodnak, így vörös köves támfalakkal erősítették meg őket. Romantikus látvány egy-egy ilyen erősített teraszról letekinteni a tó felé! Alsóörs fő látványossága a **Török ház** (Petőfi köz 4.), mely barokk kori, furcsa, turbán alakú kéményszárú kövéről nyerte elnevezését (7. kép). Valójában az országban legépebben fennmaradt kismemesi udvarház ez, mely a XV-XVI. század fordulóján, gótikus stílusban épült. A hagyomány szerint, a hódoltság idején a török adószedő háza volt. Valójában 1478-ban már iratok említenek egy Gwath nevű családot, mely a házat bírta. Az 1721-es református anyakönyvben Guath néven bukkan fel bejegyzés, de egészen a 20. századig egy Guoth nevű

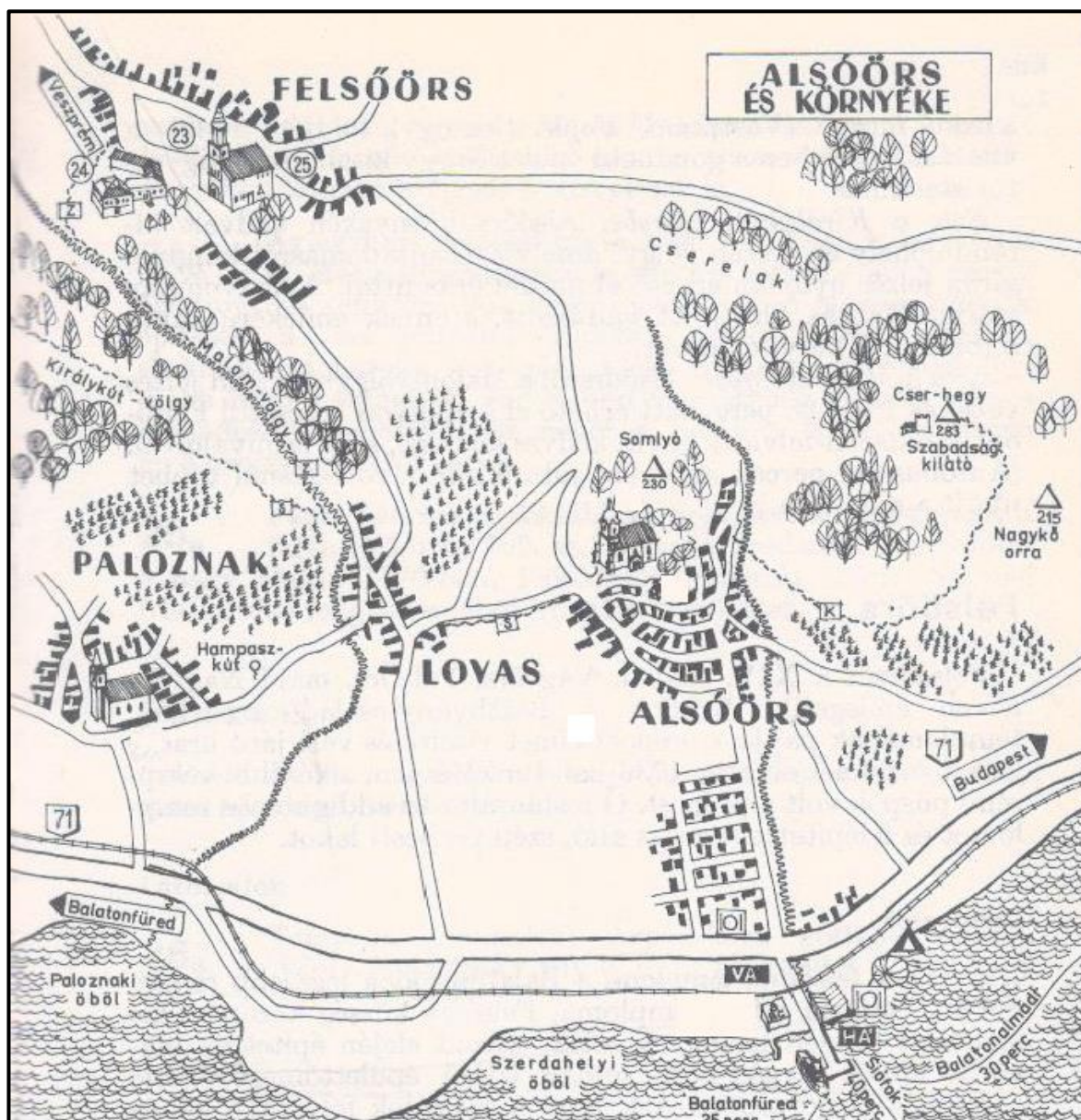

7. kép

családot ismerünk a ház birtokosaként. Oldalsó bejára fölött az 1880-as dátum olvasható. A kissé magasabban, a Somlyó-hegy oldalában fekvő **református templom** 13. századi, árpád-kori alapokon nyugszik, homlokzatán az 1788-as évszám olvasható. Ekkor nyerte el mai formáját. A barokk ablakok mellett közvetlenül még láthatóak a gótikus lőrés-szerű ablaknyílások is. Külső oldalán falfestmények látszanak. A vasútállomás közelében, a Szerdahelyi-öböl partján áll Endrődi Sándor

(1850-1920) emlékműve a róla elnevezett parkban. Itt töltötte a nyarakat és itt írta kedvelt balatoni verseit is.

A vasútállomástól a (K+, K) jelzésen indulva juthatunk el az innen 3 Km távolságban lévő, 296 m tengerszint feletti magasságú Csere-hegyi Szabadság-kilátóba, mely egy 8 m magas torony. A (KΔ) jelzésen rövid kitérőt tehetünk a 228 m magas Somlyó-hegyen álló kilátóba is.

4. térkép

Bakony–Balaton Geopark

A település és környéke gazdag földtani értékekben: a felsivatagos környezetben, ősi folyók mentén nagyjából 260 millió éve lerakódott üledékekből képződött vörös homokkő alapvetően határozza meg a település- és tájképet. Alsóörsön számos szép épület, kerítés és támfal dicséri a kőbányászok, kőfaragók (ritzerek) fáradságos munkáját, újabban pedig nyári alkotótáborokban „keltik életre” ezt a jól faragható kőzetet. Geológiai értelemben Alsóörs a Balaton-felvidék „idősebb arcát” mutatja. Az itt élő közösség gondos és büszke örököse ennek az ősi világnak. Alsóörs önkormányzata támogatásával és a Balaton-felvidéki Nemzeti Park Igazgatóság szakmai segítségével 2015-ben a Pangea Kulturális és Környezetvédelmi Egyesület a Csere-hegyen található, mára elhanyagolt Vöröskő-bánya tanséta megújítását kezdte el. A kirándulóhelyként is figyelmünkre érdemes földtani értékeket változatos programokkal mutatják be a Geopark szakemberei.

OLVASS LE

Lovas

A Balaton északi partján, a Királykút völgyének kapujában fekszik (4. térkép). Közvetlen szomszédai Paloznak, Felsőörs és Alsóörs. Nyugaton az Öreghegy és a Kishegy szőlőskertjei övezik. A két hegy között folyik a Lovasi-séd, amelynek vize évszázadokon keresztül több malomnak nyújtott energiát. Ezt a részt ma is Malomvölgynek nevezik. Fontos látnivalója a Nagy Gyula Galéria, Lovas község központjában. Az 1922-ben született festőművész művei az 1840-re elkészült egykori zsinagógában láthatók. Az épület erős rokonságot mutat az óbudai régi zsinagógával s rajtuk kívül Magyarországon klasszicista stílusban nem is építettek zsinagógát. Az időszaki kiállítások mellett Matzon Frigyes állandó kiállítása is látható.

Cím: 8228 Lovas, Fő u. 12.

Telefon: +36702742754, +36705267741

Nyitva tartás: Szo - V: 14:00-18:00 Hétköznapi napokon be kell jelentkezni!

Belépődíj: ingyenes

Őskori vörös festékbánya állandó kiállítás

1951-52 között, útépitésre szolgáló murva bányászása során a munkásemberek szokatlanul nagy és érdekes állatsontokat találtak egy földfesték gödörben. Egy vadász felismerte, hogy a csontok nem ma élő állatok maradványai. Értesítette a Bakony múzeum régészét, aki első látásra észlelte, hogy különleges leletek kerültek napvilágra. Kezdetben 45 és 35 ezer év közé tette a leletek korát. A C-14-es szénizotópos vizsgálat szerint 11750 éveseknek bizonyultak. Régészeti szempontból ez az időszak az úgynevezett felső paleolitikum vége, amikor ember elődeink már rendelkeztek hatékonyabb vadászfegyverrel is. A régészeti leletek tanúsága szerint ezek az eszközök is kidolgozottabbak voltak. Kaparók, pengék, a halászáshoz szükséges eszközök segítették a mindennapi életet. Azt is tudjuk, hogy a temetkezések alkalmával piros porfestéket is találtak a régészeti feltárások során. A piros a vér színe és ez által az élet színe is. Azt feltételezzük, hogy azért volt szükség a halottat beszórni vele, mert a halott fehér színű, élettelen. Nagy értéket jelentett az a föld, ahol vörös porfesték volt. A régészeti feltárás során kiszámolták, hogy körülbelül 24 m³ porfestéket bányásztak ki. Ez olyan mennyiség, hogy okkal lehet feltételezni, hogy esetleg kereskedhettek vele. A leletek között megtalálható volt a kőszáli kecske bordájából kialakított úgynevezett csontár, a Gím szarvas agancsából készült vágó eszköz, a különböző lapockákból kialakított lapátok. Felhasználták még az akkor élt vaddisznó és daru csontjait is. Ezek között az eszközök között volt egy darab, ami díszített volt. Egyetlen kőből készült babérlevél alakú eszköz is előkerült. A Lovasi őskori festékbánya jelentősége abban áll, hogy ebben az időszakban nem jellemző, hogy az ember bányásson. Bányák a Neolitikumban gyakran előfordultak, de az, hogy a jégkorszak végén, tehát a felső Paleolitikumban működő bányát találjanak, az Európában egyedül álló.

Lovasi faluház pince

Nyitva tartás: Megtekintése előzetesen egyeztetett időpontban lehetséges.

Belépődíj: ingyenes

Nyitva tartás: K, Sz, Cs: 8:00-15:00, P: 8:00-16.00, Szo: 8:00-12:00, V: zárva,

Cím: 8228 Lovas, Fő u. 8.

GPS: É 46° 59' 35", K 17° 57' 32"

Telefon: +3687447694; +36203291150

Email: polgarmester@lovas.hu

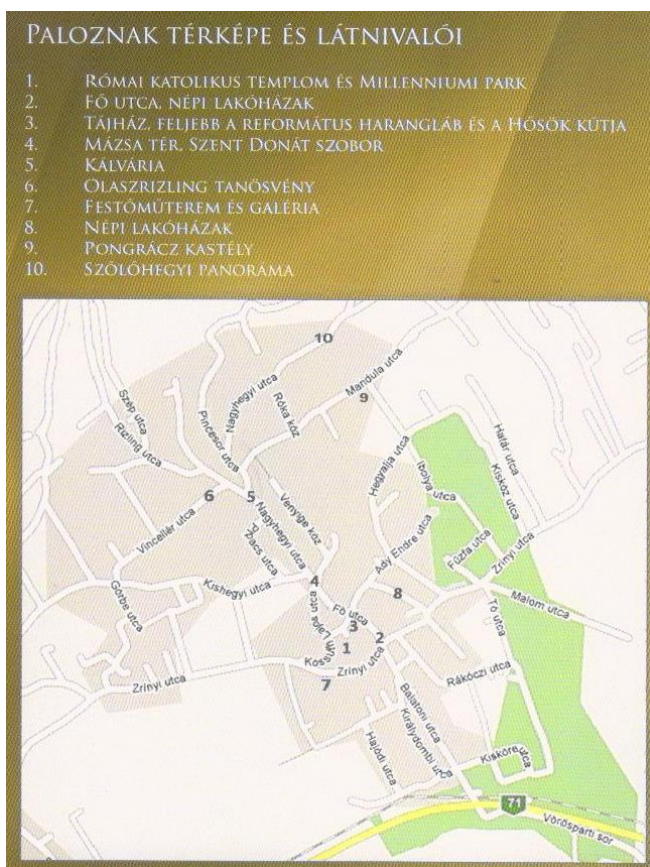
Tárlatvezető: Kovácsné Kasza Katalin. *Telefon:* 20/387-97-37. *E-mail:* kusid01@gmail.com.

Információ az őskori festékbányáról: www.lovas.hu/oskori-festekbanya

Paloznak

A környező villagazdaságokban már a rómaiak is szőlőt termesztettek a már-már mediterrán klímájú, Balatonra hajló domboldalakon. A település első írásos említése 1079-ből való, népességét tekintve a története során többször elnéptelenedett, majd különböző népek újra betelepítették.

5. térkép

A Paloznak elnevezés valószínűleg a „po loznik – a szőlőskertnél” szlovák kifejezésből származik. Mivel a falut elkerülte a nyaralótelepek kiépülése, így megmaradt eredeti arculata. A falu képének tudatos megőrzéséért 1998-ban Hild-díjat is kapott, 2010-ben pedig elnyerte az ország legvirágosabb települése címet. A település központjából (5. térkép) indulva, hangulatos séta során megismerhetők műemlékei, az Árpád-kori templom, a kálvária, a harangláb, sok népi parasztház, és a Tájház, melyben a századforduló paraszti világát felidéző kiállítás látható. A falu közepén álló **római katolikus templom** élő lenyomata a letűnt koroknak. A román korban épült, erről tanúskodik kapuja és erődfala is. A gótikában átépítették, a déli oldalon láthatunk vörös homokkőből faragott csúcsíves ablakokat. Tornyát és mai barokkos formáját a XVIII. században nyerte el. A templomkertben áll Antall József miniszterelnök szobra. A környező **Milleniumi Parkot** 2000-ben alakították ki és benne a Balaton-felvidék jellemző növényei kaptak helyet. A régi római hadiút alapjaira épített kelet-nyugati

főutca (Zrínyi u.) és az észak-déli irányú valódi Fő utca kereszteződésénél alakították ki a faluközpontot. Itt áll a könyvtár és teleház, melynek hangulatos udvarán hordókból képzett szabadpolicokról bárki kölcsönözhet olvasásra könyveket. Szemben látható a Hősök kútja nevű 48-as emlékhely. Pár lépéssel följebb találjuk az 1888-ban épült nádfedeles **tájházat** (8. kép), ahol érdemes jócskán elidőzni. Különösen, ha a balatoni népi építészettel, a szőlőművelés emlékeivel és a XIX. századi népi élettel kívánunk megismerkedni. Mind az épület, mind pedig annak udvara kifejezetten látogató barát. Nagyon kedves és készséges a tájházat gondozó hölgy is. A tipikusan Balaton-felvidéki háromosztatú parasztház első szobája a tisztaszoba, melynek éke a zöldmintás mázas cserép szemeskályha. Bútorait nem festették, hanem faragással díszítették. A református vallású Diószegi Mózes eredeti 48-as, hazafias érzelmű faliképei díszítik a helyiséget. A szabadkéményes füstös konyha eredeti berendezése segít elképzelni a ház hajdani életét. A kamrában kerül bemutatásra a liszt és a tej tárolását, feldolgozását lehetővé tevő eszközök sokasága, valamint a halászat és a szőlőtermesztés egyes szerszámai is. Pincét Paloznakon csak a leggazdagabbak és a legszegényebbek építettek, hiszen az igazi pince a szőlőhegyen volt, a présház alatt. A háznál lévő pincékben jörszerivel zöldséget vermeltek és csak kevés mennyiségű bort tároltak.

Nyitva tartás: a rendes nyitvatartási időn kívül: 06-30/213-07-85, kulcs a Polgármesteri Hivatalban 87-555-006

Belépő: 150 Ft/fő

8. kép

Sétáljunk tovább felfelé a hegyre! A Faluház előtt áll a zsindeyes tetejű, **református harangláb**, immár 200 éve. Néhány lépés után meg is érkezünk a csodálatosan kialakított **Mázsa térre**, ahol a szőlőhegyről lehozott termés mérése folyt. Itt ma gondozott parkot, játszóteret találunk és itt áll oszlopos házikója alatt a szőlőművesek védőszentjét, **Szt. Donátot** ábrázoló szobor is. Innen indul a Nagyhegyi utcán 2000-ben felállított **Kálvária** stációsora. A Kálvária végénél kis parkot találunk, ahová a falu minden újszülöttjének öröme egy-egy fát elültetnek. Tovább a Vincellér utcán haladva rátérhetünk az **Olaszrizling Tanösvényre**. Csopak és Paloznak községek önkormányzatának támogatásával 2006-ban hozták létre az Olaszrizling Tanösvényt (10. kép), mely a csopaki Petőfi utcától a paloznaki Tódi útig 12 ismertetőtáblán mutatja be a Balaton-felvidék jellegzetes szőlőit, az ezen a vidéken jellegzetes vörös színű talaj kialakulását. A Csopak felé vezető 1,5 km-es út mentén a talajtípusokat, éghajlatot, a termesztett fajtákat, termesztési módokat is megismerhetjük. Az egyedi népművészeti motívumokkal díszített táblák ismertető szövegét Tamás Jenő csopaki borász írta mely nemcsak a szüretéről, de a feldolgozásról is szól. Útközben betérhetünk a nevesebb pincészetek valamelyikébe, például a Tamás Pincészet, a Homola Pincészet útba esnek, mi mégis a kisebb, meghittebb családi pincéket ajánljuk a vándorok figyelmébe. Ezek közül is kiemelkedik minőségével és kedvességével a Papa Borozója (Straszner József, Tódi u.) ahol kóstolót is kaphatunk a hangulatos pincében, de vásárolhatunk is palackozott, vagy kimért bort. Árai messze a legkedvezőbbek, míg minősége vetekszik a nagynevű pincészetek boraival.

Paloznak – Lovas – Paloznak körtúra Táv: kb 15 km

Paloznak Fő térről északnak indulva a Fő utcán majd a Tódi úton haladunk felfelé. Útközben a Tájház majd a ref. Harangláb mellett haladunk el. A Kálvária végén jobbra forduló mélyútban haladunk a (P) jelzésen. Rövid szakasz után az út jobbra Lovas felé ágazik el (K), de mi haladjunk egyenesen tovább a piroson, majd az újabb elágazás következik, jobbra a Nagyhegyi úton kapaszkodunk egyre feljebb, kezdetben mély bevágásban, majd a domboldalban apró pincék, présházak között. A második bevágás után jobbra pillantva szép kilátásban gyönyörködhetünk. Jobbra nagy ívben kerüljük meg a Nagy-hegyet, majd az út ismét balra kanyarodik és meredekké válik. A kaptató után kiérünk a szőlők közül és beérünk az erdőbe.

Jobb oldalról murvás útba csatlakozunk, amin lefelé ereszkedünk a Tódi –mezőig. Az útkereszteződés előtt balra a Tücsök-kút itatóját fedezhetjük fel a bokrok között. A Tódi–mező szélén haladunk észak felé jobbra sásos terület, fokozottan védett. Majd erdősávon haladunk át, itt találkozunk a (S) jelzésű turistaúttal, melyen tovább haladunk észak felé. (A piros jelzés jobbra a Királykút felé vezet.) 1 km után ismét keresztezzük a (P) jelzést, balra fordulva a Nosztori autós pihenőhöz juthatunk.) Folytassuk utunkat tovább észak felé a (S) jelzésen. A 73-as műút előtt (S, Z, P jelzés együtt halad) jobbra fordulva 5-10perc múlva elérünk az őskori festékbányához. Innen a (Z) jelzésen folytatjuk utunkat először lefelé, majd kisebb kaptatón felfelé emelkedik az út. Jobbra fordulva Vakola-völgyben ereszkedünk Felsőörs felé. Néhány perces séta után elérjük a Malom-völgyet. Innen a (Z+) jelzésen meredek aszfaltúton jutunk fel a faluba. A (Z) jelzés turistaúton továbbhaladva a patak bal partján érünk be Lovasra. A játszóteret elhagyva jobbra térjünk le majd 50 m után a házak között jobbra térő ösvényen megyünk tovább. Átkelünk a Lovasi séd hídján egy kocsutat keresztezünk, de haladjunk tovább egyenesen. A kaptató tetején aszfaltos útra érünk, mely szőlők közt kanyarogva vezet nyugat felé. Régi kúriaépület mellett vezet az út, lefelé tartva megpillantjuk a paloznaki templom tornyát. Az útelágazásban balra, lefelé fordulva rövid árokút után jutunk ki a paloznaki kálváriához.

Paloznak - Endrődi kilátó - Csopak Táv: 6 km

9. kép

Paloznak Fő térről indulva kezdjük utunkat a Fő utcán észak felé. Hamarosan elérjük a kálváriát és a stációk között folytatjuk utunkat. A kálvária végén lévő kis kápolnát balra elhagyva a második utcán (Rizling utca) fordulunk balra és az egyre emelkedő aszfaltozott úton érkezünk az erdő szélére. Itt érdemes gyönyörködni az élénk táruló balatoni panorámában. A (K) jelzés itt letér az útról és egy balra a fák közé vezető ösvényen jutunk fel a hegygerincen vezető erdei útra. Az úton ismét balra fordulva néhány száz méter után a jobb oldalon egy bevágásban megpillanthatjuk az Endrődi kilátót. A kilátóból csodálatos panoráma tárul elénk. Az útra visszatérve továbbra is a (K) jelzést követve érünk le Csopakra. A temető mellett elhaladva leérünk a csopaki főutcára (Kossuth utca) és azon lefelé a Balaton irányában haladunk. Jobbra hamarosan megpillantjuk a csopaki csonka tornyot majd a nosztori vendéglőnél balra fordulunk. Folytassuk utunkat az úton haladó Olaszrizling tanösvényen, ahol megismerkedhetünk a

szőlőművelés alapjaival a tanösvény táblái segítségével. Balra Ranolder kastély, ma Megyei Növényegészségügyi Állomás parkja mellett haladunk, jobbra a Jásdi pince épülete emelkedik ki a szőlők közül. Útközben gyönyörű panoráma nyílik a Balatonra, a Tihanyi-félszigetre. A tanösvény tábláit követve jutunk vissza Paloznakra a kálváriához.

Balatonfüred-Csopaki Borvidék

A Balaton északi partján, Zánkától Balatonalmádiig húzódik, fontosabb községei között említhetjük a névadó Balatonfüred és Csopak mellett Lovast, Felsőörsöt, Szentantalfát és Balatonszőlöst. A terület földtani felépítése igen összetett, legidősebb képződménye a szilur korú fillit-pala. A közberétegződött idős vulkáni kőzeteken jó minőségű bor terem Lovas és Alsóörs határában is. A palára a felső perm korú, jellegzetesen vörös, szárazföldi eredetű Balaton-felvidéki homokkő települ, amely kovasavban és vasoxidban gazdag, így vörös talajokat produkál Lovas, Csopak, és Balatonfüred környékén. Efölött a triász változatos karbonátközeteket találunk, amelyeknek mészkőben gazdag málladéka a vályogos talajt fehérre színezi. A csopaki és balatonmelléki borok jellegzetes, markáns savtartalma ennek a meszes talajnak a hatását tükrözi. Tájéképileg vonzó látvány a vörös és fehér talaj szinkombinációja. A terület jellegzetes fehérbor-szőlői az Olaszrizling, a Rajnai rizling, a Rizlingszilváni, a Tramini, az Ottonel muskotály és az utóbbi évtizedekben a Sauvignon blanc és a Chardonnay. Vörösbort csak kivételesen termelnek (pl. a Tihanyi-félszigeten Cabernet franc, Zweigelt, Merlot, Pinot noir). A területen két - mondhatni önálló - borstílus különböztethető meg. A Balatonfüredi tájegység (ide tartoznak a balatonszölősi borok is) borai testesebbek, tüzesebbek, magasabb extrakttartalommal bírnak. E borokat kifinomult ízlésű kóstolók gyakran

10. kép

rezeda illatúnak írják le. A másik tájegységben a csopaki Rizlingek jellegzetesen elegánsak, finom savaik összetettek, de soha nem durvák. Itt a borok tartózkodóbbak, és azonos alkohol- és savtartalom mellett könnyedebbek. Nem véletlen, hogy a Csopak-berekháti dülő Olaszrizlingjeivel csak a szentgyörgyhegyiek tudnak vetélkedni. A Dörgicse, Zánka, Akali környéki borok hasonló jellegük ellenére gyakran robusztusabbak, tüzesebbek. A bor mellett a vidék vonzóerejét növeli a lenyűgöző tájképi környezet, a védett Tihanyi-félsziget megannyi természeti szépsége, a hangulatos népi építészet. A magával ragadó balatoni tájba harmonikusan illeszkednek a 150-200 éves borházak, présházak, közöttük az aszófői műemlék pincesor.

A csopaki rizling története

A római kor óta ismert borvidék fehérboros hagyományairól tanúskodik a Balácapusztán, Csopaktól néhány kilométerre feltárt római villa-gazdaság több freskója is. Az Árpád korban a csopaki borokat termelő községek, a Csopakba később beolvadt Nosztori és Kövesd valamint Lovas és Paloznak nevét gyakran említik a szőlő és a vinitör adománylevelek. A Veszprém völgyi apáca-monostor Szt. Istvántól származó alapítólevele már említi az intézménynek adományozott paloznaki szőlőket és szőlő-munkásokat. Az első szőlőre vonatkozó dokumentum az Árpád kori Magyarországon Gudun (Gödény) vitéz XI. század végi paloznaki birtokát érinti.

Entz Ferenc által a füredi fajta összefoglalásáról készített jelentésében a környéken termesztett 40 hazai és 20 külföldi fajta között említi az Olaszrizlinget is. Az 1868-ban írott munkájában Csopakot, mint a Balaton egyik kiemelkedő termőhelyét említi. *"A híres csopaki Ranolder féle szőlőben három féle talajt különböztettek meg: A szőlő talaja szívós anyag, mely a gyenge hajlású aljban vörnyeges, ezt itt erős mocsárföldnek nevezik, feljebb sárga és terrassizott hegy teteje felé apró, könnyen elmálló sárgásfehér márga kövecsből áll."* Nemcsak

a leírt csopaki Kis hegyen, de a borvidéken másutt is a murvás, márgás, agyagos talajok és a mocsárföld (permi homokkő) - a szőlőhegyeken a Balaton felé haladva fokozatos átmenetet képeznek.

Az 1860-as évek második felétől egyre nagyobb helyet kapott Csopakon a Rizlingnek nevezett Olaszrizling, amelyhez szaporító-anyagot elsősorban Ausztriából szereztek be. A Filoxéra-vész előtti években a legelterjedtebb fajták között a Furminttal, Juhfarkkal, Kadarkával, Sárfehérrel, Burgundival együtt már a Csopaki Rizlinget is említik. A Filoxéra 1890-re kerekedett felül a borvidéken. Az oltványszőlőkkel való újraterelítés a legnagyobb ütemben Csopakon és Paloznakon zajlott. Az Olaszrizling ekkor tapasztalt jelentős térnyerésének oka volt az egyenletes jó minőség, és az ellenálló képesség, amelyet az ekkoriban feltűnt lisztharmattal és a peronoszpórával szemben tanúsított. A borvidék egyre egységesebb fajta-szerkezete hozzájárult ahhoz, hogy a Csopaki borok az 1933-as válság idejében is jó áron keltek el. A fajta túlélve a kommunizmus igénytelenségét, újra bizonyítja sokoldalúságát a borvidéken, sőt a Csopaki Rizling fogalommá vált. A nagy amerikai borenciklopédia például így ír róla: *"A dombok itt más geológiai szerkezetűek, kristályos pala ill. vörös permi homokkő a felületen. A borok, amelyek Furmintból, Olaszrizlingből készülnek lágyabbak és gazdagabbak, mint a badacsonyiak. A legmagasabb minőséget képviselik, egyéni a stílusuk, kiállják az összehasonlítást a legfinomabb francia és német borokkal."*

Minősített csopaki pincék

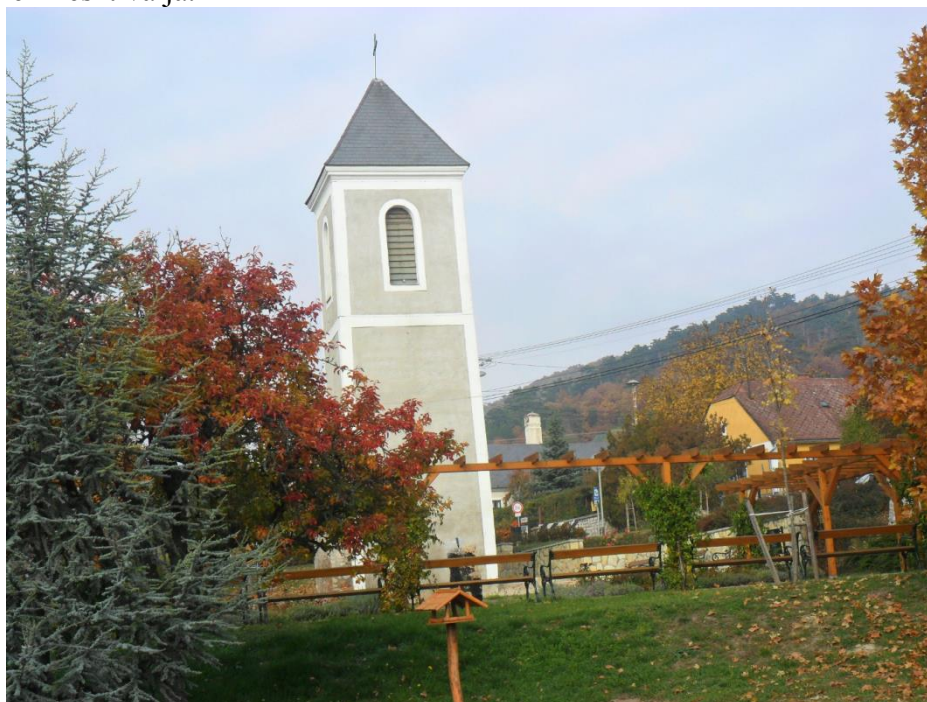
- Balaton Borkúria (Simoga köz 2., Tel: 30/458-7778)
- Jásdi Pince (Arany János u. 2., Tel: 87/446-452)
- Papa Borozója (az Olaszrizling tanösvény végén Paloznakon a Tódi utcában, Tel: 20/971-3331)
- Söptei Pince (Istenfia u. 5., Tel: 87/340-201, +36-30/520-8381)
- Szent Donát Borház (Szitahegyi út, Tel: 20/928-1181)
- Tamás Pince (Arany János u. 1., Tel: 70/528-1015) 18-24 óra között
- Tóth Pince (Berekháti u. 29-31., Tel: 20/9572-425)

Csopak

Csopak neve török eredetű és egy régi halfajta nevét őrzi. Történelmi látnivalói közül kiemelkedik a Csonkatorony, a Plul Vízimalom, a Szent Miklós templomrom és a **Ranolder Kastély**. A település központjában álló, szépen felújított **csonka torony** körül tetszetős park terül el (11. kép). Látható itt sziklaszökőkút, a Balatonvin Borlovagrend emlékműve, óriási szőlőprés 1818-ból, de találhatunk játszóteret, pihenőpadokat is. Hajdanában három település létezett a mai Csopak területén: Nosztre, a Nosztori-völgy felőli részen, az 1277-ben már említett Csopak, és az 1121-óta ismert Küesd. A mai falu közepén áll az egykori település templomának maradványa, a **Kövesdi templomrom** a XIV. századból való, egyhajós, keletelt kistemplom. Csopakon több helyen jó minőségű savanyúvíz is felszínre tör, például a Forrás utcában található József-forrás, melynek mészhidrokarbonátos vize gyomorbetegségek ellen javallt. A szépen gondozott parkban, nem messze a honvédségi üdültől, kőtámfalból három bronz halfej köpi a gyógyvizet. A Kishegyi úton, szőlőskertek között találjuk az egykori Ranolder Kastélyt, mely 1863-ban, romantikus stílusban épült. 3000 akó bort befogadó pincéje külön nevezetesség. Ha a (K) jelzésen Arács felé sétálunk számos oromfalas, évszámmal és stukkókkal díszített préházak láthatunk. Érdekesekek az emeletes préházak szép faragott kapuzatukkal. Ha a (K) jelzésen Paloznak felé indulunk el, akkor az 1972-ben épült Csákány-hegyi kilátóba mászhatunk fel.

Csopak elsősorban a szőlőtermesztéssel és a borászattal lett igazán ismert. A nyári rendezvények is leginkább a borhoz kapcsolódnak, június végén a Balatoni Hal és Borünnep keretében a népszerű Olaszrizling Éjszakája, július közepén a II. Pincenyitogató Fesztivál, július második felében a Csopaki Fröccsfesztivál, a július végén, augusztus elején a Kedd Esti Borestek, valamint augusztus 18-22. között a Csopak Napok – Borhét. Augusztus elején néhány

napig latin hangulat járja át a strandot a Csopakabana fesztivál alatt. Szeptember közepén a szüreti rendezvény programjában szerepel a Szőlő és Madárijesztők Napja és az igen kedvelt Szüreti Étkek Fesztiválja.

11. kép

Ranolder kastély

Ranolder János (1806-1875) veszprémi püspök építette 1861-ben Szentirmay József építész szervei alapján. A romantikus-neogót stílusú épület oromzatán egykor magyar szentek szobrai álltak. A püspök kedves nyaralójában itt halt meg 1875. szeptember 12-én. A példamutató életű főpap sokat tett a szőlő és borkultúráért. Örökösei eladták a kastélyt a szőlőbirtokkal együtt. Később a kastély dálnokfalvi Bartha Károly (1884-1964) vezérezredes (1938-42 között honvédelmi miniszter) tulajdonában volt az 1950-es államosításig. 1954-től Növényvédő Állomásként működik. Az épület az országos műemlék nyilvántartásban szerepel. Falai közt működik a Magyar Növényvédelmi Gyűjteménytár, arborétum és gépkiállítás. Ranolder János veszprémi püspök halálának évfordulóján, a Ranolder napokon „Koccintás a csopaki borászkodért” rendezvény keretében Csopak önkormányzata minden évben megnyitja és látogathatóvá teszi a kastélyt. Színes programok, vezetett séták, borkóstoló, Tolnay Klári kiállítás, Ranolder-menü kóstoló szerepel a kínálatban.

Cím: Kishegyi u. 15.

Kitekintés:

Balácapusztai villagazdaság

*Csopakról a 73-as útról érhető el Veszprémfajsza, ahol a római kori maradványokat tekinthetjük meg. Az első falmaradványokat és falfestménytöredékeket 1904-ben találták meg a szántás közben a Vámos község határában levő balácapusztai földjében. A sokat ígérő lelőhelyen Rhé Gyula, múzeumi őr (múzeumigazgató) vezetésével 1906-ban kezdődtek meg a feltárások. Hamarosan világossá vált, hogy egy úgynevezett **villa rustica**, azaz egy római kori villagazdaság romjait találták meg. A körítőfal feltárt részei alapján egy közel kilenchektáros központi egységet sikerült meghatározni, maga a nagy lakóház 2400 m²-ével a legnagyobb volt az épületek között. A balácapusztai római kori villagazdaság és romkert 1984. május 18-án, a*

Múzeumi Világnapon nyílt meg. 2002-ben megépült a Veszprém megyei római kori emlékeket bemutató Lapidarium. A kőtárat az északi körítőfal mentén, a II. épülethez kapcsolódva alakították ki, mely a megyei római kori faragványainak látványos gyűjteménye. A III. épület felépítésével nyert többtermes egykori lakóépületben modernizált fogadóteret és múzeumi boltot, irodát, illetve tágas múzeumpedagógia foglalkoztató termet alakítottak ki. A villagazdaság régészeti bemutatóhely, de otthont ad szakmai és tudományos, ismeretterjesztő jellegű kiállításoknak, régészeti, nemzetközi konferenciáknak, képzőművészeti kiállításoknak és koncerteknek is. 2009-ben Európai uniós forrásból a meglévő állandó kiállítás bővítésére került sor. A töredékeiben ismert „vörös ebédlő”-falkép alapján készült római stílusú falfestmény-kompozíció jelenik meg a déli oldalon kialakítandó triclinium falain. A római kori ebédlőt antik jellegű bútorokkal, műtárgymásolatokkal is megidéznek. A készülő újítások közül a legfigyelemreméltóbb a Magyar Nemzeti Múzeumban őrzött mozaikpadló hetvenezer mozaikszelemből álló másolata készül el, és kerül elhelyezésre az eredeti helyén. Az interaktív, érintőképernyős LCD-monitorok és infopultok a fogadótérben, illetve a főépület több pontján biztosítják a széleskörű tájékoztatást. A termék virtuális projektoros berendezése lehetővé teszi a római légkör hitelesebb megidézését. A szakvezetés elérhető PDA/mobil multimédia guide alkalmazásával is. A 3D-s vetítőterem segítségével önálló film keretében léphetünk be a római mindennapokba. A villagazdaság két pontján sztereoszkópikus „távcsövek” segítségével visszapillantathatunk a múltba, felidézve az egykori előkelő és gazdag környezetet, nagybirtokot. A romkert látogatható területe közel két hektár. Ezen a területen a 22 ismert kőépület közül a villagazdaság védőtetővel ellátott, közel 2000 m²-es központi épülete, és a lapidarium látogatható. A romkert többi része parkszerűen kialakított, a mediterrán környezetet a római kori fűszer- és gyógynövényeket bemutató kert teszi teljessé. A kert közepén egy antik hatású napóra mutatja a múlt időt.

Központi lakóház és a kőtár kiállítása, valamint a kert és a 600 m-re északra fekvő halomsír (Nemesvámos és Veszprémfajsz közötti határban, fallal övezett és földhalommal borított síremlék 10-12 m magas, 36 méter átmérőjű területét négyszögletes körítőfal övezte. A kettős sírkamrához hosszú, boltozott folyosó vezetett.)

Nyitvatartás: K-V: május 1 - október 25. hétköznap 10-18 óráig - pénztárzárás 17.30-kor, hétvégén 10-17 óráig - pénztárzárás 16.30-kor

Jegyárak: Felnőtt: 800Ft, Kedvezményes: 400 Ft 62-70 év között, ill. kedvezményes családi felnőtt (legalább két 18 év alatti személyt kísérő, két szülő), ill. ifjúsági (6-26 év között),

Tárlatvezetés: 3 500 Ft, Fotózási engedély: 350 Ft, Videózási engedély: 500 Ft

Cím: Villa Romana Baláca

8248 Nemesvámos - Baláca GPS: N47.04456, E17.88793

Telefon: +36 88 265 050 nyitvatartási időben, +36 20 548 5714

Balatonfüred

Balatonfüred a Balaton északi partján, lankás dombok által körülölelt 13.500 lakosú kisváros (6. térkép). Ősi, már a római korban is lakott település. Ősi lakónegyedek, régi épületek, templomok, hangulatos szőlőskertek, parkok, vén fák üzennek a ma emberének. Nevét először 1211-ben a tihanyi apátság birtokösszeírásában említik, ám a szó nem a Balatonban történő fürdésre utal, sokkal inkább a szénsavas savanyúvízre. A mai Füred területén a középkorban **több település** létezett. Nyugatra **Papsoka** - a XIV. századtól Siskének nevezik - helyezkedett el, mely rövidesen összeolvadt Füreddel. Füredtől északra a **Kéki-völgy** napjainkig megőrizte az egykori Kék falu nevét. Ez a település a török hódoltság alatt pusztult el. A ma Füred északkeleti részét képező Arács 1954-ig önálló község volt. Az **Arácstól** délkeletre fekvő **Magyaré** települést a középkor végére felszívta Arács. Balatonfüred idegenforgalma századokra nyúlik vissza. Először 1772-ben végeztek vegyelemzést a vizeken, s kiderült áldásos egészségügyi hatása. Miután a füredi **savanyúvizet** gyógyvízzé, illetve

gyógyforrássá nyilvánították 1971-ben, Füred gyógyüdülőváros lett, 1987-től a Szőlő és a Bor Nemzetközi városa. Ismertségét elsősorban mediterrán jellegű klímájának és szénsavas forrásainak köszönheti. Ma az itt működő Állami Szívkórházban hasznosítják gyógyászati céllal a források vizét, emellett a Kossuth forrásnál a Berzsenyi kútnál, a Székér Ernő forrásnál és a Schneider kútnál kóstolhatjuk meg a híres füredi savanyúvizet. A Szívkórházban sok szívbeteget nyerte vissza egészségét, köztük a híres Nobel díjas hindu költő, **Rabindranath Tagore** (1926-ban járt itt), akiről sétányt neveztek el a tó partján. A XVIII. század építészeti remekei, a Nagyvendéglő, az Állami Kórház, a Kossuth Lajos-forrás kútháza, Pálóczi Horváth Ádám nagyobbik háza, Széchenyi Ferenc kastélya, ma is meghatározzák a város hangulatát. Balatonfüred az 1800-as években, a reformkorban indult fejlődésnek. Kedvelt találkozóhelye lett a haladó szellemű politikusoknak, művészeknek, történelmi, kulturális szerepe ekkor volt a legkiemelkedőbb. E korból számos műemlékkel, jelentős épülettel, hagyománnyal rendelkezik a város: **1825-ben itt, a Horváth-házban rendezték meg az első Anna-bált.**

Kisfaludy Sándor adományokból, apátsági és népi segítséggel 1831-ben Balatonfüreden nyitotta meg a Dunántúl első kőszínházát, a magyar nyelv otthonát akkor, amikor a hivatalos nyelv a német volt. A történelmi, alsó városrész reformkori hangulatát gazdagítja a klasszicista stílusban épült Blaha Lujza villa melyben a századforduló híres magyar színésznője, a nemzet csalogánya töltötte nyarait 23 éven át. Az épület ma szállodaként és étteremként működik. A **Kerek templom**, melynek tervét Fruhman Antal készítette, alapul véve hozzá a római Panteon képét, 1841-1846 között épült fel. A **Jókai villa** 1870-ben készült el kora-eklektikus stílusban. Az épületben állandó kiállítás mutatja be a nemzet legnagyobb mesemondójának életét és a villa berendezési tárgyait. A felső városrész díszeként emelkednek a magasba, mintegy vigyázva a város nyugalma, a Református templom a Katolikus templom és az újonnan épült Evangélikus templom.

Füred egyik legismertebb épülete a **Gombás-kúria** (épült a XVIII. század második felében). A köznemesi rend szépet kedvelő, jó ízlésű tagjai építettek ilyen pincehajlékokat szerte a Balaton környékén, ahol az év egy részét töltötték. Balatonfüreden, amely különösen a Zala megyei nemesség egyik kedvelt találkozóhelye volt, ugyancsak bőven sorakoztak egymás közelében hasonló, késő barokk vagy copf stílusban épített pincehajlékok, rendkívül színes képet adva a füredi hegyvidéknek.

Reformkori séta Balatonfüreden

Ha vezetett látogatást teszünk Füreden, akkor sétaútvonalunk a Látogatóközpont elől indul, s a Blaha Lujza utcán vezet végig, ahol az épületek történeteinek túl anekdotákat hallhatunk Blaha Lujzáról, Jókai Mórról, a Posta házról, valamint az első Anna-bálról, s a hozzá fűződő hagyományokról. Az 1798-ban, copf stílusban épült Horváth-ház érintésével átsétálunk az Anna Grand Hotelhez, mely már a reformkor idején is kedvelt szállója és vendéglője volt művészeknek, majd az arkádok alatt megtekintjük a Füredi Panteont. Ez azoknak a hazai és külföldi művészeknek állít emléket, akik írtak Füredről, vagy más módon öregbítették hírnevét. A Kisfaludi Strobl Zsigmond alkotta Gyík szobornál a színházi életről, a Kossuth forrásnál Balatonfüred gyógyító vizének legendáiról, valamint az egykori Fürdőház (ma Állami Szívkórház) híres orvosairól és betegeiről hallhatunk érdekes történeteket. A Tagore sétányon olyan híres személyiségek szobrait csodáljuk meg, mint Deák Ferenc, Széchenyi István, Kisfaludy Sándor, de itt található a Lantos lány szobra, Blaha Lujza Emlékpada és a Rózsakert is. Sétánkat Tagore szobránál és fájánál fejezzük be.

A séták időtartama 60 perc. A séták minden héten pénteken, szombaton és vasárnap 10:00 és 17:00 órákor indulnak. A sétákon előzetes bejelentkezés alapján lehet részt venni (bejelentkezés a Látogatóközpontban). A szolgáltatás ára diákoknak és nyugdíjasoknak 450 Ft,

felnőtteknek 890 Ft. (Az árak tartalmazzák az idegenvezetés díját és Áfát.) A reformkori séták mellé érdemes beiktatni borkóstolót, az Eszencia Étteremben korhű menüt, egy hangulatos füredi kávézóban Krúdy felolvasást, vagy a Füredi Három Ékkő kiállításainak megtekintését. Júliustól pedig a rehabilitált Kiserdőt is érdemes felkeresni.

*Látogatóközpont a Városi Múzeum épületében Balatonfüred, Blaha Lujza utca 3
Tel.: +36-21-200-2463 Web: www.furedkult.hu*

*Nyitva tartása: május 01 – szeptember 30. között: kedd-vas: 10:00-18:00
október 01 – április 30. között: csütörtök-vasárnap: 10:00-18:00 Hétfő: zárva*

OLVASS LE

Látnivalók Balatonfüreden:

Városi Múzeum

A néhai fürdőigazgató villája, négy nagyobb téma: a közlekedés, a gyógyfürdő, az Anna-bál és a színház köré csoportosítva mutatja be Balatonfüred reformkori történetét. A múzeum épületében kap helyet a Helytörténeti Gyűjtemény gazdag könyvtárával, valamint a Látogatóközpont.

8230 Balatonfüred, Blaha u. 3. +36-21-200-24-55 www.furedkult.hu

Jókai Mór Emlékház

Jókai Mór az 1870-ben épült villában írta a máig talán legnépszerűbb regényét, az Aranyembert, és más, a Balatont népszerűsítő novelláit. Az országban egyedülálló író-ház bepillantást enged a Jókai Család füredi mindennapjaiba, felidézi társasági életük hangulatát.

8230 Balatonfüred, Honvéd u. 1. Tel.: +36-21-200-24-53 www.furedkult.hu

OLVASS LE

Vaszary-villa

A csodálatosan újjáépített Vaszary-villa, Vaszary Kolos esztergomi érsek egykori nyaralója, a kitűnő magyar festőművész, Vaszary János tárlatával és a Debrecenből érkezett, XVIII. századi képző- és iparművészeti alkotásokból álló Szomolányi-gyűjteménnyel várja látogatóit. A kiállításokat múzeumpedagógiai foglalkozások, izgalmas koncertek és irodalmi műsorok kísérik. *8230 Balatonfüred, Honvéd 2-4. +36-21-200-24-51*

OLVASS LE

Blaha Lujza nyaralója

A „nemzet csalogányaként” emlegetett Blaha Lujza nyaralója 1861-ben klasszicista stílusban épült, eredetileg Cséry-villa néven. A művésznő 1893-1910 között birtokolta, ma Blaha Lujza Hotel és Étteremként működik.

8230 Balatonfüred, Blaha L. u. 4. Tel.: +36 87/581-210 Fax: +36 87/581-219

OLVASS LE

Anna Grand Hotel****

1810-ben épült copf stílusban, régen Nagyvendéglő és Kulturszalon. Az Anna-bálok helyszíne minden év júliusában. *8230 Balatonfüred, Gyógy tér 1. Tel.: +36 87/581-200*

Horváth-ház

A szentgyörgyi Horváth család építette 1798-ban copf stílusban. Itt rendezték 1825-ben az első Anna-bált, melyen csak magyar táncokat roptak. Ma lakások, üzletek találhatók benne.

8230 Balatonfüred, Gyógy tér

Kossuth Lajos savanyúvíz forrás, ivócsarnok

12. kép

A Szívkórház előtti téren található ivócsarnokban a híres balatonfüredi savanyúvizet kóstolhatják meg a vendégek és a gyógyulni vágyók. A csarnok 1800-ban épült klasszicista stílusban, majd 1853-ban átépítették (12. kép). A Gyógy téren öt forrás fakad: Kossuth-, Őskút-, Falmelléki-, Savó- és Lobogó-források. Vizüket együttesen vezetik a kórház medencéibe. A csarnok mellett két különleges hársfa áll: *Tilia tomentosa füredensis* és *Tilia platyphyllos balatonica*.

8230 Balatonfüred, Gyógy tér

Állami Szívkórház

13. kép

1869-71. között épült, számos híres politikus, tudós, költő lelte gyógyulását a falai között (13. kép). Saját parkjában fakad a Jókai-savanyúvíz forrás.

8230 Balatonfüred, Gyógy tér 2. Tel.: +36 87/584-539

A Gyógy téren áll **Eötvös Károly mellszobra**. Ő írta az első nagyobb szépirodalmi művet a Balatonról, melyben 200 oldalt Fürednek szentelt.

Füredi Panteon

Balatonfüredhez kötődő híres írók, művészek, tudósok emléktáblái tekinthetők meg a fedett sétány falain. Az első emléktábla Garay János költő (1812-1853) nevét örökíti meg, aki először szentelt egy verseskötetet a Balatonnak. Emléktáblája van itt Czuczor Gergelynek, Krúdy Gyulának, Eötvös Lorándnak, Ady Endrének, Vörösmarty Mihálynak, Csokonainak, Jókainak, Gárdonyinak, Pálóczi Horváthnak, Kisfaludy Károlynak, Passuth Lászlónak, Cholnoky Jenőnek, Bihari Jánosnak, Szabó Lőrincnek, Lóczy Lajosnak, Fáy Andrásnak is.

8230 Balatonfüred, Gyógy tér 1. (szabadon látogatható)

Tagore sétány és emlékfá park

Az 1865-ben telepített négysoros fehérnyár fasor elöregedése után helyükre hársakat ültettek. Névadója a Nobel díjas hindu költő, Rabindranath Tagore, aki 1926 őszén a Szívkórházban nyerte vissza egészségét, ő ültette az első emlékfát. A sétány elején emlékfája és szobra látható. Az emlékfá parkban híres költők, politikusok, tudósok ültettek fát. (Indira Gandhi, Leonov úrhajós, és számos Nobel-díjas). Séta közben érdemes megtekinteni Blaha Lujza emlékpadját, Kisfaludy Sándor, Széchenyi István és mások szobraikat.

Kikötő, Halász-Révész szobor

14. kép

A kikötőben, közvetlenül a tóparton, háttal a víznek álló ikonikus szoborpár, mintegy a Balaton jelképe vált (14. kép). Pásztor János alkotása az ősi balatoni foglalkozásoknak állít emléket. Körötte a méltán híres rózsakert, Borsos Miklós Balatoni szél című kecses szobra, Noszlopy Gáspár 1848-as kormánybiztos és szabadságharcos emlékoszlója, Huszka Jenő mellszobra, kinek utolsó szerzeménye az Annabálok elmaradhatatlan eleme, az Annabáli keringő volt. Itt áll Blaha Lujza emlékpádja, melyen domborműve látható, Széchenyi István

szobra ott magasodik, ahol az első gőzhajó kikötött. A hajókikötőből április közepétől október közepéig naponta 8.30 és 20.00 között közlekednek a hajók a nagyobb Balaton parti településekre. Tel.: +36 87/342-230 www.balatonihajozas.hu

Dőry Villa

1869-ben épült romantikus stílusban, a 2004 nyarára felújított szálloda már a két világháború között is Astoria néven működött. A felújítás után Balatonfüred egy újabb nevezetessége kapta vissza eredeti arculatát, szépségét.

8230 Balatonfüred, Jókai u. 28. Tel.: +36 87/343-643

Széchenyi-kastély

1790-ben épült, ma: Széchenyi Ferenc Kertészeti Szakképző Iskola. A névadó alapította a Nemzeti Múzeumot és a Róla elnevezett Széchenyi Könyvtárat. Az épület inspirálta Jókai Mórt az Aranyember című regényében Tímár Mihály kastélyának leírására.

8230 Balatonfüred, Hősök tere 1. Tel.: +36 87/342-662

Siske utcai parasztházak

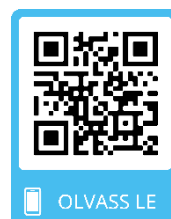
Messze fenn, az öregfalu hegyre vezető részén, népi építésű szép balatonfelvidéki házakat láthatunk. Régen a mára eltűnt Siske patak malmokat is hajtott itt. Érdeemes megnézni a 21,40,45,49,50. szám alatti épületeket.

Kisfaludy Galéria

A Galéria épületét az 1800-as években a tihanyi Bencés Apátságtól Neumann Lázár bérelte, az épület vendéglő volt. 1914-ben megkezdték a vendéglő „mozgó színházzá” alakítását, azaz mozi és színi előadások céljára építették át ruhatárral, cukrászdával. 2004-ben a Balaton-part Ékköve projekt keretében átalakították, a képzőművészet otthona lett.

Nyitva tartás: aug. 31-ig 10.00-22.00 óráig, szept. 1-től okt. 31-ig 12.00-18.00 óráig K-V, nov. 1-től 2010. márc. 15-ig 11.00-17.00 óráig K-P

8230 Balatonfüred, Kisfaludy u. 1. Tel.: +36 87/481-187

Római katolikus (Vörös) templom

Vörös kőből épült, eklektikus stílusban. Miserend: vasárnap: 9.00, 19.00

8230 Balatonfüred, Szent István tér 1. Tel.: +36 87/343-198

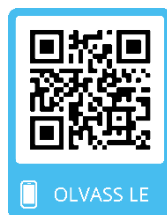
Kerektemplom és Galéria

15. kép

1841-46. között épült klasszicista stílusban, a templom alagsorában felújított galéria nyáron képzőművészeti kiállításoknak ad otthont (15. kép). Miserend: Vasárnap: 11.00

8230 Balatonfüred, Blaha u.1.
Tel.: +36 87/343-198

Arácsi Katolikus Templom

1790 körül épült empire stílusban. Miserend: Vasárnap: 11.00 8230 Balatonfüred, Koloska u.

Evangélikus templom

Istentisztelet: Vasárnap: 9.00

8230 Balatonfüred, Bajcsy-Zsilinszky u. 15. Tel.: +36 87/788-381

Református Fehér Templom

1829-ben épült klasszicista stílusban. Istentisztelet: Vasárnap: 9.30

8230 Balatonfüred, Óvoda u. 1. Tel.: +36 87/342-795

Arácsi Református templom

1786-ban épült későbarokk ízlésben. 8230 Balatonfüred, Lóczy L. u. 70. Tel.: +36 87/342-662
Istentisztelet: Vasárnap: 10.00

Szt. Mihály (Papsoka) templom romjai

Romjai a 12-13. századból származnak, a Balatonszőlős felé vezető úton található. A gótikus templomnak két kapuja is volt, kórusát pedig egy kör alakú oszlop tartotta. Az 1966-ban restaurált templom körítőfala ma is látható. Mellette található a Kisfaludy gőzhajó utolsó kapitányának Keöd Józsefnek (1839-1897) sírja.

Lóczy-barlang

A közel 150 m hosszú és 20 m mély – formakincsét tekintve – különleges mészkő barlang a Balaton világhírű kutatója, id. Lóczy Lajos nevét viseli. Felfedezője a híres barlangász, Kadić Ottokár volt.

Nyitva: május 1.-szeptember 30. naponta 10-18 óráig Belépődíjak: Felnőtt: 450 Ft, Diák: 250 Ft Öreghegyi u. vége: +36 87/555-260 www.bfnpi.hu

Arácsi ótemető

Lóczy Lajos (1849-1920), a Balaton kutatásának atyja a füredi Erzsébet szanatóriumban hunyt el. Kívánsága szerint az arácsi református temetőben helyezték örök nyugalomra. Vörös kőből faragott síremlékén látható üveglap alatt tanítványának, Stein Aurélnak a Himalájából küldött havasi gyopárja.

Koloska-völgy

A Koloska forrás mellett pihenő és főzőhelyet, szalonnasütő helyeket, erdei tornapályát és erdészeti, természetvédelmi tanösvényt alakítottak ki. A romantikus völgy turista útvonallal jelzett.

Jókai kilátó – Tamás-hegy

A balatonarácsi vasúti megállótól turista ösvényen (P), egy 5 Km-es sétával juthatunk fel az Öreg-hegyre. A Tamás-hegy tetejéről csodálatos kilátás nyílik a Balatonra és a környező településekre. Itt találjuk a Jókai-kilátót.

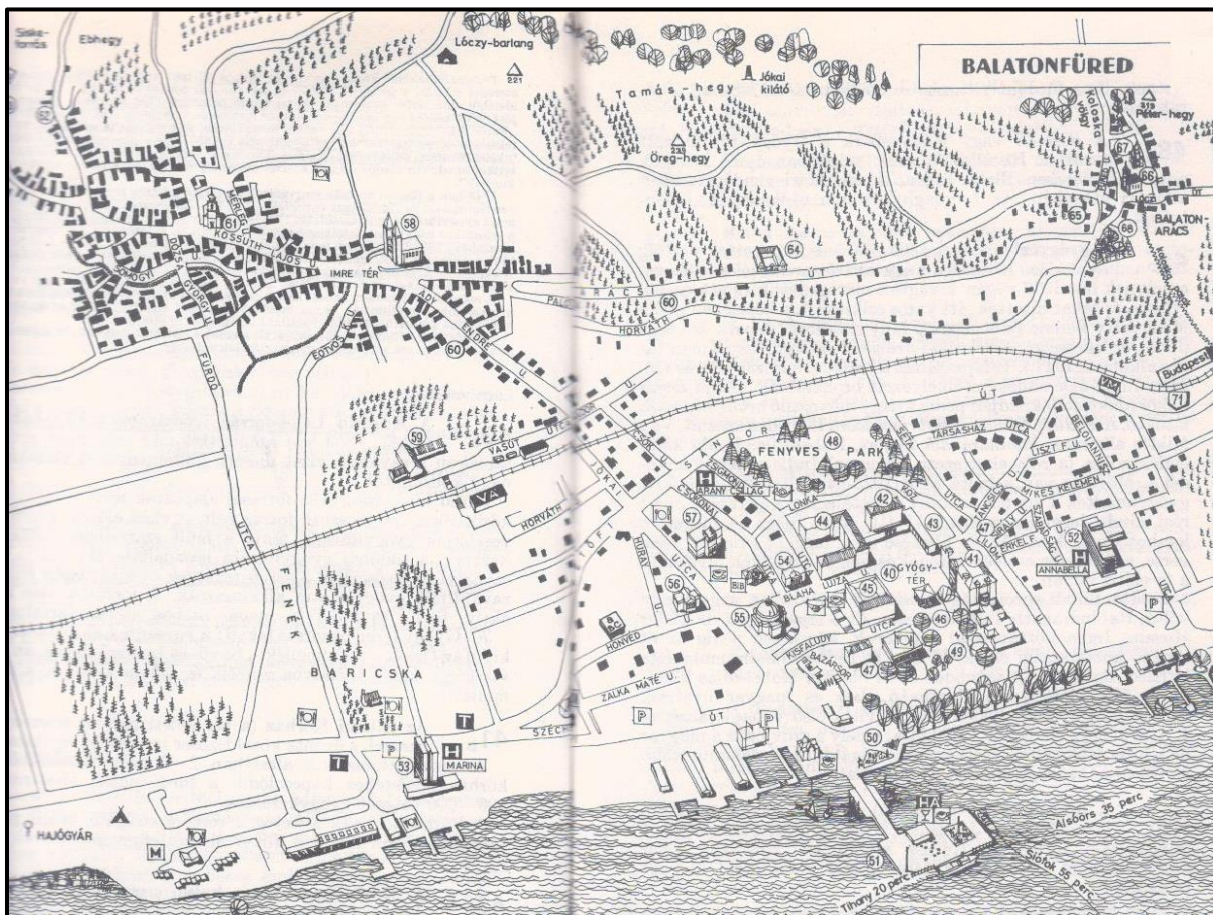
Kiserdő (Fenyves-park)

Az 1831-ben épült első Dunántúli Magyar Nyelvű Kőszínház megmaradt oszlopai tekinthetők meg. Sokat játszott itt Blaha Lujza és Jászai Mari is. A Kiserdőben játszótér és tenispályák várják a kikapcsolódni vágyókat.

Gombás kúria

A copf stílusban a XVIII. század végén készült épület eredetileg nemesi borházként, ma a kúria hotelként üzemel.

8230 Balatonfüred, Arácsi út 94. Tel.: +36 87/340-080

6. térkép

Kitekintés a környék településeire:

Balatonszőlős

Balatonszőlős, 600 fős kisközség, festői természeti környezetben fekszik a Balatoni Nemzeti Park kapujában. www.balatonszolos.hu

Pécsely

A kedvező mikroklíma, a csörgedező források és patakok, a szép táj, a tiszta levegő és a nyugalom várja az idelátogató turistákat. A település egyik fő látnivalója, a középkori Zádor-vár romja. A XIV. században épült vár a túrázó, sátorozó turisták kedvelt célpontja. A várban található egy kilátó, ahonnan szép kilátás nyílik a Balatonra. Pécsely jellemzően szőlő- és bortermelő vidék. A Zádor-vár környékén, de a környező hegyeken is szép szőlőültetvények és présházak ékesítik a tájat. Pécsely fő programja a minden év júliusában megrendezett Pécselyi Falunapok. Programok: Pécselyvölgyi Pálinkafesztivál; Négy Falu Találkozója (Balatonszőlős, Dörgicse, Pécsely, Vászoly); Pécselyi Falunapok; Zádor-vári Napok.

Vászoly

Vászoly, az ezeréves múltra visszatekintő kis község a Balatontól 5 km-re fekszik, források völgyében, szőlőhegyekkel, erdővel körülvéve. A Balaton-felvidéki Nemzeti Park részeként, különösen értékes a növény és állatvilága. A falu 250 fős állandó lakosú. Vászoly nevét egy 1082-ben íródott oklevél említi először, mely a veszprémi egyház birtokait, szolgálait és malomhelyeit sorolja fel. A helybéli szájhagyomány úgy tudja, hogy a község a nevét

Vazulról, Vászolyról kapta, akinek a környéken voltak birtokai. Vászoly Szent István király unokatestvére volt, az ő fia András király, a tihanyi alapító volt. Régészeti kutatások és leletek azt bizonyítják, hogy ezt a bővizű kis völgyet ősi idők óta lakták. A középkori Vászoly falu templomát Szent Kereszt egyház néven egy 1230-as oklevél említi, (a templom maradványai ma is megvannak a Pusztaszentegyházi dűlőben). Idők folyamán a völgy bővizű patakjaira malmok települtek.

Aszófő

Egy kiszáradt völgy fejénél fekvő település, környékén tömeges a tavasz hírnökének tartott téltemető nevű sárga virág (Eranthis hiemalis). Látni valója a klasszicista stílusú Szt. László templom, a Vörösmáli dűlő védett pincésora, és a XIII. századi Kövesd falu templomának romja.

Örvényes

Örvényes a Balaton északi partján fekvő 170 lelkes kis település. Manapság elsősorban szőlészettel, borászattal, szobakiadással foglalkoznak. Örvényest körülöleli a Balaton-felvidéki Nemzeti Park, amelybe kellemes túrákat lehet tenni: például a Pécsely patak völgyébe, az őstölgyesbe, vagy Zádorvár romjaihoz. Néhány méterre a főúttól található a község országos hírű, értékes ipartörténeti ma is működőképes emlék, a felülcsapós vízimalom (1055). A XVIII. században újjáépült népi stílusú műemlék molnár-házban néprajzi, népművészeti gyűjtemény látható. A vízimalom mellett található a XVIII. századi barokk stílusban épített kétnyílású kőhid, melyet Nepomuki Szent János szobra díszít (1700-as évek vége). A malom fölötti dombon, a temetőben van a falu középkori egyhajós, egyenes szentélyű temploma (1200), mely román stílusban épült. Az új templom késő-barokk, egyenes záródású szentéllyel, két boltmezős csehsüveg boltozattal, fedett hajóval, rövid oldala előtti bejárati (homlokzati) toronnyal épült (1778-1783) Szent Imre templom. A községben kettő, a XIII. századi sírkertjében egy, a szőlőhegyet megközelítő úton egy védett, felújított kereszt található. Népi műemlék ház a Szent Imre utcában van.

Tihany

A Balaton egyetlen félszigete festői fekvése, földtani érdekességei, történelmi műemlékei, növény- és állatritkaságai évente közel egymillió turistát vonzanak. A Tihanyi-félsziget bazaltvulkanizmusa, mintegy 7 millió évvel ezelőtt, az utolsó itt hullámozott Pannon-tenger sekélytengerré, mocsárvidékké válásának idején indult meg. Ezt Lóczy Lajos geológus, a Balaton-kutatás elindítója állapította meg a 20. század elején, amelyet a legújabb radiometrikus koradatok is igazoltak. A Tihanyi-félsziget 5 km hosszan nyúlik be a Balatonba. Legnagyobb szélessége 2,5 km. Meredek falakkal emelkedik ki a Balatonból, kivéve a keskeny, lapos aszófői nyakat és a szigetcsúcsnál lévő turzasháromszöget. Legmagasabb pontja a délnyugati oldalon lévő Csúcs-hegy (235 m). A félszigetet bazalttufa építi fel, amely sok helyen kvarcos forrásmésszel van keverve. Területén elszórtan 110 kúpocska található, amit egyes kutatók gejzírkúpoknak, mások tenger alatt működő hévforrások lerakódásainak tartanak. A félsziget belsejében két lefolyástalan tómedence is van: a nagyobb a Külső-tó, a kisebb a Belső-tó. A két tómedencét a Kiserdő-tető szélmartha sziklás gerince választja el egymástól. A tómedencéket részben süllyedés, részben szélmarás hozta létre, és magasabban fekszenek a Balaton szintjénél. Tihany ősidők óta gyakran lakott félsziget a Balatonban. A feltárt régészeti leletek alapján tudható, hogy már az őskor óta emberek lakták. A bronzkor, a vaskor és a római kor népei különösen kedvelték ezt a víztől védet helyet. Első írásos említése: 1055-ből ismert Tichon formában, mely személynévi eredetű (16. kép). Ekkor, 1055-ben alapította I. András királyunk a tihanyi bencés monostort, itt is temették el őt 1060-ban. A XIII. századtól oklevelek kiállítására feljogosított hiteles hely (locus authenticus) volt. A török időkben a monostort várrá

alakították át, 1683-ban a Bécs ellen vonuló törökök felgyújtották, később habsburg császári parancsra felrobbantották. A rommá vált bencés monostort a XVIII. században építették fel ismét, barokk stílusban. A szocializmusban, 1950-ben a monostort államosították, múzeumként működött, végül 1994-ben kapta vissza a bencés rend. Az apátság a félsziget keleti ormán, a Balaton felett, Tihany ősi jelképe. Szántód és Tihany között tavasztól ősziig rendszeres kompjárat közlekedik. A geológiai érdekességek mellett a ritka növények és állatok élőhelye is a félsziget, amit 1952-ben –

Magyarországon elsőként – tájvédelmi körzettel nyilvánították. Napjainkra már része az 1997 szeptemberében létrehozott Balaton-felvidéki Nemzeti Parknak.

Érdemes felkeresni a Barátlakásokat, az Aranyházat, és a Kiserdő-tetőt, melyekről alább részletesen szólunk. A Kálvária mellett keletre, a templomtól északkeletre lévő **Visszhangdomb**ról még ma is több szótagos visszhangot élvezhetünk a templom faláról visszaverődve, bátran próbáljuk ki! Már az 1848-as balatoni útikalauzban, azt írják, hogy a füredi vendégek Tihanyba kirándulnak visszhangot hallgatni, mert a templom fala a Visszhangdombon gyorsan elkiáltott 15 tagú mondást is tisztán elismétli. A jeles költők által is megénekelt „tihanyi Echo” az 1960-as évektől fokozatosan gyengült, de szélmentes, csendes időben, különösen este ma is hűségesen ismétli szavainkat.

A török kor híres bajvívója, a tihanyi vár kapitánya Pisky István volt. A Pisky sétányról megcsodálható a Balaton legszebb kikötője, a Káli Nagy Dezső tervei által 1909-1911 között épült karcsú ívű móló. És Tihanyban mindig is komoly hagyománya volt a szőlőművelésnek. Ismert borok a félszigeten a Tihanyi Merlot, Zweigelt és Cabernet. Érdemes megkóstolni őket!

Tihanyi múzeumok, kiállítóhelyek:

Babamúzeum

Visszhang u. 4. Húsvétől - októberig Tel.: +36 87/448-431

Email: babamuzeum@freemail.hu; www.babamuzeum.hu

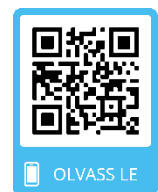
Bencés Apátsági Templom és Múzeum

A múzeum a templommal egy időben épült **rendházban** kapott helyet. A négyszögletes, egyemeletes épülettömb a templom déli falához csatlakozik, az épületszárnyak négyzetes alakú belső udvart zárnak körül. A rendházban lakott Magyarország utolsó uralkodója Habsburg IV. Károly király és Zita királyné, mikor az antant hatalom 1921. október 26-31. között az apátság épületébe internálta, mielőtt Madeira szigetére száműzték. Az épületben ma ismét szerzetes közösség él. Az új kiállító terem, melybe a templomon keresztül juthat a látogató, időszaki kiállításoknak ad helyet.

Lécs Ágoston apát irányításával megépített **barokk templom** belső berendezését Sebastian Stuhlhof faszobrász és műbútorasztalos készítette 1754-1779 között. A berendezések és a fából faragott aranyozott szobrok a közép-európai barokk művészet kiváló alkotásai. Ezeket méltón egészítik ki az 1889-90-ben végzett restaurálás során Lotz Károly, Székely Bertalan, Deák-Ébner Lajos által festett mennyezeti faliképek. A templombelső felújítása 1996-ban fejeződött be. Az I. András király által, 1055-ben - a monostor alapításával egyidejűleg - épített háromhajós román csarnokkripta az egyetlen korabeli épségben fennmaradt magyarországi királyi temetkezőhely. A kriptában nyugszik az 1060-ban elhunyt király. Jegyet váltani egy tájba nem illő betonburkerben lehet, melyet az Apátsággal szemközt találunk.

Cím: 8237 Tihany, I. András tér 1. Email: apatsag.tihany@canet.hu

Web: tihany.osb.hu; Tel: (87) 538-200 Fax: (87) 448-650

Most járjuk be részletesen a Balaton jelképének is számító Apátságot, az apátsági templomot és ismerkedjünk meg a Bencés rend történetével röviden!

A Bencés Rend (Ordo Sancti Benedicti)

A Szent Benedek Reguláját követő bencés szerzetesség képviselői az európai misszió utolsó hullámaként érték el a Kárpát-medencébe települt magyarságot a X. század utolsó harmadában. A bencések Szent Adalbert vezetésével jöttek, hogy Géza fejedelem engedélyével Szent Márton hegyén, Pannonhalmán telepedjenek le 996-ban. Szent István a Koppány feletti győzelem után fogadalmát teljesítve az 1001-ben kiállított kiváltságlevelével királyi apátság rangjára emelte. A megélhetést és a további fejlődését a legyőzött Koppány területének tizedei tették lehetővé az apátságnak. A XIII. század első felében több, mint 90 Bencés monostor állt Magyarországon, melyeket a tatárjárás megtizedelt. A XI. század bencései főleg missziós munkával foglalkoztak. A XI. század végén kiépültek az egyházmegyék és bennük a plébániák, így a bencések monostoraikba vonulhattak vissza, hogy az imádság és munka egyensúlyában élhessék közösségi életüket. A monostorok átlagos létszáma 10-12 szerzetes lehetett. A fizikai munkát korán felváltotta a szellemi munka: az írás művészete, a korábbi korok munkáinak

16. kép

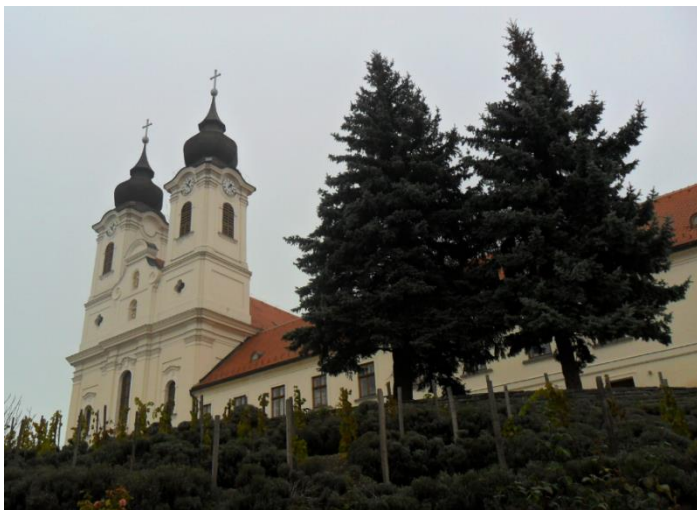
tanulmányozása, új művek szerkesztése. Mindezek alapjait a kolostori iskolákban lehetett elsajátítani. A XII. századtól nagyon sok konvent adott ki saját pecsétjével közhitelű oklevelet, azaz hiteleshelyként működött. Ez volt a közjegyzői intézmény történeti előde. Az apátságok belső életét azonban a XIV-XV. században a királyi udvarhoz fűződő kapcsolatok, rokoni szálak, politikai érdekek jellemezték, sokan ezek alapján kerültek az apátságok élére, így egyes apátok politikai szereplése jelentősnek mondható. A török hódítás nyomán a határvidéken végvárakká alakultak a monostorok. A felvidékieket a török

elől menekülő főpapság foglalt el, hogy kárpótolják magukat elveszített birtokaikért. A bencés élet a török kiűzése után, ha nem is zavartalanul, de folytatódott. A barokk kori fellendülés jele, hogy az anyagi viszonyok javulásával sor kerülhetett építkezésekre is. Ennek a lendületes barokk fejlődésnek vetett véget II. József kolostoreltörő rendelete 1787-ben. Csak I. Ferenc 1802-ben állította vissza a Rendet. Iskolákat bízott rá és ellátásukra visszaadta a fő- és fiókapátságok korábbi birtokait. A főapát püspöki joghatóságot kapott egyházmegyéjében, a Rend pedig 9 gimnáziumot és 1 grammatikai iskolát működtetett. A rendi növendékek képzése arra irányult, hogy felkészítsék őket az oktató-nevelő munkára. 1944-ben a Rend tagjainak száma 279 volt: Serédi Jusztinián bíboros hercegprímás, a főapát, négy apát, 232 felszentelt, 21 fogadalmas növendék, 15 novícius.

Az Apátság története

A tihanyi bencés monostort I. András király (1046-1060) 1055-ben alapította Szent Ányos és Szűz Mária tiszteletére (17. kép). Az alapító királyt itt temették el 1060-ban. A kolostor alapító oklevele a legrégebbi, eredeti formájában fennmaradt Magyarországi oklevél, melynek latin nyelvű szövegében magyar szavakat, kifejezéseket is használtak, ezért a Magyar nyelv legrégebbi írásos emléke is. Szent Ányos (Anianus) titulusa a történeti Magyarországon és a környező országokban szinte egyedülálló jelenség. A hagyomány szerint Szent Ányos Orléans püspökeként imáival megmentette városát Attila hunjainak dúlásától, majd tiszteletét a francia uralkodók évszázadokon át gondosan ápolták. Nem tisztázott, miként került a szent tisztelete hazánkba, de bizonyosan az alapító királlyal hozható kapcsolatba. A középkori

kolostorról csak a XVI-XVII. századi ábrázolások alapján alkothatunk képet. Az egyenes szentélyzáródású, keletelt templomhoz dél felől csatlakozott a szabályos kolostor négyszög, mely a nyugati oldalon a templomnál rövidebb volt. Napjainkra az egész együttes szinte nyomtalanul eltűnt, csak néhány kőfaragvány és az érintetlen állapotú, XI. századi altemplom maradt fenn. Magyarország történetében a XVI-XVII. század jelentős változásokat hozott. A török támadások miatt a szerzetesi élet megszűnt Tihanyban, a kolostorba katonák költöztek. Az épületegyüttes végvárrá vált, védelmi szempontok szerint átalakították. Köréje erősítést építettek. A török elleni felszabadító háborúk után a királyi kamara a felszabadított területeken álló birtokokat csak ún. fegyverváltásg kifizetése után adta vissza egykori tulajdonosaiknak. Tihanyért ezt a Magyarországi Bencés Rend nem tudta kifizetni. Így 1702-ben az ausztriai Altenburg Bencés Apátságának tulajdonába került. A Pannonhalmi Bencés Apátság csak 1716-ban tudta visszavásárolni Altenburgtól. A XVIII. század három apátjával fémjelezhető, akik egy-egy történeti, építéstörténeti periódust képviselnek a kolostor életében. 1716-1740-ig Grassó Villebald, 1740-1760-ig Lécsh Ágoston, 1760-1786-ig Vajda Sámuel volt az apát. Először a szerzetesi élet alapfeltételeinek megteremtése és a kolostor birtokainak pénzügyi stabilizálása volt a fő cél. Az 1720-as évektől megindult a templom és a kolostor újjáépítése, amit 1763-ban tűzvész szakított meg. Feltételezhető, hogy 1740 után Lécsh Ágoston idején már egységes építészeti koncepció alapján folytatódott az építkezés és készült el a templom a kolostor szárnyaival együtt jelenlegi formájában. A templomot 1754-ben szentelték fel ideiglenesen. A végleges felszentelésre csak 20 év múlva került sor. Lécsh Ágoston kora egyik nagyképzettségű teológusa és hitszónoka, a vallásos élet újrateremtője volt Tihanyban. Bár életmódjával nem mindenben alkalmazkodott szerzetesi kötetmekhez, sikerrel zárta le az Apátság birtokpereit és építkezéseit, valamint újabb területekkel is gazdagította rendjét. Utóda Vajda Sámuel, mélyen vallásos, aszkétikus életű apát a vallásos lelkiség elmélyítésére törekedett. 1786-ban II. József a Bencés Rendet is felosztotta. A szerzeteseknek el kellett hagyniuk kolostorukat, csak egyetlen szerzetes maradhatott, aki ellátta a plébániai feladatokat. A rend tagjai 1802-ben térhettek vissza Tihanyba. Az 1880-as évekre az épületegyüttes nagyon rossz állapotba került ám végül Cziegler Győző építész, a Műegyetem tanára 1890-re megoldotta a templom és kolostor szerkezeti problémáit, és az épületegyüttest teljesen felújította. A templomban falképek készültek és az oltárokat is újra aranyozták. 1950-ben ismét el kellett hagyniuk a szerzeteseknek a rendházat. A plébánia megmaradt, a rendházba először szegényház, később múzeum költözött. A Bencés Rend 1990-ben térhetett vissza ismét Tihanyba, de a kolostor-együttest csak 1994-ben kapta vissza a Magyar Államtól. 1992-ben elindult a templombelső restaurálása, amely 1996-ra fejeződött be, s ekkor megkezdődött a kolostor teljes felújítása.

17. kép

törekedett. 1786-ban II. József a Bencés Rendet is felosztotta. A szerzeteseknek el kellett hagyniuk kolostorukat, csak egyetlen szerzetes maradhatott, aki ellátta a plébániai feladatokat. A rend tagjai 1802-ben térhettek vissza Tihanyba. Az 1880-as évekre az épületegyüttes nagyon rossz állapotba került ám végül Cziegler Győző építész, a Műegyetem tanára 1890-re megoldotta a templom és kolostor szerkezeti problémáit, és az épületegyüttest teljesen felújította. A templomban falképek készültek és az oltárokat is újra aranyozták. 1950-ben ismét el kellett hagyniuk a szerzeteseknek a rendházat. A plébánia

megmaradt, a rendházba először szegényház, később múzeum költözött. A Bencés Rend 1990-ben térhetett vissza ismét Tihanyba, de a kolostor-együttest csak 1994-ben kapta vissza a Magyar Államtól. 1992-ben elindult a templombelső restaurálása, amely 1996-ra fejeződött be, s ekkor megkezdődött a kolostor teljes felújítása.

Az épületegyüttes

A templom 46 méter hosszú, 16 méter széles, tornyainak magassága 34,5 méter. Az egyhajós, négy boltszakaszra tagolódo templomtér erőteljesen megemelt, egyenes záródású, két boltszakaszos szentélybe vezet, amely alatt az altemplom helyezkedik el. A kéttornyos nyugati főhomlokzat részletgazdagsága éles ellentétben áll a templom és kolostor többi homlokzatának

puritán egyszerűségével. Az erőteljesen tagozott, növényi ornamentikával díszített főkapu szemöldökkövén Lécs Ágoston apát monogramja: ALAT (Augustinus Lécs Abbas Tihanyensis) 1754 látható. Fölötte az apát címere, ami a templombelsőben is több helyütt megtalálható, és a kolostor címerévé vált. A toronypár közti oromfalban lévő két fülkében pedig Szent Ányos és Szűz Mária szobrát láthatjuk, melyeket ismeretlen veszprémi kőfaragó készített. A templomhoz dél felől kapcsolódó kolostornégyszög szárnyai fokozatosan épültek ki a XVIII. század közepén, felhasználva a korábbi XVI-XVII. századi épületmaradványokat is. A barokk kolostorban a szerzetesi élettel összhangban, puritán egyszerűségű cellákat alakítottak ki. Reprezentatív megformálású volt a déli szárny földszintjén a refektórium (szerzetesi ebédlő), és ugyanennek a szárnynak az emeletén a könyvtár. A refektórium boltozatát stukkó keretbe foglalt falképekkel díszítették, melyek Bencés Rendi és Árpád-házi szenteket és magyarországi uralkodókat ábrázoltak. A könyvtár berendezését az 1786-es felosztatáskor eladták, könyvei az 1950-es felosztatás után tűntek el. A barokk kolostor belső ajtóit intarziát utánzó festést kaptak, ezekből napjainkban csak néhány maradt fenn.

A templombelső

A Tihanyi Apátsági templom egységes, egy időben készült oltárai és fa berendezési tárgyai kiemelkedő helyet foglalnak el a XVIII. századi magyarországi faszobrászatban. Stulhoff Sebestyén 25 éven át az Apátság szolgálatában állt, 1779-ben halt meg és a templom hajója alatti szerzetesi kriptába temették el. Nem lépett be a rendbe, nem volt laikus testvér, de fizetséget sem kapott munkájáért. Asztalos volt, aki eltudta képzelni az oltárt, feltudta építeni, és természetesen kisebb faragványokat is készített, de nem minden részlet az ő munkája. Tudjuk, hogy a pápai és veszprémi faszobrászok szállították a nagyobb szobrokat, hogy Pápáról és Fehérvárról jöttek a festők, akik a képeket hozták az oltárokhoz és a kész oltárokat lefestették, aranyozták. Stulhoff fogta össze a különböző helyről jött és eltérő képességű mestereket.

A főoltár

A szentély keleti oldalát teljesen kitöltő, gazdag faragású főoltár a templom berendezései közül elsőnek készült el. A hátoldalán lévő felirat szerint 1757. augusztus 8-án. Az oltárfelépítmény (retabló) jellegzetes XVIII. század közepi típus, magas talapzaton álló oszlopaival. Erőteljes főpárkányával és az egészet összefogó, megkoronázó baldachinnal. Ugyanez a kompozíció ismétlődik meg kicsiben a szentségház körül. Oszlopai közt a rendalapító Szent Benedek és nővére Szent Skolasztika, valamint a Magyar Szent Királyok, István és László életnagyságúnál nagyobb szobraikat helyezték el. Az oltárkép az Apátság védőszentjének, Szent Ányos püspöknek megdicsőülését ábrázolja. A főoltárkép alsó részén festője a tihanyi templomot és környékét örökítette meg. A ma látható kép az eredeti, ismeretlen festő képe után készült másolat. Az oltárvázákkal díszített főpárkánya fölött, a baldachin tetején az apátság másik védőszentjének, Szűz Máriának szobrát helyezték el, felhőkösorúban, angyaloktól övezve. A retablók minden esetben színes márványt utánzó festést kaptak, a szobrok ruháját aranyozták, arcukat és kezeiket a test természetes színeire festették.

Berendezési tárgyak

A templom barokk berendezéséhez tartozik az **előkészítő asztal** (credentia) és **apáti szék** (sedes) melyek a szentély két oldalán állnak és azonos felépítésűek. Formai megoldásuk egyedülálló. A növényi motívumokból gazdagon formált **szentélyrekesztő rácsot** 1773-ban állították fel. A magyarországi kovácsoltvas emléktárgy egyik legkiemelkedőbb darabjaként számon tartott rács készítője, készítésének helye ismeretlen. A **Mariazell-i oltár** 1762-ben készült el. A kultusz az ausztriai Mariazellből, a dömölki bencés apátság közvetítésével terjedt

el hazánkban. A vörös márványt utánzó festett, ívelt retabló előtt ezüstözött, kupolával fedett

18. kép

építmény emelkedik, magába rejtve Szűz Mária kegyszobrát. Az eredeti öltöztetős Mária-szobor elveszett. A jelenlegi 1889-ben a tiroli St. Ulrichban készült. Az oltárépítmény tetején az Atyaisten dicsfénnel övezett, felhőkön trónoló szobra látható. A jobb oldali adoráló angyalhoz fűződik az a legenda, hogy benne Stulhoff Sebestyén korán elhalt kedvesének arcvonásait örököltette volna meg. A **Jézus Szíve** kultuszt, a Szent Szív tiszteletét csak 1856-ban vezette be az egyház. Vajda Sámuel azonban 1766-ban külön engedélyt kapott XIII. Kelemen Pápától a Jézus Szíve ünnep megtartására Tihanyban. Az oltár retablójának felépítése teljesen megegyezik a vele

szemben álló Máriazelli-oltárával. Az oltár középpontjában Jézus háromnegyedes szobra áll. Mindkét kezével tövissel koszorúzott, dárdával megnyitott szívére mutat, az üdvösség forrására. A **szószék** a főoltárral együtt 1715-ben készült. Bejárata közvetlenül a kolostor folyosójára nyílik. A korai kereszténység négy latin teológusát gyakran ábrázolták a szószéken az evangélistákkal együtt, mint az igaz hit szószólóit. Szent Ambrust a méhkassal, Nagy Szent Gergely pápát a galambbal, Szent Jeromost a koponyával, és Szent Ágostont a szívvel. A szószék hangvetőjének tetején négy puttó látható, kezükben pásztorbotot, keresztet, kettős keresztet fogva, az alattuk ülő egyházatyák pápai méltóságának jelképeként. A négy evangélista szimbólumát a hangvető tetejére helyezték, ahol az Isten szeme ábrázolás körül ott találjuk a sas (János), az oroszlán (Márk), az ökör (Lukács) és az angyal (Máté) faragványait. Az egyházatyák szobrai közötti domborművek a Hit - Remény - Szeretet allegorikus megjelenítői. A szószék bejárati ajtaján Szent Pál apostol domborműve látható. A **Szent Benedek-oltár és a Szent Skolasztika-oltár** 1759-ben készült el. A Rendalapító nursiai Szent Benedeket ábrázoló oltárképet Stern János pápai festő készítette. A kép azt a jelenetet ábrázolja, amikor Benedek megáldja a számára felszolgált, mérgezett borral teli kelyhet. Az oltár két oldalán Benedek tanítványainak, Szent Maurusnak és Szent Placidusnak szobra áll. Szent Skolasztika oltárképét szintén Stern János festette. A képen Benedek nővérének lelke, halála pillanatában galamb képében az égbe emelkedik. A két oldalt álló szobrok bencés apátnőket: Nagy Szent Gertrúdot és Szent Walburgát ábrázolják. A jelenlegi **keresztelő kút** feltehetően 1896-ban készült, a korábbi keresztelőkút faragott részleteinek felhasználásával. Bizonyosan a XVIII. század második felében készült a Jézus megkeresztelését ábrázoló szoborcsoport. Hevesi Heizer József műbútorasztalos készítette a berendezési tárgyakhoz stílusban illeszkedő, neobarokk **Lourdes-i Mária-oltárt** 1900 körül. A templom 12 változatú **orgonája** 1765-re készült el. A hangszer 1993-ban újraépítették. A mozgalmas, ívelt vonalakból formált orgonaház tökéletesen illeszkedik az építészeti térbe, a karzat ablakának homlokívébe. Az orgonaház és az orgonakarzatot lezáró, csipkeszerű rács szobrásza Huber József, festője és aranyozója Codelli József volt. Az orgonaház és a karzatrács tetején a zenélő angyalok a Szent Cecíliát az orgonával valamint Dávid királyt a hárfával ábrázoló festmény is az orgonaház két oldalán. A nagy mélységű orgonakarzat hátsó felében az orgona mögött találhatóak az 1760-ra már készen álló **szerzetesi stallumok**. A templom más berendezési tárgyaival ellentétben a gazdag faragás elkészülte után ezeket nem festették színesre, hanem anyaguk természetes tónusában hagyták. A XVIII. században a **templom falai** csak fehér meszelést kaptak, ellentétben a gazdag barokk berendezéssel. A XIX. században a fehér meszelést felújították a falpillérek zöld festésével együtt. 1889-ben a templom nagy felújításakor elhatározták, hogy terét falképekkel is díszítik. A kor három jeles festőjét: Deák-Ébner Lajost, Lotz Károlyt és Székely Bertalant bízták meg egy-egy boltmező kifestésével. A munkát Lotz Károly fogta össze és ő tervezte az ornamentális díszítést is. A szentély északi oldalához épült a **sekrestye**. Boltozatának képeit 1786-ban

Ambrosio Dornetti festette. Ezeken Melchizedek áldozatát, a keresztre feszítést, Zakariást az angyallal, valamint a gyermek Sámuel a Héli főpappal ábrázolta. Középpont az Isten béránya jelenik meg. Berendezéseikhez tartozik két hatalmas gazdagon faragott - apáti és konventi - barokk öltözőszekrény, egy díszes fali kézmosó vörös mész kő medencével valamint három két-két festménnyel összeépített térdeplő. Az **altemplom** (18. kép) három hajós három oszlop-párra támaszkodó terét a szentélybe felvezető lépcső két oldala mellett elhelyezett lejáraton lehet megközelíteni. Az altemplom az egyetlen olyan tér, amely a XI. századi templomból viszonylag érintetlenül megmaradt. Eredetileg királyi temetkezőhelyül szolgált, itt helyezték nyugalomra I. Andrást és fiát, Dávid herceget. Az altemplomot többször átalakították, felújították, 1889-ben Lotz Károly irányításával ismételen kifestették.

A kerengő-udvar, quadrum

A káldeusok palotaudvaraikban négyzet alaprajzú kerteket építettek, ebből keletkezett a Paradicsomkert fogalma. A perzsa kert az élet négy folyója osztotta négy részre. Ez a motívum élt tovább minden művészeti ágban. A híres Paradicsom-motívumos szőnyegek az élet folyóit ciprusok és gyümölcsfák kísérik. A ciprus örökzöld lombja a halál és feltámadás szimbóluma, a gyümölcsfáé az élet és a termékenység. A kozmikus ritmus geometriai formája, a négy elem megjelenítője. Világmodell, amelyen a jó és a gonosz küzd. A világot szimbolizáló sakkot és a Paradicsomkert az arabok magukkal hozzák Európába. A mennyei kert jellemzője a négy folyó, mely négy égtáj felé áramlik. Metszéspontjában 12 oroszlán tartja a kútát. A négy mező virágzó bokrokkal és aromás füvekkel volt beültetve. A kolostorok kerengő-udvarai a perzsa kertek formáját követik. A belső kert kialakítása a négy részre osztott mezőt keresztény tartalommal töltötte meg, a négy mezőben Mátét emberként, Márkot oroszlánként, Lukácsot bikaként, Jánost sasként ábrázolta attribútumaik szerint. Szent Benedek tevékenysége és regulájának hatása átforgalmazta Európa képét. Egyensúlyt teremtett a testi és a szellemi munka között. "A tértlenség a lélek ellensége"-mondta. A szellemi munka alapja a csendes olvasás. Első helyen Szentírás olvasása állt, de mellette a kolostorokban összegyűjtött ókori szerzők olvasása, a kertészet és a mezőgazdaság több száz éves tapasztalatait tartalmazó antik szerzők növénytermesztő irodalma is sorra került. A betegápolást, orvoslást is feladatuknak tekintették a bencések. A kolostorkertek lettek a gyógynövények "gyűjteményes kertjei". Az orvosi és a botanika ismeretek is az ókori szerzőktől származtak. A kert formai kialakításának alapfelfogása, hogy a kert az emberiség története során összekötő kapocs a makrokozmosz és mikrokozmosz között. Szimbóluma a paradicsomi állapotnak az isteni, teremtett és az ember által megművelt, létrehozott földi térnek. A Nap ősidők óta az élet és a tisztító erő jelképe. A keresztény hit és hagyomány párhuzamot von Krisztus és a Nap között. A kert közepén kút állt, melynek fedőrácsa fényes sárgaréz-ből készült Nap motívum volt. A kút oldalán az éves ritmust megjelenítő csillagképek jelei rézkorongon ábrázoltattak. Tihanyban a tizenkét részből álló kút fehér márványába csillagformák mélyednek. A kút kávéjába vésett felirat "ORA ET LABORA" (imádkozzál és dolgozzál), azt a benedeki alapfelfogatot jeleníti meg, amely éves és napi ritmust ad az ember életének, egyensúlyt hirdetve a lelki élet, a szellemi és testi munka között. A Nap a kerti kompozícióban a kút fölött helyezkedik el. A tűz és a víz ellentétes elem, mégis az ember életétől elválaszthatatlan. A víz az élet kezdete, az élet forrása, a megtisztulás eszköze, az újjászületés eleme az ember számára. Jézus megnyitotta a paradicsom megrekedt forrását az embereknek, hogy újjászülethessenek benne. A kút körül koncentrikus körökben, különböző burkolt, gyeper és növényekkel beültetett felületek a Nap körüli bolygópályákat jelképezik. Mindezen szerkezetet kiemelt, téglából kialakított növényágyak foglalják keretbe és választják el az épülettől. Ma az udvarban helyezték el mindazokat a kultúrnövényeket, amelyeket az ember évezredek óta használ, s amelyek használatát a bencések terjesztették el hazánkban. Az apátság pecsétjével jelzett cserépedényekben elhelyezett délszaki növények a hely mediterrán karakterét tovább fokozzák. Az udvarban egy hársfa is kiültetésre került. A lugas kovácsoltvas szerkezete szőlővel van

befuttatva. A növényágy előtt, az északi kertrészen kiemelt szegélyű burkolt színtér helyezkedik el, amely szabadtéri előadásoknak, rendezvényeknek ad helyet, hiszen a kert mindig változó, eleven tér, amelyet az emberi gondoskodás éltet.

Nyitvatartás:

november 1 – március 1: 10.00-16.00 óráig, május 1 – szeptember 30: 09.00-17.30 óráig

Belépőjegyek:

Március 12-től Október 31-ig: Felnőtt: 800 Ft/fő Diák, nyugdíjas: 400 Ft/fő Magyar nyelvű tárlatvezetés: 6000 Ft A belépőjegyek érvényesek a templomba, az altemplomba, a IV. Károly emlékszobába, és a jubileumi kiállításokra.

Az apátság környezetében még számos gazdasági létesítmény látható. Az egykori **apátsági majorság** emléke a tihanyi apátság birtokain, a XVIII. sz. óta folytatott allodiális gazdálkodásnak. A korabeli majorság épületei az 1830-as években épültek a Belső-tó falu felé eső partján. Ma is eredeti állapotában látható a **juhhodály** és a 11 pár pilléren nyugvó **lábaspajta**, itt nyaranta a Képzőművészeti Főiskola hallgatói dolgoznak. A marha-, tehén-, borjúistállók felújított épületeit a Kőrösi Csoma Sándor Alapítvány kulturális és turisztikai célra hasznosítja. Az egykori cselédház ma felújított lakóház. A Balaton-felvidéken már a rómaiak is termeltek szőlőt. Tihany már a monostor alapításakor jelentős bortermelő hely volt, s mind a mai napig az. Az apátsági birtokon termelt szőlő feldolgozására, tárolására építették 1822-ben a Belső-tó északi partján az egyedülálló, kettős kereszt alaprajzú dongaboltozatos pincét és a klasszicista stílusú **apátsági présházat**. A pincében ma is kitűnő tihanyi bort tárolnak. A 19. században épített **apátsági magtár** (granarium) a község legnagyobb tömegű épülete. A kétemeletes, durva vakolású épületet, a helyi szokásoknak megfelelően, sima fehér szalagok, ill. ablakkeretek tagolják. Az épület ma a község művelődési háza. Az egykori **apátsági községkocsmá** a 19. században épített kocsmá-fogadó a közösségi élet fontos helyszíne volt a faluban. Átalakítását követően ma is turisták kedvelt helye, mint Fogas Csárda. A mai posta épülete régen az **apátsági orvos lakóháza** volt. A 19. században épült, szerény, földszintes klasszicizáló épület.

Marcipán Múzeum

Batthyány u. 17. Tel.: +36 30/216-8191

e-mail: marcipanhaz@canet.hu

Nyitvatartás: egész évben 10.00 – 18.00 óráig

Belépő: - Felnőtt: 280,- Ft - Diák: 180,- Ft

Szabadtéri Néprajzi Múzeum

Tihany középkori eredetű, hagyományos kultúrája az 1950-es évekig élőnek mondható. A vár, és az apátság birtokán dolgozó tihanyi lakosok jellemzően szegények voltak, ez építészetükben is megmutatkozott. Gyakran egy telken több egyszoba-konyhás zsellérházat is építettek. A házakban jellemzően középen helyezkedett el a füstös konyha melyet a 19. században váltott fel a szabadkéményes füstelvezetésű konyha. További helyiségek a tisztaszoba, a kamra, a pajta és az istálló. Az 1936-ban skanzen jelleggel épített házban a konyhában kemencével, a szobában szemes cserépkályhával fűtöttek. A házak fala vagy sövényfonású tapasztott fal, fehérre meszelve, vagy sárba rakott jellegzetes szürke színű tihanyi bazalttufa kőfal, fedelük nád (19. kép). Bútorzatuk több korosztályt kiszolgáló keményfából készült. A számos műemlék jellegű házból ma eredeti állapotban, berendezve látogatható a Pisky István várkapitány nevét őrző Pisky sétányon az ún. parasztgazda háza, és a hálászceh háza, ahol látható még a halászok fatörzsből kivált bődönhajójának egy példánya is. A Batthyány J. utca végén pedig a fazekasház látható. A kiállítóhelyet Tihany Önkormányzata működteti. A többi védett ház ma is lakott vagy egyéb turisztikai célokat szolgál.

19. kép

Pisky sétány 12. Tel.: +36 87/714-960; 06-20-924-3893

Nyitva: 06. 15-ig: 11.00-15.00 óráig 06. 16-tól 09. 30-ig: 10.00-17.00 óráig

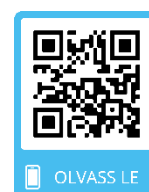
Belépő: Felnőtt: 300,- Ft; Diák, nyugdíjas: 250,- Ft; 10 fő felett: 250 Ft

Magyar Királyok Történelmi Panoptikuma és Kalózmúzeum

Cím: 8237 Tihany, Kossuth u. 35. a posta melletti mini market épületben.

Email: arkonatrade@t-online.hu

Web: www.panoptikum.hu Tel: (30) 946-8220

OLVASS LE

Barth Lídia Fazekasház

Cím: 8237 Tihany, Batthyány u. 26. Tel: (87) 448-159

OLVASS LE

Magyar História - Történelmi Mozi Tihanyban

Cím: 8237 Tihany, Posta-köz 1. (Németh László Művelődési Ház)

Tel: (30) 864-8373

A IV. Károly Kálvária

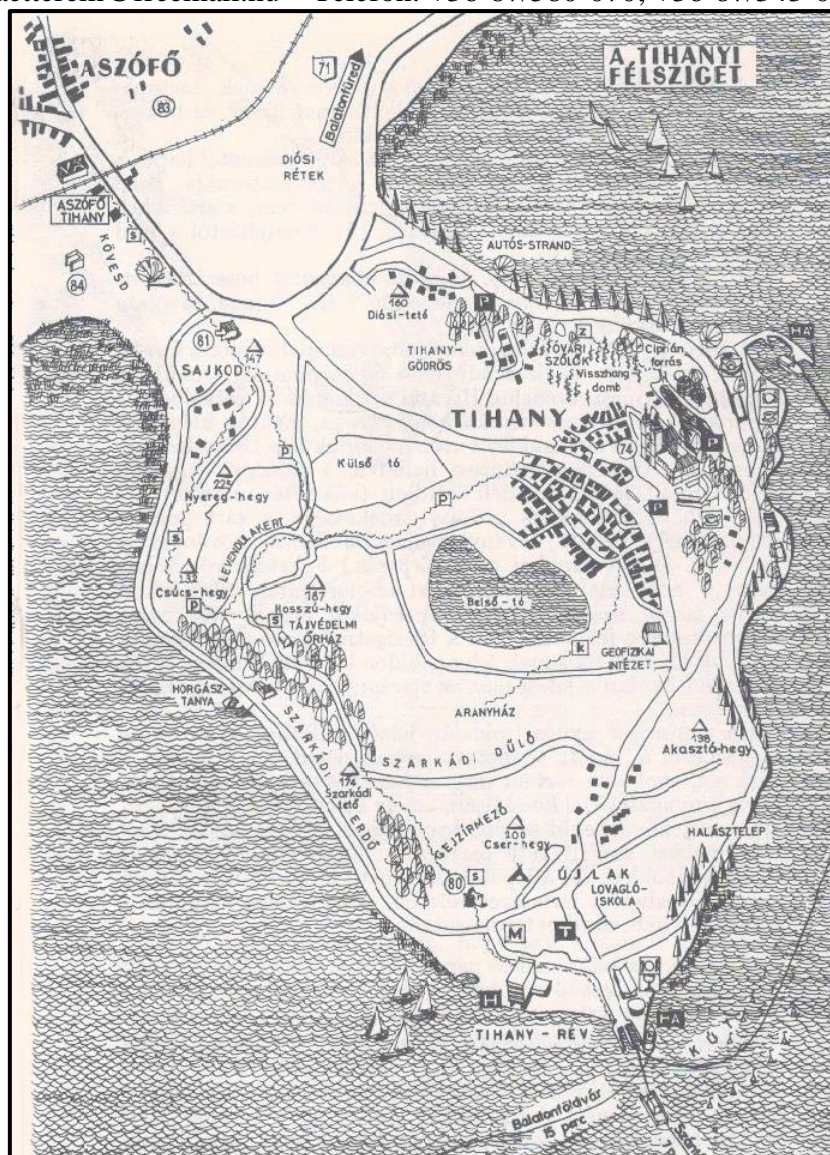
Károly király magyarországi utolsó napjait Tihanyban töltötte, 1921. október 26-31-ig. Innen Madeira szigetére száműzték, ahol 1922. április 1-jén halt meg. A IV. Károly Tihanyi Országos Emlékbizottság kezdeményezésére és szervezésében valósult meg közadakozásból az ország legszebb XX. századi kálváriája. Minden stációra felvésték az adományozó vármegyék nevét és címerét. A Kálvária építésének célja az volt, hogy Jézus Krisztus Golgotára vezető keresztútjának mintájára keresztút formában ábrázolják Magyarország sorsát. A Kálvária felszentelése 1927. Augusztus 15-én történt, 1950-ig a keresztúti ájtatosságot nagyhéten a kálváriánál végezték. 1960-ban felszabadulási emlékmű felállítására ürügyén lebontották, ám 1988-ban megtörténhetett a kálvária új alapkő-letétele. Tihany község Önkormányzata és a Tihanyi Bencés Apátság létrehozta a IV. Károly Kálvária Alapítványt, amelynek célja, a lerombolt kálvária helyreállítása.

A **református templom** 1793-ban épült, egyszerű téglalap alaprajzú építmény, ettől nyugatra emelkedik a négy fehér pilléren álló zsindegyel fedett, ma is használt harangláb.

Borcsa Étterem

Cím: Borcsa Restaurant Web: <http://www.borcsaetterem.hu>

E-mail: borcsaetterem@freemail.hu Telefon: +36-87/580-070; +36-87/343-019

7. térkép

Kiemelkedő természeti és kulturális értékek:

A mediterrán táj markáns képét a vulkanikus erők évmilliókkal ezelőtt alakították ki, amelyről napjainkban a két óriási méretű kaldera tanúskodik. E krátermaradványokban alakult ki a Balaton vízszintjénél magasabban fekvő két lefolyástalan tó, a horgászok kedvelt helye a Belső-tó, és a vízimadarak paradicsoma a Külső-tó. A vulkanikus utótevékenység során feltörő több mint száz gejzirkúpot formáltak a félsziget területén, közülük a legszebb az Aranyház, aminek fehér szikláit napfényben aransárga zuzmó borítja. A geológiai érdekességek mellett a ritka növények és állatok élőhelye is a félsziget (7. térkép). 2003. július 1-én Tihany az Európa Tanácstól EURÓPA DIPLOMÁT kapott. Az 1952-ben alapított tihanyi Tájvédelmi Körzet később észak felé bővült, 1658 hektáros területe ma a Balaton-Felvidéki Nemzeti Park egyik tájegysége.

Itt kell megemlítenünk a **Ramsari Egyezményt**, hivatalos nevén az „egyezmény a nemzetközi jelentőségű vizes élőhelyekről”, mely a vízimadarak élőhelyeinek védelméről szóló természetvédelmi államközi megállapodás. A vizes élőhelyek átalakításának, pusztulásának felgyorsuló üteme eredményezte azt a nemzetközi összefogást, mely e szerződés létrehozásához

vezetett. A negyvenöt éves története során az egyik legdinamikusabban fejlődő egyezményként fokozatosan szélesítette ki tevékenységét. 168 aláíró ország között Magyarország korán, már 1979-ben csatlakozott az egyezményhez, melyet az Országgyűlés törvényként hirdetett ki. Eredetileg a rohamosan csökkenő vízimadár-állományoknak kívántak a csatlakozó országok védelmet biztosítani. A tapasztalatok azonban hamar rávilágítottak arra a tényre, hogy önmagában a vizes élőhelyek védelme nem elegendő, magát az ökológiai rendszert kell megőrizni, amely képes az ott előforduló fajok fenntartására. Magyarországon 29 terület, összesen 250.000 ha tartozik a védett vizes élőhelyekhez. 1989-óta az egész Balaton, mind a 59.800 ha október 1 – április 30 között védelmet élvez.

A Balaton-part és a Bozsai-öböl

A félsziget partvonalából a természeteshez leginkább hasonló állapotban a délnyugati oldal, különösen a Gurbicza alatti résztől a révig terjedő szakasz maradt meg. Sajkodnál és a Bozsai-öbölben a part ma is természetes állapotát őrzi. A Bozsai-öböl a Balaton egyik utolsó csaknem háborítatlan sekély, nádas öblözete. A nádas belső szegleteiben fehér tavirózsa (*Nymphaea alba*) díszlik. Az öblöt a part felől kaszálók, rétek, láprét maradványok kísérik, rajtuk mocsári kosbor (*Orchis laxiflora*), keskenylevelű gyapjúsás (*Eriophorum angustifolium*) és szibériai nőszirm (*Iris sibirica*) virágzik tavasszal sok más védett növény társaságában. A nádas ritka madárfajok egész sorának nyújt költési lehetőséget, így a nyári ludaknak (*Anser anser*) és a barna rétihéjának (*Circus aeruginosus*) is. Az emlősök közül különösen a fokozottan védett vidra (*Lutra lutra*) állománya érdemel említést.

Tihany tavai

A Külső-tó és a Belső-tó mellett csapadékos években feltűnik a Rátai-csáva vizes-lapos élőhelye. Ritka szavunkat ma már csak úgy használjuk: „valaki csávába került”, de aligha tudjuk, mit is jelent maga a csáva szó... A félsziget mindhárom beltava egykori vulkáni kráter helyén keletkezett a csapadékvíz összegyűlése révén. Forrás vagy patak nem táplálja őket, ez magyarázza időszakos kiszáradásukat, melyre az utóbbi évszázadokban mindhárom tó esetében volt már példa. A Belső-tó közvetlenül Tihanytól nyugatra található, víztükre nyílt, ovális alakú. A Balaton szintjénél 26 m-rel magasabban helyezkedik el, a vulkáni erupció lesüllyedt kalderájában. Egykor gazdag növény- és állatvilágáról volt híres, ma kedvelt horgászterület. A Külső-tó a félsziget egykori vulkánjának főkráterében keletkezett, erősen feltöltődött, sekély tó, a tengerszint felett 116 m magasságában. Az 1800-as évek elején levezető csatornákat ástak, hogy a tó vizét az Aszófői-séden keresztül a Balatonba vezessék. A lecsapolt területeket kaszálóként hasznosították. 1976-ban az akkori természetvédelmi hatóság vette át a terület kezelését. A levezető csatorna lezárásával ekkor kezdődött meg a tó eredeti állapotának visszaállítása. Az azóta eltelt évtizedek alatt a vízi növényzet teljesen visszatelepült, s megjelentek a vizes élőhely jellegzetes állatfajai is. Gazdag, a vízhez kötődő rovarvilág, különösen sok ritka szitakötőfaj találta itt meg életfeltételeit. Nagyszámú kételtű és hüllő él a tóban, a mocsári teknős (*Emys orbicularis*) állomány kiemelkedő. A madarak közül itt is költ a nyári lúd (*Anser anser*) és a barna rétihéja (*Circus aeruginosus*), az utóbbi években pedig vörös gém (*Ardea purpurea*) fészkeléséről is tudunk. Fontos őszi táplálkozóhelye a gémféléknek, mivel a sekély víz ideális e fajok vadászati módszereinek. A vonulás előtt gyakran 20-25 nagykócsag (*Egretta alba*) is tartózkodik egyszerre a tavon. A félsziget harmadik tava a Rátai-csáva, mely szintén egykori vulkáni kráterből keletkezett lefolyástalan medencében alakult ki, víztükre azonban csapadékos évek tavaszain is alig éri el a fél hektárt. Nyár végére aztán ez a kis tavacska is többnyire kiszárad.

A kalderaperem maradványai

A félsziget alapját, a mintegy 100 m-re a felszín alatt húzódó felső-miocén sekélytengeri mészkövek és márgák alkotják, melyek triász üledékekre, permi homokkőre és fillitre rétegződtek. A pannon-rétegekben található a "tihanyi kecskeköröm" néven közismert kővület, a *Congeria ungula caprae* kagyló maradványa. A Pannon-tenger visszahúzódását a bazaltvulkánosság megindulása követte, a vulkáni működés középpontja a mai Külső-tó helyén volt. Ekkor képződtek több helyen jól látható bazalttufa rétegek, vörös homokkő bombákkal. Az egykori vulkáni kráter (kaldera) peremének maradványai ma különálló hegyekként látszanak a Külső-tó körül: a Csúcs-hegy, a Nyereg-hegy, az Apáti hegy, a Kiserdő-tető és az Óvár.

Csúcs-hegy

A heves utóvulkáni tevékenység hatására egész sor gejzirkúp alakult ki a félszigeten, ezek egyike a Csúcs-hegy. A forráskúp és a feltörő forró víz vájta kürtő ma is szépen látható a félsziget legmagasabb pontján (235 m). A bazalttufára települt gejzirit "sapka" ellenállt a hegyet lepusztító erőnek, így alakult ki a jelenlegi érdekes forma. A kúpszerűen kiemelkedő sziklák lemezes hidrokvartitból, kovás mészkőből és tömeges gejziritből állnak. A nyugati oldalán található forrásbarlangot a szájhagyomány Sobri Jóska, a híres bakonyi betyár barlangjának nevezi.

Nyereg-hegy

A Nyereg-hegy a Csúcs-hegyet az Apáti heggyel összekötő keskeny, sziklás gerinc, melyről csodálatos panoráma nyílik a Balaton-felvidék, a Balaton déli medencéje és a Bozsai-öböl felé, ellenkező irányban pedig a félsziget belsejére. A félsziget egyik legértékesebb földtani képződménye ez az ék alakú hegygerinc. A bazaltvulkánosság utóműködésének hatására forró víz áramlott az egykori felszínre. A kisebb-nagyobb meleg vizű tavakban növénymaradványokat őrző tavi hidrokvartit és vékonylemezű kovás mészkő képződött. A mészkőlemezek szeszélyesen gyűrt formája az egykori víz- és kéregmozgás eredménye.

Apáti-hegy

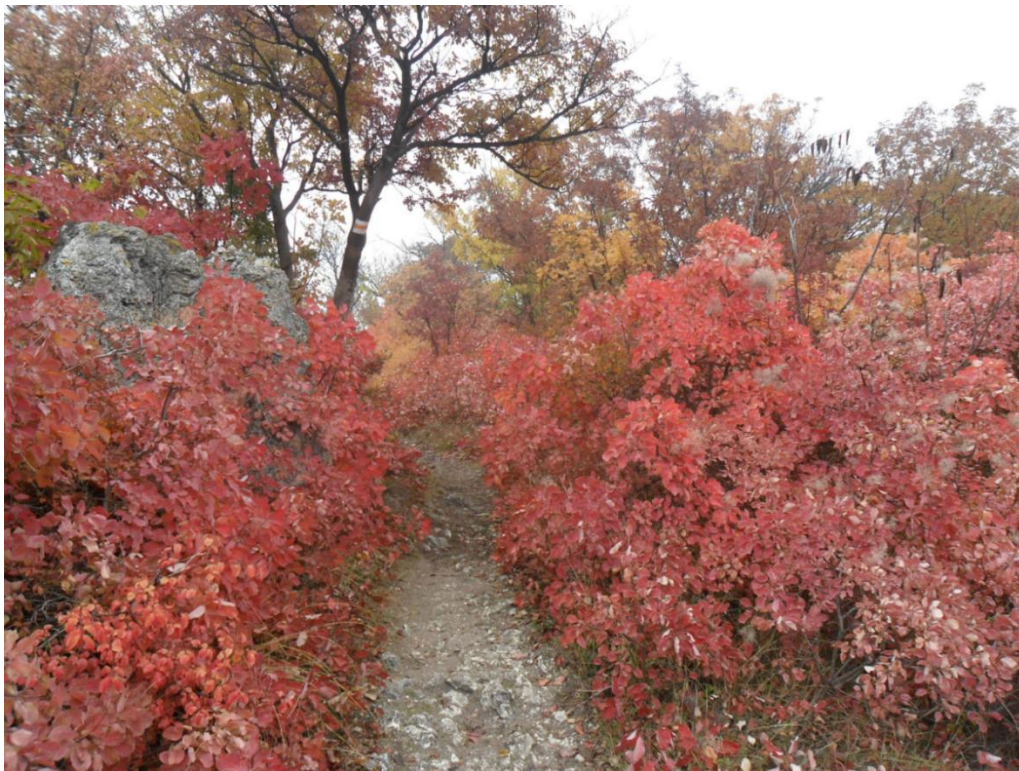
20. kép

Ez a kalderaperemnek a Külső-tóhoz legközelebb eső egysége, keleti oldalán meredeken, bazalttufa sziklákon keresztül esik a térszín a tóig. A sziklaalakzatok a szél pusztító munkájának nyomát viselik. Északi oldalán látható a helyreállított **Apáti-templomrom** (20. kép), jelezve az egykori Apáti település helyét. A tihanyi-félszigeten hajdan három településből a kettő Árpád-kori község - Újlak és Apáti - a török időkben elpusztult, helyüket és emléküket csak egy-egy templomrom őrzi. Az apáti templomrom a félsziget északi bejáratánál található, a XII. - XIII. században épült, igazi román-kori épület. Az Apáti-hegy a félsziget egyik legértékesebb élőhelye. A hegytetőn - a részben másodlagos gyepekben - egész sor mediterrán-szubmediterrán növény él, köztük a vetővirág, az őszi csillagvirág, a borzas szulák, a hártvás galambhegy. Megtalálható itt a töviskés lucerna, több árvalányhajfaj és a törpe nőzirom is. A keleti oldal szikláin virít a cseh tyúktaraj, a Pannon

madárbirs és a bokros koronafürt (21. kép). A délszaki klíma a rovaroknak is kedvező, a hazánkban ritka, nagytermetű mediterrán kabócafajok is megtalálhatók itt: az óriás énekes kabóca és a mannakabóca. A déli oldalon található a félsziget egykori híres levendulásainak utolsó maradványa. A művelés felhagyása óta az eredeti növényzet részben visszatért, a levendulatövek köze elgyepesedett. A levendulás központi részén, mintegy 5 hektáron a Nemzeti Park a cserjék rendszeres irtásával, legeltetéssel fenntartja a régi állapotát. Ezen a területen virít a valószínűleg szintén egykori termesztésből kivadult gyapjas gyűszűvirág, mely fokozottan védett növényfaj. Az itt előforduló védett rovarok közül a mandulacincér érdemel említést.

Kiserdő-tető

A félsziget központi részén, a Külső- és a Belső-tó között emelkedő kalderaperem-maradvány. A vulkáni működés során létrejött bazaltsziklákat a későbbi földmozgások kibillentették eredeti helyzetükből. A szél a puhább kőzetanyagot elbontotta, a szilárdabb kötőanyagú bazalttufa azonban ellenállt a pusztító erőknek. A hegy tetejét sziklagyep és pusztafüves lejtősztyepp borítja, oldalain cserszömörécék, háttérben a Külső-tóval.

21. kép

Óvár

A félszigetet keleti oldalról határoló markáns gerinc, a Balaton felé néző festői bazalttufa alakzatokkal. Az Óvár nevű hegy ovális alaprajzú földsáncrendszere a bronzkor végén és a korai vaskorban épült. Ez a Balaton-vidék legépebben fennmaradt és legnagyobb földvára. Háborús körülmények között a környék népének biztos menedékhelye, s egyben fejedelmi székhelye volt. Az Óvár déli lejtőjén - az autóparkoló helyén és a környékén - a földvár fedelmeinek sírjai fölé mészkőből és földből több méter magas halmot emeltek. A halomsírok egy részét az 1970-es évek elején feltárták, a hamvasztásos sírokban agyagedények cserepeit, bronz ékszermaradványokat és megszenesedett búzaszemeket találtak. Az egykori földvár maradványai közelében, ún. pannon gyepek találhatók, jellegzetes védett növényeik a

hangyabogáncs, a nagy pacsirtafű, a tavaszi hérics, a nagylevelű madárbirs, a leánykökörcsin és a csillag gerebcsin. Itt él a hazánkban csak két helyen előforduló nyugati ajtóscsiga.

Barátlakások

Az Óvár keleti oldalán 20 m magas bazalttufa sziklába vájt barlangok sorozata húzódik, ezek az ún. **barátlakások**. A XI. - XIV. század között ortodox görög szertartású remeték, orosz szerzetesek lakták, akiket I. András királyunk felesége hozott magával a kijevei nagyfejedelemségből. Ők vájták ki celláikat, kápolnájukat és ebédlőtermüket keleti típusú

22. kép

laura-rendszer szerint. Ez a Kárpát-medencében, sőt Közép-Európában az egyetlen, aránylag épségben maradt remetetelep, helyi neve barátlakások (22. kép). A cellacsoportokból ma már csak három látható, a többit az 1952. évi sziklaomlás betemette. 1984-ben régészeti és geológiai feltárást végeztek, melynek során több csontváz is előkerült. 1994-ben a sziklafalat és a még meglevő cellákat stabilizálták. A remeteteleptől nem messze található Tihany egyetlen rétegforrása, amit korábban Orosz kútnak, ma Ciprián-forrásnak hívnak.

Akasztó-domb

A hegy neve onnan ered, hogy Zsigmond király 1714-ben pallosjogot adományozott az apátságnak gonosztevők elfogására, elítélésére és kivégeztetésére. A bitófát ezen a helyen állították fel. Az Akasztó-dombhoz kötődik a csak Tihanyban űzött halfogási mód a "látott hal", a garda halászata. A hegytetőről a halászkompánia egy-egy tagja, a "hegyenjáró" figyelte a garda csapat vonulását, s jelzéseivel innen irányította a vízen várakozó hálövetésre kész társait. Herman Ottó leírásából tudjuk, hogy egykoron tíz halászbokor működött a faluban. Minden évben november elején tartják Tihanyban a Garda Fesztivált, ahol sokféle képpen készítve meg is lehet kóstolni ezt a különleges finomságú balatoni halat..

Újlaki templomrom

A félsziget déli csúcsánál, révhez közeli egykori révészfalú emlékét őrzi a templomrom, az egyenes záródású szentély fala ma is áll. Állagmegóvása 1963-ban történt (23. kép).

A Szarkádi-erdő

A félsziget peremének hegyei nagyrészt erdővel borítottak, ezek legszebbje a délnyugati oldalon fekvő Szarkádi-erdő. Jellemző faállománya a cseres-kocsánytalan tölgyes, melybe molyhos tölgy, virágos kőris, mezei juhar és a mezei szil elegyedik. Néhány különleges tölgy is él itt, így az olasz tölgy. A gazdag cserjeszint alatt sok értékes lágyszárú növény él. A szarkádi-erdő állatvilágának jellegzetes tagja a védett nagy hörcsincér, a szarvasbogár, a pettyes götte és a barna ásóbéka. Gyakori hullófaja az erdei sikló, a madarakat a fekete harkály, a zöld és szürke küllő, a nappali ragadozók közül a karvaly, az éjszakaiak közül pedig egy igazi délszaki ritkaság, a füleskuvik képviseli.

23. kép

24. kép

A gejzírmező és az Aranyház

A Szarkádi-erdő és a Belső-tó között elterülő gejzírmező mintegy hárommillió évvel ezelőtt, a földtörténeti negyedidőszakban keletkezett. A bazaltvulkánosságot követő vulkáni utóműködés során forró víz áramlott az egykori felszínre. A hévforrások- hasonlóan a jelenleg Izlandon működőkhöz-időszakos gejzír formájában törtek fel. A forró vízből és a meleg vizű tavakból meszes, kovasavas iszapok csapódtak ki, melyek fokozatosan szilárd közzé alakultak. A gejzír működésétől, valamint a víz- és kéregmozgásoktól függően a gejzírit tömeges, lemezes, gyúrt formában szilárdult meg, 100-150 kisebb-nagyobb gejzír-kúpot hozva létre. Közülük ma már csak mintegy 50 db látható. A legnagyobb az Aranyház gejzír-kúp (24. kép), mely nevét a tömegesen rátelepedett sárga színű zuzmóról kapta. A jellegzetes sziklai növényzet között melegkedvelő állatok élnek. A gejzír-kúp tetejéről a Belső-tó és az ősközség felé nyílik szép kilátás.

Lóczy-tanösvény

Az eddigiekben részletesen leírt látnivalókon a Lóczy-tanösvény vezet végig a kirándulókat. A kiindulópontja a Sajkod melletti Apáti-templomromnál található, innen az Apáti-hegyen, a Nyereg-hegyen és a csúcs-hegyen keresztül a szarkádi-erdőbe, majd a gejzírmező és az Aranyház érintésével az ősközségbe vezet. Onnan a Kiserdő-tető – Óvár - Barátlakások útvonalon a tihanyi hajóállomásra visz. A tanösvényen 7 megállót alakítottak ki, ezek egy-egy nevezetességhez kötődnek. Állomásain ismertető táblái jól olvashatóak, informatívak.

Tihanyi körtúra (15 Km)

Ha a félsziget nyakától indulunk, autónkat a sajkodi bekötőútnál hagyhatjuk. Itt távolsági buszmegálló is található. Az Apáti templomromot szép természeti környezetben tekinthetjük meg, általában kívülről. A romoktól felfelé mászunk kissé a Nyereg-hegyre a (S) jelzésen. Ha ősszel vetődünk erre, valódi csodát láthatunk: a színek páratlan tobzódásának lehetünk tanúi. A cseresznyék bordó, lila, piros, rózsaszín, sárga levelei, a somok vöröslő termései, és levelei, a kőrisek, juharok aranylő ruhája, a borbolyák lángoló üstökei kápráztatják szemünket. Utunkat a zöld (T) tanösvény jelzés kíséri végig. A Lóczy-tanösvény mentén többnyire jó minőségű eligazító táblák, tájékoztatók és táblók mutatják be az aktuális látnivalókat. Kiérve az erdőből fantasztikus látvány tárul elénk: hihetetlen sziklaalakzatok tekeregnek a színpompás erdőben, melynek háttérét az erdei fenyők haragos zöldje adja... A gejzírit nevű kőzet lemezes rétegekben tárul elénk, kristályos járataiban, üregeiben pozsgások

élnék. A Nyereg-hegy oldalában megkapó bazalttufa sziklafalak, a Csúcs-hegyen a Sobri Jóska kürtőbarlang nyújt érdekes látnivalót. Több pontról figyelhetjük a Bázisai-öböl és a Csóka-part nádasait, madárvilágát. Ha van távcsövünk, kis szerencsével kócsagot, gémet, kárókatonát, hattyút, sirályt, vadkacsát, szárcsát, bakcsót is láthatunk! Utunk során 100 méteres szintkülönbségekkel mászunk hol fel, hol ereszkedünk le. Legmagasabb pontunk a 232 méter magas Csúcs-hegy, ahonnan a (P) jelzésen a Rátai csáva érintésével levendulák és szőlők között juthatunk Tihanyba. De folytassuk tovább utunkat! A Gubicsa-tető sziklafala után leereszkedünk a tájvédelmi őrháznál álló pihenőpadokhoz. Az óriási, öreg tölgyek lombosára alól ismét felfelé mászunk a tó fölötti Szarkádi erdőig. Itt a Gejzírmező nevű réten több kúp magasodik, találhatunk egy félbe vágott gejzirkúpot is, melynek megcsodálhatjuk fumaroláit is. Innen meredeken ereszkedünk le földlépcsős ösvényen a (Z) jelzést követve az Újlaki templomromhoz. Az egykori halászfalu templomának romjaira sajnos most a Club Tihany gigantikus, ám izléstelen panelszállodája vet árnyékot. A szigetcsúctól vissza fordulva, a (Z) jelzést követve másznunk kell a Cser-hegyig, ahol az Akasztó-domb felé letérhetünk Tihanyba, vagy folytathatjuk a kalandok sorát és a (Z+) jelzésen haladva egy csodás réten át a „Présház” nevű kőgrottához érünk. Benne kőzetkiállítás tekinthető meg szabadon. Tőle pár lépésre elénk is tárul az Aranyház-gejzirkúp, műfajának legnagyobbika. Rajta valóban rengeteg aranyszínű pecsétzúzmó látható. Fel lehet mászni a sziklákra, ahonnan páratlan látvány tárul elénk! Az Apátsági templom, a Belső tó és a Balaton körös-körül.... Leereszkedve a bájos ösvényen, ki is érünk a Belső tó partjára, ahol szürkemarha csorda legelészik. A jól körbejárható hatalmas víztükrű tó szélét nádasok szegélyezik, sok vízimadarat figyelhetünk meg. A levendula feldolgozónál érünk be Tihanyba, ahol girbe-gurba utcákon szakadatlanul emelkedve érünk föl az Apátsághoz. Ha utunkat megszakítva időt szánunk a nevezetességek megtekintésére, esetleg a Rege Kávézóban fogyasztunk valami lélekmelengetőt, biztosan sok élménnyel gazdagodunk. A sétány mellvédjéről indulva, és a (ZΔ) jelzést követve kanyargós, meredek utcán át jutunk le a kikötőig. A félgömb alakú kikötőépület alatt elhaladva, a (Z) jelzés a Balaton part hangulatos hullámtörő mellvédje mentén vezet ½ Km hosszan. Balra betérve az erdőbe, hamarosan a Ciprián-forráshoz érünk, melynek vize jó, de nem túl bő. Sajnos környéke az 1996/97 telén bekövetkezett földcsuszamlás óta eléggé rendezetlen. Innen hosszú, meredek lépcsőn emelkedünk föl a forrás fölé, majd jókora út után jutunk el a bazalttufába vájt barlangokhoz, melyet itt Barátlakásoknak neveznek. Több csoportban sok kőfülke látható itt, némelyik valóban romantikus. Tovább kis kunkorral érünk föl a Barátlakások sziklájának tetejére, ahonnan ismét szép kilátás nyílik. Innen felkapaszkodhatunk az Óvár bronz kori sáncára, melyről a Külső-tó nádasai és kevéske víztükrök tárul elénk. A meredek sáncoldal, mivel évezredek óta senki sem bolygatta, páratlan növényritkaságokat rejt, melyeket a tavaszi aspektusban láthatunk leginkább. A parkolótól a (P) jelzésen a Rátai csáva érintésével levendulák és szőlők között juthatunk vissza (S+, S) jelzéseken a kiindulási pontunkra, de szép lehet a takaros kerékpárúton a Gödrös-Diós településrészek irányába is haladni. Innen a Külső-tó másik oldalát láthatjuk és még levendulát is szorgolthatunk....

Most keljünk át a Szántódi révvel a Tihanyi-szoroson és folytassuk utunkat a déli parton! A déli part jellegzetessége, hogy a települések ősi magja a tóparttól kissé messzebb helyezkedik el, valamely domboldalon, addig a vasút és műút valamint a part között színes üdülőtelepek alakultak ki.

Szántód

A helynév eredetileg földművelésre kötelezett szolgálonépek lakóhelyét jelölte, akik az uradalom eszközeivel szántottak a tihanyi apátság birtokán. A települést az 1055-ben kelt Tihanyi alapítólevél még *koku zarma* néven említi, egy 1211-es oklevél pedig *Choczorma* formában. Akárhogy is, a Szent Kristófot, mint az utasok és vízen járók védőszentjét tisztelő családok a révészetből éltek. Még akkor is, ha a révpénz nagy része az apátság pénztárát

gyarapította. Az ősidők óta folytatott révészkedés dereglyékkel történt, melyeket füstjelekkel hívtak át egyik partról a másikra. Az utasok a mindkét parton álló csárdában várhatták a dereglye megérkezését. Hat révész evezett a $\frac{3}{4}$ órás út során, miközben a révészgazda felügyelt a navigációra. Viharos időben az átkelés 2-3 órán át is tarthatott. 1928-óta motoros kompok közlekednek a 1,5 Km széles Tihanyi-szoros két partja között, mely utat 7 perc alatt képesek megtenni. Szántód 1997-ben alakult önálló községgé, addig Zamárdi közigazgatása alatt állt.

Uradalmi majorság, Szántódpusztai Turisztikai és Kulturális Központ

A szántódpusztán ma látható épületek a 18-19. században épületek. Ezen a tájon a pusztá elnevezés nem a nagy kiterjedésű, sík, füves területet jelenti, amelyet állattenyésztésre hasznosítottak, hanem egy olyan földesúri földterület gazdasági központját, amely távolabb fekszik a községektől. Egy ilyen gazdaságban a földeken dolgozó, az állatokat gondozó cselédség lakóházai, istállók és a termények tárolására szolgáló magtárak, pajták álltak. A pusztához tartozott még a birtokot igazgató gazdatiszt kúriája és egy kápolna is. Ezek a majorságok a paraszti gazdaságok felnagyított másai voltak, azaz több paraszti udvar alkotott egy-egy majorságot. Grassó Vilibald apát egyik első tevékenysége volt a dombon látható Kristóf-kápolna megépítése (1735-re készült el). Őt az apáti székben követő Léc Ágoston emeltette az urasági házat, a ma álló kúria elődjét. Szántódpuszta 1994-ben, hetedik magyarországi helyszíneként érdemelte ki az Europa Nostra díjat.

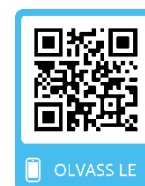
Állandó kiállítások: Szántódpuszta agrártörténete, A Balaton révhajózási története, A cselédek kultúrája, Palóczy Horvát Ádám költő munkássága, Szőlészeti-borászati eszközök

Uradalmi majorság, Szántódpusztai Turisztikai és Kulturális Központ

8622 Zamárdi-Szántódpuszta

Telefon: 06-84-348-714

www.szantodpuszta.click.hu

Zamárdi

A város területe évezredek óta lakott, a régészeti feltárások során számtalan, bronzkori, kelta, germán és római lelet került elő. A legkiemelkedőbb régészeti emléke az avar kori temető, amely a Kárpát-medence legnagyobb és egyedülállóan gazdag leletanyaggal rendelkező avar kori lelőhelye. A város neve először 1082-ben tűnik fel Scamard alakban egy határjárási iratban, majd III. István király 1171-es oklevelében említi Zamardként. Temploma miatt a név Egyházas-Zamárd alakban is előfordul. Nevét a 13. századtól Somárd, Somárdi alakban olvashatjuk. 1594-ben a török lerombolta Egyházas-Zamárd templomát, házait. A templom helyén ma egy négyméteres tölgyfakeszt áll. A környék hosszú időre elnéptelenedett. A település újjáélesztése az 1730-as évektől kezdve Grassó Vilibald tihanyi apát és utóda, Léc Ágoston nevéhez fűződik. 1774-ben megépült Zamárdi új temploma is. Ekkor a falu nevét Szamárdi alakban írták. Zamárdiként először 1828-ban írták, de neve 1932 és 1943 között Balatonzamárdi volt. A lakosság fő megélhetési forrása mindig is a föld- és szőlőművelés, az állattenyésztés és a halászat volt. A mezőgazdaság a Balaton idegenforgalmi hasznosításáig meghatározó maradt. A fürdőélet az 1910-es években kezdődött el. 1913-ban megalakult a Balatonzamárdi Fürdőegyesület, a fürdőtelep látványos fejlődése pedig az 1930-as években indult meg. Napjainkban Zamárdi a balatoni idegenforgalom egyik fellelővárájának számít. A regisztrált vendégéjszakák száma meghaladja a 300 000-et. 1939-ben, Lengyelország lerohanása után itt létesült az első gimnázium és líceum a Magyarországra menekült lengyelek számára. A településnek 1990-től önálló önkormányzata van, mint nagyközség, 2008-ban kapott városi címet. 1997-ig Zamárdi része volt Szántód is, amely azonban 1995-ben népszavazáson az önállóság mellett döntött.

Látnivalók Zamárdiban

A város egyik legfőbb nevezetessége a nyugati szélén található **Szamárkő**. Az erősen lekopott, hullámos felszínű sziklán vályúszerű mélyedés, ennek végén pedig "tűzgödör" látható. A sziklához délről kör alakú, faragott kő támaszkodik. A közelben álló kisebb kövön pedig két nyom látható. Maga a kő utóvulkáni működés során képződött. A mélyből feltörő forró víz és oldott ásványi anyagok cementálták össze a homokot szilárd közzé. A szürke homokkőben megkövült csigák láthatók. A képződményhez több legenda is kapcsolódik. Az egyik szerint erre járt a gyermek Jézus Szűz Máriával és Szent Józseffel számárháton. A kő mellett elmenve, a számár odakapott a szikla oldalán kinőtt fücsomóhoz, ezért lett a kő neve Szamárkő. A kisebb kövön látható két nyom pedig Jézus lábnyoma és a számár patájának nyoma. Más legendák pedig arról szólnak, hogy a követ a tihanyi tűzhányó vetette mostani helyére. A Szamárkő valószínűleg ősi áldozati hely lehetett. Később a kelták is használták, a kő körül földvárat építettek. A honfoglalás óta a kő határjelként szerepelt.

Kőhegyi kilátó mellett egy kőkereszt, borospincék és hétvégi házak találhatók. A kirándulóúton megközelíthető Kőhegy tetején álló kilátóból gyönyörű panoráma tárul elénk. 2000-ben, a Millenium emlékére épült kilátó helyén egykor a tihanyi apátság préháza állt. A Kőhegyet már a kelták és a rómaiak is lakták. A kelta korból származó urnatemető leleteit a Magyar Nemzeti Múzeum őrzi. A rómaiak villákat építettek a hegy nyugati lábánál, amit a máig napvilágra kerülő épületmaradványok bizonyítanak. Rákóczi-emlékkövet a Kőhegy tetején, a Kilátó lábánál, közadakozásból állíttatta a város a szabadságharc 300 éves évfordulóján. A Kőhegyre a Zamárdi vasútállomásról induló sárga jelzésű túraútvonalat követve juthatunk fel.

A Fő utcában található a Kisboldogasszonyról nevezett **római katolikus templom** 1774-ben épült barokk stílusban. Az oltárkép, a szószék és a keresztelőkút műemléknek számít. A templom nyaranta hangversenyek helyszíne. A templom előtt 1862-ből származó kőkereszt, mögötte Nepomuki Szent János szobra áll egy falazott fülkében, amely szintén műemlék. 2010-ben itt szentelték fel Magyarország egyetlen francia barokk hangzású orgonáját, melyet Bertrand Cattiaux világhírű francia orgonaépítő készített. A francia barokk zenei művek hű hangzása miatt más a sípok viselkedése, elhelyezkedése és megszólaltatása, mint a német típusú orgonakon.

A Temető közben, a **Kálvária**-dombon található a neobizánci stílusban épült Hősök Kápolnája. A kis kerek kápolnát Gecse Viktor tervezte a hősi halottak emlékére.

A Fő utcában található tájház berendezése egy 19-20. századi jómódú parasztcsalád életkörülményeit mutatja be és a Balaton-vidék jellegzetes népi építészeti jegyeit tükrözi. A tájház a mestergerendába bevéselt évszám tanúsága szerint 1847-ben épült. Oszlopos tornáccal és nádtetővel rendelkezik. A kiállított használati tárgyak zöme a helyi helytörténeti gyűjteményből származik. A ház mögött egy zsúpfedelees pajta is található. Zamárdi Néprajzi Gyűjtemény (Fő utca 115., a zamárdi emberek életének tárgyi emlékeit bemutató kiállítás, kizárólag a tájháznál történő előzetes bejelentkezés alapján, a tájházzal azonos nyitva tartással látogatható)

Mini Hadtörténeti Múzeum (magángyűjtemény)

A magángyűjtemény anyaga Tarr Péter tulajdona. Több, mint 1000 első és második világháborús relikviából áll, köztük személyi felszerelések, kézifegyverek, de ágyúcső és repülőgép motor is megtalálható a vitrinekben.

*Cím: Zamárdi, Siófoki u. 30. GPS: 46° 53' 16.2348" N, 17° 58' 42.5424" E
Telefon: 30/425-8115 (Tarr Péter)
Zamárdi-felső és Széplak-alsó között, a főútvonal mellett található.
Nyitva tartás: Egész évben nyitva, június 15 - augusztus 29. 9-13 és 14-19 óráig (hétfőig is)
Egyéb időpontban telefonos egyeztetéssel látogatható.*

Military Park

A Zamárdiban található harcjármű park az egykori Magyar Néphadsereg által használt, szállító és harci járművek egyedülálló gyűjteménye. Egyedülálló azért, mert sehol máshol az országban nem találni ilyen teljes és jó állapotú eszközöket - legalábbis a tulajdonos, Várhelyi György szerint. Itt gyerek, felnőtt nyugodtan felmászhat, beleülhet a kijelölt gépekbe, elképzelteti, megtapasztalhatja, milyen is lehet egy ilyen tankon, teherautón vagy páncélozott csapatszállítón szolgálatot teljesíteni. Kérésre a kiállítás megtekintését hozzáértő vezető kíséri, aki ismerteti is az eszközök múltját és különlegességeit. Kívánságra bárki vezethet láncaltapast, vagy nyolckerekű szállítót is. A parkban az 50-es, 60-as és 70-es években a Magyar Néphadseregben rendszeresített tankok, láncaltapas katonai járművek, kételtűek, rakétakilövő állványok és egyéb harci eszközök, kézi fegyverek is megtekinthetők, kipróbálhatók. A harcászati technikája nem makettek, hanem igazi alkalmazott gépek révén ismerhető meg, így a látogató a meglevenedő történelem valódi részesévé válhat. A jegyáraknál az 1500 Ft/fő csak kiinduló összeg, a kedvezményt esetleg kérni kell!

Cím: Zamárdiban, a Szent István utcában, házszám nincs, ház sem!

Telefon: (+36) 303 777 773; (+36) 303 500 400

Nyitva tartás: egész évben 9-18-ig.

Megközelítés: az M7-es autópályáról a Zamárdi kijárónál, és a 7-es úton továbbhajtván a vasútállomásnál fordulva a Szent István utcába. A Zamárdi Vasútállomástól 800 méter.

Tengeri Akvárium (magángyűjtemény, Akácfa utca 4/a., nyaranta előre meghirdetett nyitva tartással, bejelentkezéssel látogatható)

Zamárdi Kalandpark (Zamárdi-felső, 2009-ben nyitotta meg kapuit közel 3,5 hektáros, ősfákkal borított területen, akadály- és csúszópályákkal)

2007 óta minden júliusban a településen tartják a Sziget Kulturális Szervezőiroda által rendezett **Balaton Sound** fesztivált, melyen főként az elektronikus zene képviselői lépnek fel. A 2012-es fesztivál 2013 elején elnyerte a rangos *European Festivals Award* kitüntetést a legjobb közepes méretű fesztivál kategóriában.

Balatonszéplak

Üdülőhely, mely **Siófok** városrésze a Vadkacsa u., a Vécsey K. u., és az M7 autópálya által határolt részen. Az üdülőhelyet főnyes partjáról régebben Balatonlídó néven ismerték. A település partszakaszán, a kikötőig elnyúló *Ezüstparton* nagy üdülőépületek, szállodák, apartmanházak sorakoznak. A település nevével szinte kizárólag idegenforgalmi célpontként találkozhatunk. Balatonszéplak 1939-ig Balatonkiliti része volt, ekkor az utóbbiból kiváló **Balatonújhely** részévé vált, amit viszont 1950-ben Siófokhoz csatoltak. A vasút és a Balaton közötti rész eredetileg mocsaras nádas volt, melyet az építkezések során fokozatosan feltöltöttek, de a mai napig is magas talajvíz jellemzi ezt a részt. A hely történetéhez tartozik,

hogy Balatonszéplak évtizedeken keresztül a magyar értelmiség egyik kedvenc nyaralóhelye volt, ahol színművészek, rockzenészek, élsportolók, újságírók töltötték szabadságukat, pezsgő társasági életet teremtve a szállodák (Pl.: MŰOSZ újságíró üdülő) strandjain vagy nyaralóikban.

Siófok

Igen érdekes látnivaló a Siófoki Kikötő, ahonnan a menetrendi sétahajók indulnak. A kikötő épülete előtti parkban áll a balatoni gőzhajózás 100., 125. és 150. jubileumára felállított emlékmű. Északi szélén áll Vilt Tibor: Balatoni sellő című szobra (1974.) A mellette lévő parkban található Siófok régi nevezetessége a rózsakert, mely ismét feleledni látszik gondos kertészek munkája nyomán. A parkban tovább sétálva láthatjuk Somogyi József Halászsok című szobrát (1971). A nyugati mólónál van a vitorlaskikötő, valamint a város egyik jellegzetes épülete a Meteorológiai Obszervatórium, ahonnan az egész Balaton környéke az első viharjelzést kapja. Az állomás udvarát Borsos Miklós szobra, az Uránia díszíti. A kikötő látnivalója még a vele egybeépült Sió-zsilip is (25. kép). Itt emléktábla emlékeztet arra, hogy 1863-ban Klein Károly és Botka László tervei alapján készült az első olyan zsilip, amely lehetővé tette a tó vízszintjének szabályozását. Régészek tudnak arról, hogy az első, Galerius császár által építtetett zsilip 2 Km-re keletre lehetett. Elvia Cselebi török utazó szerint a Török hódoltság idején a régi zsilip környékén állomásozott a mintegy 50 hajóból álló hadiflotta. A sétány jobb oldalán Siófok kedvelt sétahelyére, a Jókai parkra bukkanhatunk. A hűslombú, árnyas fák alatt sokan keresnek enyhülést. Ugyancsak a Petőfi sétány közepén található a Thanhoffer villa (Horthy Miklós egykori főhadiszállása) melyben jelenleg nyilvános könyvtár működik.

25. kép

Az Aranypart több kilométeres ligetes sétányain, hatalmas területű szabadstrandjain, a nyár örömeit, pihenést, üdülést kereső emberek ezreit találja a látogató. A Batthyány utcán visszafordulva a Mártírok útja irányába haladunk. A fürdőtelep legrégibb és legszebb épülete előtt, a volt **Vitéz-Panzió** kerítésén fehér márványtábla jelzi Karinthy Frigyes egykori nyaralóhelyét. Ebben a házban hunyt el 1938. augusztus 29-én a XX. század legegységesebb érdeklődésű és egyik legtermékenyebb magyar írója. A Batthyány és Mártírok útja sarkán álló villa arról nevezetes, hogy Jókai Mór 1903-ban itt töltötte élete utolsó nyarát. Az épülettől pár méterre a kikötő felé található, az ún. **Krúdy-villa**. Az író ebben a házban töltötte 1914-től 1919-ig minden nyarát. Krúdy Gyulát egyébként egész életére szóló emlék kötötte Siófokhoz. Itt ismerte és szerette meg a nála 21 évvel fiatalabb Várady Rózsa Zsuzsát, akit később feleségül is vett. A Siófok központjában a Szabadság téren magasodik a 45 m-es **Víztorony**, amely a város egyik jellegzetes épülete. Guth Árpád és Gergely Jenő tervei szerint épült 1912-ben. A Szabadság tértől délre a Fő téren áll a Polgármesteri Hivatal, illetve a Dél-balatoni Kulturális

Központ, mely előtt áll **Kálmán Imre mellszobra**, Meszes Tóth Gyula alkotása (1961.) A sétány 10. számú épületében pedig a Kárpát-medence ásványait bemutató **múzeumot** tekinthetik meg az érdeklődők. A Víztoronytól nem messze a Szűcs u. 4. szám alatti épület belső udvarában ebben az évben Tojásművészeti kiállítás található. Siófok középületei közül kiemelkedik a neoromán **Plébánia-templom**, amely 1903-ban épült. Bejárati ajtaja felett Muzsinszki Nagy Endre (1886-1975.) nemzetközi hírű festőművész alkotása látható. A templom neoklasszicista stációképeit Büky Béla (1928.), míg a diadalívet, melynek közepén Patrona Hungariae trónol és fogadja a magyar szentek hódolatát, Leszkovszky György festményei (1938.) teszik lenyűgözővé. A templom üvegfestményei Róth Miksa műhelyében készültek. A főoltár mögött látható egy XVII. századi tiroli mester nagyszerű alkotása, a fejét jobbra hajtó szakállas, töviskoronás Krisztus. A templomban található az egész Balaton-vidék legnagyobb orgonája. A három manuális és harminchat regiszteres hangszer Fábíán Sándor kántor tervei szerint Paulus Frigyes orgonaépítő mester építette. **Kálmán Imre** a siófoki születésű, világhírű operett komponista múzeuma - szülőházában - a róla elnevezett sétány 5. sz. épületében található.

A Kele u. 13. sz. alatt van az 1923-ban épült Református templom, míg a Budai Nagy Antal és Széchenyi utca sarkán áll az 1986. június 12-én (Erev Sovvauusz napján) Dr. Schöner Alfréd főrabbi által fölavatott impozáns Zsinagóga. Az Oulu parkban (Oulu, Siófok finn testvérvárosa) található a Makovecz Imre Ybl-díjas építésmérnök által tervezett Evangélikus templom. A Fő utcában a Sió bal partján, egészen a híd közelében áll egy XVIII. században épült Vendég-ház, későbbi nevén Fogas és Borharapó. A belváros egyik legértékesebb építészeti öröksége ez a tornácos, nyitott folyosós barokk épület. A parkban több köztéri alkotás található: a Zenepavilonban került elhelyezésre Varga Imre Kálmán Imréről készült bronzszobra. Ugyancsak az ő alkotása a "Mártírok" szoborcsoport. Láthatjuk még Kiss Sándor II. világháborús emlékművét és Martsa István Zuhanyozó nő című alkotását. A Sió másik oldalán Zamárdi felé haladva az ún. Ezüstparton sétálhatunk, ahol modern üdülők, szállodák épültek, teszik lehetővé sok ezer ember üdülését. A parkot érdemes esti kivilágításban is megtekinteni. 2004-től szökőkút is működik itt. A mintegy 23 ezer lelket számláló város továbbra is dinamikusan fejlődik, egyesítve magában a múlt hagyományait és a jelenkor modern irányait.

Balatonszabadi

A 3.000-nél is több lelket számláló település a legnagyobb község Somogy megyében. A mai Balatonszabadi két különálló település, Fokszabadi és Siómaros egyesítéséből 1950-ben született. Itt állították a világ első köztéri szobrát Kossuth Lajosnak, majd számos más emlékművet is emeltek. A szobrok többnyire Varga Gábor keramikus-szobrász alkotásai. A falu szülötte, Veszprémi Imre Munkácsy-díjas szobrász alkotása hirdeti a régi település helyét a Pusztatoronynál. A magyar organikus építészet atyja, Makovecz Imre építész és műhelye tervezte meg a község északi részén fekvő Dózsa telepet. Az itt épült házak mindegyike egyedi, s hordozza az alkotó stílusjegyeit.

A Balatonhoz közeli Fokszabadi neve a nyelvészek szerint kettős jelentésű, tó lefolyást, illetve ék alakú földdarabot is jelenthet. A Balaton vízszintje a mainál magasabban állt, így elképzelhető, hogy a Fuk patak (mai nevén: Sió) lefolyásánál állt az eredeti település. A szabadi kifejezés a kötelezettségektől való mentességre utal, így az itt élők csak fegyveres szolgálattal tartozó nemesi sorból lesüllyedt jobbágyok voltak. Siómaros jelentése kapcsán egy szláv névből

magyarosított helységnévről van szó. Elképzelhető, hogy a honfoglalás korában letelepülő Bulcsú vezér szállásterületéhez tartozott az akkori település, tehát több, mint 1000 éves. A régészeti feltárások során számos bizonyíték került elő arra vonatkozóan, hogy Balatonszabadi területét a honfoglalás előtt kelták, majd rómaiak lakták. Számos épület állt itt, épített utak futottak, fejlett gazdálkodás folyt. A honfoglalás után magyar törzsek telepedtek le a Balaton déli partján. Oklevelek alapján feltételezhető, hogy a települést a 13. század második felében alapították. Az akkori falu a maihoz képest kicsit keletebbre helyezkedett el, a mai Pusztatorony helyén.

Balatonszabadi-Sóstó

Az elnevezés igazából a vasúti megálló neve. Balatonszabadiról fentebb szoltunk, a Siófokhoz tartozó üdülőtelep a Sóstó Horgászegyesület kezelésében álló különleges horgásztóról kapta nevét. Az Esze Tamás u. és a Rippl-Rónai József utcák között elterülő, közel 10 hektáros, egy mélyen benyúló félszigettel ketté osztott, „szív” alakú horgászvíz Siófok üdülőterületén, csendes, nyugodt környezetben, a városközponttól kb. 8 km-re, a Balaton partvonalától kb. 400 méterre, délre található. Természetes eredetű, egykor mezőgazdasági terület volt, melyet a talajvíz elárasztott. A tó a somogyi dombság lábánál terül el, ezért vízszintje 5-6 méterrel magasabban van, mint a Balaton átlagos vízszintje. A partot körben nádas övezi, víz mélysége 1 és 3 m között váltakozik. A horgászok horgászhatnak finomszereléssel, dönthetnek a nyíltvízi fenekezés, a nádi pontyozás vagy akár a pergetés mellett is. A víz tisztasága folytán a tóban élő halak rendkívül ízletesek. A tó jellemző halfaja a ponty, de ezen felül a békés halak közül amur, kárász, keszegfélék, bodorka a leggyakoribb zsákmány, de fogtak már gardát és compót is. A tó ragadozó állománya is említésre méltó, leginkább süllő és csuka kerül horogra, de a tóban megtalálható a harcsa, a balin, a sügér és az angolna is. A rendszeres telepítések jó fogási esélyeket kínálnak. A terület élővilága változatos, köszönhetően a nádszegélynek, a közeli erdős és mezőgazdasági területeknek, valamint a környék nyugalmanak. Számos rovar (csíkbogár, szitakötők, molnárpóloska), hüllő (mocsári teknős, különböző békafajok, kockás és vízisikló), madár (tökés réce, bakcsó nádi poszáta, nádírigó, jégmadár) és emlősfaj (vízi cickány, pézsmapocok) talál otthont a tavon és környékén.

Balatonvilágos

Balatonaliga és Balatonvilágos gyakorlatilag egy település, hosszan elnyúlva a Balaton partján, melyet itt Fehér-partnak neveznek, mert a tóra hirtelen és meredeken leszakadó síkság magaspartja által feltárul a fehéres, világos színű alapkőzet (8. térkép). Balatonvilágos is innen, talajáról nyerte nevét. Balatonfőkajártól 1961-ben elszakadva önállósult az ikertelepülés. Bár a településen eredetileg csak 400 család él, a nyaralók száma nyaranta a több ezret is meghaladhatja. A község nevezetes lakója volt Mészöly Géza festőművész, aki fő témájaként a Balatont választotta. Nevét a faluban sétány, emléket az állomástól nem messze magasodó emlékmű őrzi. A katolikus kápolnával szemközt, a vasút alatt fakad a Mészöly Géza forrás. A nyaralók felhőtlen pihenését és az idegenforgalom volumenét kívánja biztosítani a Fehér-Partok Turisztikai Egyesület. 8171 Balatonvilágos, Aligai út 1. Tel: 06-88/446034 internet: feherpartok.hu

8. térkép

Zárszó

Reméljük, a bevezetőben foglalt célt sikerült írásunkkal elérni és kedvet kapott a Kedves Olvasó, hogy maga is felfedezze hazánk e csodálatos táját, bejárja ösvényeit, megkóstolja kiváló borait, no és főképpen megmártózzék a BALATONBAN. Elolvasva a fenti sorokat, meglepő lehet azonban, hogy oly sokunk szerelme, varázslatos nyaralások színtere mennyi kulturális meglepetést is tartogat számunkra...

Jó utat és kellemes felüdülést kíván a Magyar Tenger partján:

A szerző

Ezúton mondok köszönetet feleségemnek és útitársamnak, Zsókanak a nyelvi korrektúrázás fáradságos munkájáért és hasznos észrevételeiért. Valamint köszönetemet fejezem ki édesapámnak, aki országjáró túravezetőként számos adattal és információval segítette munkámat.

Irodalom:

- Dr. Batizi László (Szerk.): Tudományos Ismeretterjesztő Társulat: Országjárás-vezetők kézikönyve I-II. Bp. 1986.
 Zákonyi Ferenc: Balaton Panoráma 1973.
 Bunovác D.: (szerk.) Magyarország régiói – Dél Dunántúl – Somogy megye Ceba Kiadó, 2004.
 Várkonyi Imre: Somogy megye helységneveinek rendszere (Kaposvár, 1984 24.p.)
 Ágostházi László-Boross Marietta, Szántódpusztai építéstörténete, 1985.
 Dr. Korzenszky Richárd OSB perjel, főapát: A tihanyi Bencések
 Herczeg Ágnes: A kolostor-kert (Tihany)
 Soós Péter: Barangolások hazai tájakon I-II. Buk Kft. Bp. 1994.
 Várkonyi Imre: Somogy megye helységneveinek rendszere (Kaposvár, 1984 24.p.)

TÉRKÉPEK, ÁBRÁK ÉS KÉPEK JEGYZÉKE

TÉRKÉPEK

1. térkép A Balaton környékének áttekintő térképe Forrás: idegenforgalmi tájékoztató anyag
2. térkép Balatonaliga Forrás: idegenforgalmi tájékoztató anyag
3. térkép Balatonkenese Forrás: idegenforgalmi tájékoztató anyag
4. térkép Alsóörs és környéke Forrás: Zákonyi Ferenc: Balaton Panoráma Kiadó 1973.
5. térkép Paloznak Forrás: a Tájház ismertető anyaga
6. térkép Balatonfüred Forrás: Zákonyi Ferenc: Balaton Panoráma Kiadó 1973.
7. térkép Tihanyi-félsziget Forrás: Zákonyi Ferenc: Balaton Panoráma Kiadó 1973.
8. térkép Balatonvilágos Forrás: idegenforgalmi tájékoztató anyag

ÁBRÁK

1. ábra Balatoni halfajok Forrás: Balatonkenese, Tájház
2. ábra Duna-Száva-Adria Vasút plakát Forrás: Internet (letöltve:2012.12.14.)
3. A Kisfaludy gőzhajó Forrás: Internet (letöltve:2012.12.14.)
4. Kultsár Istvánné Gordon Evelyn a Tramontan fedélzetén 1942-ben Forrás: Internet (letöltve:2012.12.14.)

KÉPEK

1. kép Az akarattyai Rákóczi-fa (a szerző felvétele)
2. kép A kenesei löszfal (a szerző felvétele)
3. kép A kenesei katonai temető (a szerző felvétele)
4. kép Soós Lajos emlékmű Balatonkenesén (a szerző felvétele)
5. kép A mámai templomrom (a szerző felvétele)
6. kép Felsőörs stílusú prépostsági templom (a szerző felvétele)
7. kép Alsóörs Török ház (a szerző felvétele)
8. kép Paloznak Tájház (a szerző felvétele)
9. kép Paloznak, Endrődi kilátó (a szerző felvétele)
10. kép Rizling tanösvény (a szerző felvétele)
11. kép Csopak, Csonka torony (a szerző felvétele)
12. kép Balatonfüred Savanyúvíz forrás (a szerző felvétele)
13. kép Balatonfüred Szívkórház (a szerző felvétele)
14. kép Balatonfüred Révész-halász szobor (a szerző felvétele)
15. kép Balatonfüred Kerektemplom (a szerző felvétele)
16. kép Tihany Alapító levél szobor (a szerző felvétele)
17. kép Tihany Az apátsági templom (a szerző felvétele)
18. kép Tihany I. András király sírja (a szerző felvétele)
19. kép Tihany Skanzen (a szerző felvétele)
20. kép Tihany Apáti templom (a szerző felvétele)
21. kép Tihanyi-félsziget, cserszömörce (a szerző felvétele)
22. kép Tihany barátlakások (a szerző felvétele)
23. kép Tihany Szarkádi templomrom (a szerző felvétele)
24. kép Tihany Aranyház gejzirkúp (a szerző felvétele)
25. kép Siófok, vízmérce (a szerző felvétele)

A címlapon:
Balaton

A hátsó borítón:
Badacsonyörs, nádas
Kilátás az akarattyai magaslatról

Írta: Druzsín József
Kiadó:
Druzsín József digitális magánkiadása
Kistarcsa, 2020.
Borító terv és műszaki szerkesztés
Druzsín József

ISBN 978-615-00-7952-3

